

A MŰVÉSZET PEDAGÓGIÁJA – A PEDAGÓGIA MŰVÉSZETE

Szerkesztői előszó

Üdvözlét az olvasónak! ■ SZONTAGH PÁL 3

Tanulmányok

BÓDISS TAMÁS ■ Az új református énekeskönyv iskolai használatáról 6

PAP FERENC – FEHÉR ÁGOTA ■ Tehetségsegítés és tehetséggondozás
a hit támaszával és a pedagógusképzés szolgálatában 18

Műhely

KUN KATALIN ■ Fűrész 4D komplex népművészeti projektoktatás 30

Portré – Művésztanárok a református köznevelésben

MOLNÁRNÉ ÖRVÖS TÜNDE ■ BUKA LÁSZLÓ ■ FARRNÉ KOVÁCS MÓNICA ■
IMREH SÁNDOR ■ KUSTÁR GÁBOR ■ MAGYAR JÓZSEF 45

Számunk szerzői 94

A címlapon Buka László: Szárnyaló című munkája látható, a lap további illusztrációit a Portré rovatunkban megjelenő művésztanárok alkotásaiból válogattuk.

E számunk elkészítését a hollandiai OGO Alapítvány támogatta.

OGO

ÜDVÖZLET AZ OLVASÓNAK!

Dr. Szontagh Pál igazgató, RPI „Hitvallás és szabadság” rajzpályázat kiállításának megnyitóján. Fotó: RPI archívum

„Istennek művét megismerni és megérteni, ez a tudomány tárgya, azt anyagi és érzékelhető formában visszaadni a művészté. Az önmagáért való művészet képtelenség. A művészetnek célja, hogy tökéletesítse az egyént, akinek fejlődése benne kifejezésre jut.” (G. de Pourtalès)

Korunkban mintha elfeledkeznénk arról, hogy a fejlődésben lévő gyermeki léleknek milyen nagy szüksége van a művészetekre. Az iskola megöli a kreativitást, állítja – egy kiváló (több mint 20 milliós nézettségű) [előadásának](#) provokatív címében – a tavaly elhunyt nagyszerű oktatáskutató, Sir Ken Robinson. Valóban: aki a hagyományos, „tanulós” tárgyakban sikeres, annak a közvélemény szemében az egész iskolai karrierje is sikeres. „Milyen lett a bizonyítvány?” – kérdezzük gyerekeinktől, unokáinktól, a szomszéd gyerekeitől. De mi van azokkal, akiknek nem ez az igazi terepük? Akik a gardneri többrétű intelligenciafelfogás alapján nem a nyelvi vagy a logikai-matematikai területen, hanem a zenei, az interperszonális vagy éppen a spirituális intelligenciaterületen erősek. Az osztályzatokra vonatkozó faggatózás helyett feltesszük-e nekik a kérdést: „Hogy érzed magad az iskolában?”

Amíg az oktatásirányítással és tartalmi szabályozással kapcsolatos társadalmi és szakmai viták fókuszában a megtanítandó/megtanulandó tananyag, a kötelező olvasmányok listája, képletek, évszámok és földrajzi helyek sokasága áll, különös felelősségünk, hogy felmutassuk a nevelés-oktatás másik (ha nem az igazi) arcát: a művészetpedagógiát.

Nem képzelhető el a tehetséggondozás iránt elkötelezett pedagógus, ha nincs saját élménye saját tehetségének kibontakoztatásáról és az ebben kapott tanári segítségről. Ezért is kiemelkedően fontos a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának – mint a református pedagógusképzés egyik bázisának – tehetségfejlesztő munkája, melyről Tanulmányok rovatunkban Pap Ferenc és Fehér Ágota ad áttekintést: „Mindannyiunk közös célja: hozzásegíteni embertársainkat a nekik rendelt út járásához, mindeközben pedig olyan támaszokat biztosítani számukra, amelyek érzékeny, meggazdagító kapaszkodót jelenthetnek, megerősítik értékes képességeiket.”

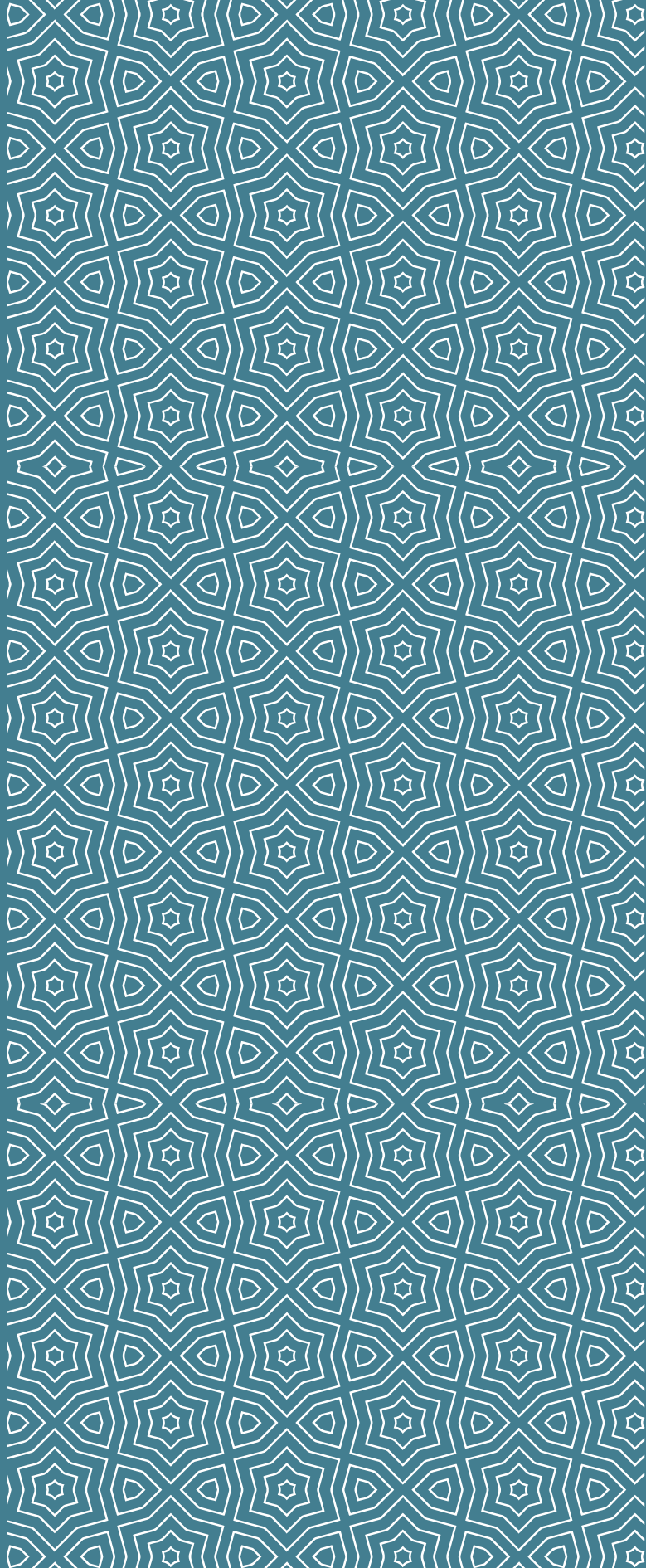
Másik tanulmányunkban Bódiss Tamás az új református énekeskönyv iskolai használatáról értekezik: „Törekvésünk eredményeképpen tehát a gyermek- és ifjúsági énekek olyan jellemző köre kapott helyet az új énekeskönyvben, melyek a maguk egyediségében sajátos, különleges, új szint képviselnek, de az énekeskönyv egységes arculatát mégsem »színezik át.«”

A *Műhely* rovatban bepillantást nyerhetünk a mára már országosan ismertté vált tatai Kenderke Református Alapfokú Művészeti Iskola komplex népművészeti projektoktatásába. Kun Katalin igazgató asszony és munkatársai a Fürkészek 4D képzéssel a népművészet tiszta forrásanyagából merítve – egyedülálló módon – mind a négy művészeti ágra kiterjedő képzést nyújtanak a gyermekeknek. „Azzal, hogy a gyermekek a saját, megszokott közösségeikben maradnak, a kimagasló tehetségek mintát adnak társaiknak, melyből kialakulhat az egyéni teljesítmények készítése. Ezzel a tehetségek hozzájárulhatnak társaik fejlődéséhez, a gyengébb képességűek elfogadása pedig a tehetségesebbek szociális fejlődését segíti. Így valósul meg az inkluzív oktatás.”

Portré rovatunkban Dr. Molnárné Ötvös Tünde vizuális kultúra szaktanácsadónk kezdeményezésére és munkája eredményeképp rövid interjúkat olvashatnak a református iskolahálózat meghatározó jelentőségű művésztanáraival. A sorozat természetesen nem teljes – nem is lehet az –, de talán képes rámutatni arra az emberi és szakmai gazdagságra, amelyekkel intézményeink a művészetpedagógia területén (is) sáfárkodhatnak.

A fent felsorolt írásokat végiglapozva talán az olvasó számára is értelmet nyer a címben megjelenített szójáték: a művészet pedagógiájának hatékony megvalósításához a pedagógia művészeire van szükség. Vigyázzunk rájuk, tanuljunk tőlük!

DR. SZONTAGH PÁL
főszerkesztő

Tanulmányok

BÓDISS TAMÁS

AZ ÚJ REFORMÁTUS ÉNEKESKÖNYV ISKOLAI HASZNÁLATÁRÓL

Az emberiség, s benne az egyház történelme a hagyomány és a haladás két pólusának feszültségében játszódik le – idéztem Csomasz Tóth Kálmán kijelentését¹ egy 19 évvel ezelőtti előadásomban. Neves himnológusunk születésének centenáriumi évében Pápán rendeztük azt a konferenciát, melyet az egy évvel későbbi, 2003-ban megjelent *Hagyomány és/ vagy haladás – református egyházzenénk félvszázados kérdése* tanulmánykötet² címe is visel, melyben megkíséreltem e problémakör kérdéseit felvázolni.³ Ebből származik a következő gondolat is: „A hagyomány szószólóit gyakran éri az antikváriumi, múzeumi szemléletű, mindennapi gyakorlattól elrugaskodás vádja. Csomasz Tóth Kálmán 1974-ben rámutatott, hogy az időszerű vagy újból – talán éppen folyton – időszerűsödő kérdésekkel cselekvően kell szembenéznünk. Mint írja: *Ez a cselekvő szembenézés éppen nem azt jelenti, hogy életre próbáljunk varázsolni vagy erőltetni holmi múmiákat, hanem hogy évszázados – esetleges évezredes – tanulságokat újra átélten, de mai problematikára és mai feladatokra átvetítve tegyünk gyümölcsözővé a mában.*”⁴

Énekeskönyvünk megújításának munkájában az évek során egyre határozottabban ismertük fel a fenti megállapítás igazságát és ennek mentén próbáltunk énekről énekre, fejezetről fejezetre lépve bölcs döntésekre jutni. Elhagytunk nem használt éneket, megtartottunk minden ismert, használatban lévő éneket, szükség esetén igazítva azok kottaképén, szövegezésén. A kevéssé ismert, ám értékes tételeknél szöveg- és dallamigazítással próbáltuk növelni azok jövőbeni használatának esélyeit, végül pedig kiegészítettük az énekeskönyvet már ismert és igényelt, valamint az eddigi énekanyagot témában, illetve stílusban gazdagító új énekekkel. Mintegy félszáz ének elhagyásával, több mint kétszáz új ének felvételével gazdagodik most a magyar református énekrepertoár.

Ebben az írásban az új énekeknek azt a rétegét mutatom be, melyek zenei stílusukkal, illetve mondanivalójukkal sajátos, különleges, új szint képviselhetnek az iskolai használatban, miközben jól kiegészíthetik a már eddig is ismert és tanítandó református alapénekek körét.

VISSZATEKINTÉS

Református énekeskönyvünk megújítása immár több mint három évtizedes folyamat eredménye. A *Teológiai Doktorok Kollégiumának Himnológiai Szekciója* már a 80-as évek végén munkálkodott egy kiegészítésnek szánt pótfüzeten. Közben, 1991-ben megalakult a *Református Egyházzeneészek Munkaközössége* (ReZeM), és amikor 1994 szeptemberében a Zsinat a benyújtott pótfüzettervezetet hivatalos kiadásként nem fogadta el, Draskóczy László és Hamar István szerkesztésében egy évvel később *Ó és Új – 111 ének* címmel sikerült azt megjelentetni. Ugyancsak a ReZeM kiadásaként, Hargita Péter gondozásában újult meg ugyanebben az évben a nyolcvanas évek közepe óta már öt utánnomást megért, országosan elterjedt *Dicséjétek az Urat! – ifjúsági énekeskönyv*, a *Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinata* (MRETZs) elnöksége pedig egy évvel később, 1996-ban jelentette meg az *Egyetemes énekeskönyvet* (MRÉ).

A kétezres évek első évtizedében újabb gyűjtemény született, melyet *Az Úrnak zengjen az ének* címmel *Berkesi Sándor* szerkesztett, szintén a Tanácskozó Zsinat (MRETZs) elnöksége megbízásából. A Kálvin Kiadónál megjelent ifjúsági énekeskönyv gyermekeknek szánt és a hivatalos énekeskönyvet kiegészítő – részben a korábbi gyűjteményekben is megjelent – új énekek mellett *Tartsd fel a zászlót!* összefoglaló fejezetcím alatt népdalokat, történelmi és hazafias énekeket, záró fejezatként pedig 15 többszólamú tételt is tartalmaz. A gyűjtemény tudatosan mellőzte a könnyűzenei identitású populáris stílust. Megvallom, ebben én is támogattam, bátorítottam a szerkesztőt. Tudtuk, ennek az az ára, hogy nem lesz népszerű az ifjúság körében a kiadvány, azonban arra gondoltunk, hogy ezzel megfelelő énekanyagot adhatunk közoktatási intézményeinkben tanító pedagógusok és diákjaik kezébe az éppen ekkor bevezetett *Egyházi ének* tantárgy oktatásához. Én egyenesen arra tettem javaslatot, hogy Berkesi Sándor igényesen összeállított gyűjteménye legyen a tankönyv, hiszen az több mint félszáz énekeskönyvi zsoltárt és dicséretet is tartalmaz. Sajnálom, hogy ez végül nem valósult meg és nemcsak azért, mert így jelentős számú példány maradt a kiadó raktárában...

Más szempontból frissítették a református énekanyagot a *Csillagpont* ifjúsági találkozókra megjelent énekfüzetek. A 2003 óta kétévenként megrendezett eseményre majdnem minden alkalommal megújult a mintegy száz éneket tartalmazó énekfüzet, melyekben az ifjúság körében népszerű, ismert dalok mellett mindig szerepeltek a hivatalos énekeskönyv énekei is. Az énekfüzeteket nemcsak a Csillagpont találkozókra használták, azok utólagos megvásárlás útján eljutottak ifjúsági körökbe, iskolákba is.

Az utóbbi évtizedben az *Adj zengő éneket!* (AZÉ) dunántúli ifjúsági énekgyűjtemény két füzet (2017, 2018), három dunamelléki énekfüzet (*Hadd zengjen!*, *Megváltva*, *Ébredj, alvó!*), illetve az ezek egyesítéseként megszületett *Krisztus az énekem* énekeskönyv (2012) szolgálta leginkább a református énekanyag megújulását. Most megjelenő énekeskönyvünk szerkesztésénél hangsúlyos mértékben építettünk az imént felsorolt gyűjteményekre.

AZ ÚJ ÉNEKSKÖNYV FŐ JELLEMZŐI, SZEMPONTOK, SÚLYPONTOK

Új énekeskönyvünk nemcsak új anyaggal, hanem az eddigi énekek szükséges szövegi-dallami igazításával, valamint – az énekek 90%-ának megtartása mellett – átgondolt szerkezeti változtatással is a megújulást szolgálja.

A szerkezeti váltás az eddig megszokott énekszámok jelentős változását is jelenti, melynek egyik sajátossága a „sávos”, nem folyamatos számozás. Ez egyrészt jól áttekinthető, mert minden fejezet, minden egység a tízes számrendszer szerinti 1-es számmal indul, másrészt lehetőséget ad a későbbi bővülésre is, hiszen a későbbiekben fölvetett új énekek a megfelelő fejezet szabadon maradt helyeire kerülhetnek a jövőben.

Az új beosztás szerint az énekek Kol 3,16 alapján, a bibliai megnevezést – *zoltárok, dicséretetek, lelki énekek* – követve három nagy csoportba kerültek, azonban a harmadik részt egyértelműbb megnevezéssel *Bibliaköri énekek*nek neveztük el. A három közül – terjedelmét tekintve is – a középső a centrálisan meghatározó, melyet a zoltárok és az egyénibb hangú bibliaköri énekek más-más módon egészítenek ki.

A *Dicséretetek* fejezetei közül is meghatározó, mintegy az énekeskönyv „szívének” mondható a 12 alcsoportra tagolt *Az egyházi év* rész. Az új énekeskönyv és az iskolai énektanítás kapcsolatát elsősorban itt alapozhatjuk meg.

Már a 2006-os *Egyházi ének* tanterv⁵ függelékében közzétettünk egy javaslatot, mely szerint az ünnepkörökhöz igazodva, a tanév során végigkísérhetjük az üdvtörténeti ünnepeket. Az itt közölt felsorolás szinte teljesen párhuzamba állítható az énekeskönyv megfelelő fejezeteivel.

Tantervi javaslat	Énekeskönyvi fejezet	Énekszám
Október: reformáció, hit, bizalom Istenben	Anyaszentegyház, reformáció	581–591
November: advent, Krisztus eljövetele, várása, róla szóló prófécia	Keresztyén reménység – Jézus Krisztus visszajövetele Advent – Jézus Krisztus eljövetele	601–630 371–395
December: karácsony	Karácsony – Jézus Krisztus születése Óév, újév – Jézus Krisztus a kezdet és a vég	401–423, 431–440
Január, február: újesztendő, Jézusról és tetteiről, életéről	Vízkereszt ideje – Jézus Krisztus messiási küldetése	441–456
Március: böjt, bűnbánat, könyörgések, nagyhét	Böjt, Nagyhét – Jézus Krisztus kínszenvedése és halála	461–477, 481–498
Április: húsvét, feltámadási énekek, Krisztusban való új élet	Húsvét – Jézus Krisztus feltámadása	501–521
Május: mennybemenetel, pünkösd, Szentlélekről, az egyházzal és a misszióról szóló énekek	Mennybemenetel – Jézus Krisztus megdicsőülése Pünkösd – A Szentlélek eljövetele Szentháromság ideje – Keresztyén élet a Szentlélek erőterében	561–570, 531–536, 541–552

TÖRZSANYAG ÉS KIEGÉSZÍTÉS

Az énekeskönyv szerkesztésének kezdetén, 2010-ben az alábbi fontos szempontok voltak hangsúlyosak:

- (1) az új énekeskönyv tartalmazza a széles körben ismert énekeket,
- (2) legyen nyitott korunk színvonalas énekkincse felé,
- (3) bővüljön az európai és a világkeresztyénség legfontosabb énekeivel,
- (4) lehetőség szerint alkalmazkodjék a hazai testvérfelekezetek énekkincséhez.

Ennek alapján az új énekeskönyvbe fölvetett mintegy 200 új ének fő forrásai:

(A) a reformáció korának további fontos és értékes énekei (főként a zsoltárparafrázisok és a reggeli, esti énekek között),

(B) a 16–17. század – többnyire a magyar evangélikus énekeskönyvből átvett – további korálénekei (pl. Herr Christ, der einig Gott's Sohn, In dulci iubilo, Christ lag in Todesbanden, Es ist das Heil uns kommen her, Großer Gott, wir loben dich),

(C) a protestáns világkeresztyénség alapénekei (pl. When I survey the wondrous cross, All creatures of our God and King, For all the saints, Be thou my vision).

A fenti alapelvek mentén 2019 tavaszára született meg az új énekeskönyv törzsanyaga, másfél száz új énekkel. Ekkor ismertük fel, hogy ez kevés: a törzsanyag mellett az énekeskönyv kapcsolódási pontokat kell, hogy mutasson a templomi istentiszteleten kívüli gyülekezeti és rétegalkalmak felé, távlatokat nyitva akár a liturgia, sőt a többszólamú éneklés irányában is. Másképpen fogalmazva: az énekeskönyv törzsanyagát több oldalról, többféle módon szükséges körülvenni, azt kiegészíteni. Négy ilyen *periférikusnak* nevezett – a gyülekezet egy-egy rétegéhez, korosztályi vagy érdeklődési köréhez kapcsolódó – énekcsoportot különítettünk el:

Az első az egyszerűbb dallamú és szövegű, elsősorban a katekézisben, de azon kívül is használható énekek csoportja a gyermek- és kisiskolás korosztály részére.

A második az énekeskönyvi törzsanyagtól témájában (pl. köszöntő, áldást kérő) és/vagy stílusában (pl. középkori hangulatú, vagy spirituálé) eltérő énekcsoport, melyet a 2018-as *Lélekkel és értékemmel* próbafüzetben *Ifjú egyház* címmel jelöltünk meg.

A harmadik a karácsonyi ünnepkörhöz tartozó énekek tágabb köre, melyet egy jellegzetes, ide kötődő műfaj alapján *betlehemes* énekek csoportjának nevezhetünk.

A negyedik a reformáció korából származó liturgikus énekek csoportja, melynek alapítélei *Az Úrnak zengjen...* gyűjteményben a 239. szám alatt *Énekes szertartás* címmel található.

A református hitoktatáshoz válogatott énekanyag és néhány irányadó ifjúsági gyűjtemény átnézésével a fenti 1–2. énekcsoport körében egy hatvanas javaslatcsomag állt össze, és került a bizottság elé 2019 őszén, melynek eredményeképpen további 35 újabb énekkel bővíthetett az új énekeskönyv anyaga. Törekvésünk eredményeképpen tehát a gyermek- és ifjúsági énekek olyan jellemző köre kapott helyet az új gyűjteményben, melyek a maguk egyediségében sajátos, különleges, új szint képviselnek, de az énekeskönyv egységes arculatát mégsem „színezik teljesen át”.

AZ ÚJ ÉNEKCSOPORT BEMUTATÁSA

E jellegzetes énekcsoport egyharmad része a verses zsoltárok körét gazdagítja. A bibliai zsoltárszövegek ihlette parafrázisok kiemelt szerepet kaptak az új énekeskönyvben. Általános használatukat ösztönzik és segítik a későbbi énekfejezetek élén található ajánlások, valamint az énekeskönyv kiegészítő részében található tematikus és ünnepkörök szerinti mutató.

Énekelt zsoltáraink alapja továbbra is a genfi zsoltárkönyv, melyet azonban a számozás nem érintett. A zsoltárdallamokat a ma már egyértelműen elfogadott félhangos záratokkal, valamint a nemzetközi gyakorlat szerinti augmentált (félhang-alapegységű) kottaképpel és a dallamsorokat záró, egységnyi szünetekkel közöljük. A zsoltárszövegeket átvizsgáltuk és az 1948-as énekeskönyvben már alkalmazott szöveggondozási elvek szerint sok helyen igazítottuk. „*Sajnos, ilyen igazításokra annak idején, a mostani énekeskönyvünket szerkesztő bizottságban nem nyílt olyan mértékű lehetőség, amennyire az kívánatos lett volna.*” – írta Csomasz Tóth Kálmán a hetvenes években.⁶

A genfi psalteriumot *Zsoltárdicséreték* címmel a 16–17. századi zsoltárénekek 47 tételből álló csoportja követi, a *Bibliaköri énekek* tematikusan felépülő fejezeteinek végén pedig további 12 zsoltár található. Ez utóbbi csoportból egyetlen – a 23. zsoltárt tartalmazó – tétel skót dallam, hat további a gyermekkatekézishez tartozó népdalzsoltárok csoportjába tartozik, öt zsoltár pedig a fiatalok körében kedvelt és ismert, szövegében, dallamában is 20. századi zsoltárénekek Sumonyi Zoltán–Gryllus Dániel, valamint Pálhegyi Ferenc–Pálhegyi Dávid szerzőpáros, illetve az amerikai Martin Nystrom tollából származik.

A *Dicséreték* rész énekeire áttérve először *Edward Elgar* híres dallamát említjük, mely az *istentiszteleti főénekek* csoport utolsó tétele (252. Hálás szívvel áldunk). Nem könnyű, de emelkedett, patetikus hangvételű dallama megfelelő előkészítéssel szépen megszólaltatható.⁷

Egyszerűségében is különleges az angol reneszánsz komponista, *Thomas Tallis* kánonja, mely a záróénekeink között doxológiaként szerepel (301. Dicsőség légyen Atyának).⁸

A *Nicea-konstantinápolyi hitvallás* kivételesen két dallammal is szerepel az énekeskönyvben. A *Cantus catholici*-ből származó, ritmikájában kicsit átalakított második dallam korábban más szövegekkel (A három ifjú éneke: *Teremtett állatok* kezdettel; a „Régi magyar betlehemes” lemezén: *Mi most azért jöttünk*⁹ kezdettel, illetve Bocskai katonaéneke: *Az szép szabadságra*¹⁰ kezdettel) is ismertté vált, különleges hangvételével, élénk karakterével kedvelt dallam (324. Hiszünk egy Istenben).¹¹

Az adventi fejezet vége felé található az ismert és kedvelt kolindaénekek (391. A sötétség szünni kezd már)¹², emellett a karácsonyra alkalmas énekek – ahogyan fentebb már említettem – tervek szerint egy bővebb, az énekeskönyvet kiegészítő gyűjteményben kaphatnak majd helyet a jövőben.

A böjti énekek közül kiemelkedik mostani 456. dicséretünk zeneiségét átformáló, annak ritmikáját megújító könyörgés, mely energikus jellegével különösen ajánlható a fiatal korosztály számára. (470. Hatalmas Isten, könyörgünk)

469 szöveg: G. Thymus, 1541
fordítás: Várad, 1566 | dallam: Basel, 1534

1. Vedd el, Úr Is - ten, ró-lunk ha - ra - go - dat,
És a te ke - mény, vé - res os - to - ro - dat;
Nagy bú - ne - in - kért mi - re - ánk ne ont - sad
Bosz - szú - ál - lá - so - dat.

2. Ha bűnünk szerint kezdünk mi fizetni,
Ítéletet nem állhatja senki,
Mint e világnak első veszedelme / Nékünk megjelent.
3. Megfertőztettünk atyáink vétkeivel
És gyarló lelkünk-testünk sok sebével;
Mi romlásunkat, nagy veszedelmünket / Nézd kegyelmes szemmel.
4. Adjad minékünk a te Szentlelkedet:
Ismerhessük meg mi Közbenjárónkat,
Mert megismertük mi gonoszáginkat: / Vedd el haragodat.
5. Ne hagyj elveszni ilyen nagy munkáját,
Ne hagyj hiába az ő szent halálát,
A mi Urunknak keserves nagy kínját, / Az ő áldozatját.
6. Végye el rólunk a mi bűneinket,
És mosogassa vérével vétünköt
Ő, ki Atyjával és a Szentlélekkel / Bizony örök Isten.

AZ EGYHÁZI ÉV

570

szöveg: Debrecen, 1590
dallam: Kolozsvár, 1744 470

1. Ha - tal - mas Is - ten, kö - nyör - günk,
Szent Fel - sé - ged - hez ki - ál - tunk.
Mert i - gen meg - nyo - mo - rod - tunk,
Fe - jün - ket nin - csen már ki - hez haj - ta - nunk.

2. Irgalmas Isten, hallgass meg, / Bűnünket nékünk bocsásd meg,
Benned hitünket növeljed:
És Szentlelkeddel, kérünk, vigasztalj meg!
3. Jertek énhozzám, bűnösök, / Fiaim nékem legyetek,
Atyátok lészek tinéktek,
Ha bűnötökből énhozzám megtértek!
4. Értsük meg hát ő mondasát, / Ismerjük meg bűneinket,
Kövessük meg Istenünket,
Így megmenthetjük ördögtől lelkünket.
5. Nincs igaz más, mint a Krisztus, / Igazság minden beszéde;
Azért maradjunk ezekben,
Ne kételkedjünk Isten beszédében.
6. Dicsérjük az Atya Istent, / Magasztaljuk Fiú Istent;
Vélük a Szentlélek Istent,
Három személyben csak egy örök Istent!

BŐJT

A nagyheti énekek közül *Sebald Heyden* (1499–1561) nürnbergi kántor és iskolarektor passióéneket kell kiemelnünk, mely keretverseivel a 488. számon, teljes formájában – 23 versszakkal – pedig az új énekeskönyv kiegészítő részében kapott helyet. Jézus Krisztus szenvedésének és halálának felidézése a böjti időszak és a húsvéti ünnepekör egyik csúcspontja. A 68. genfi zsoltár dallamára énekelhető passióéneket – terjedelme miatt is – különösen indokolt a helyi lehetőségekhez alkalmazkodva dramatizáltan megszólaltatni. A történetben szereplőket szólista vagy néhány énekesből álló kiscsoport szólaltathatja meg, vagy több csoport versenkénti váltakozásban énekelheti a versszakokat, de egyes szakaszok többszólamú megszólaltatása is lehetséges.¹³

A húsvéti idő új énekei közül három is kiemelésre kínálkozik. Az első csupán kvinthangterjedelmű, ezért – valamint refrénes formája miatt is – nagyon alkalmas gyermekek és a teljes gyülekezet együttes vagy versenkénti váltakozó éneklésére (515. Krisztus, virágunk).¹⁴

A második (511. Mind jöjjetek, örvendjete) ugyancsak refrénes, nagyobb ambitusú dallam, melynek minden strófája hallelujás örömköltésbe torkollik.¹⁵

A harmadik (512. Ma örvendezzete) a legkülönlegesebb, legösszetettebb dallamát és keletkezését tekintve egyaránt. Eredetileg 17. századi holland virágének, melyre még ugyanabban az évszázadban zsoltárszöveg is született, majd 1894-ben *This joyful Eastertide* címmel kapta meg húsvéti szövegét, melynek magyar változata csupán két évvel ezelőtt keletkezett. Szokatlan hangterjedelme és hosszú melizmái ellenére, ahol megismerik, igen megszeretik.

512

szöveg: J. F. Oudaan, 1685 | fordítás: Hamar L.
dallam: D. R. Camphuysen, 1724

1. Ma ör-ven-dez-ze-tek, hisz nincs o-kunk a
A Meg-fe-szít-te-tett itt van kö-zöt-tünk
bú-ra! Refr. Ha Krisz-tus nincs ve-
túj-ra!
lünk, hi-á-ba könny és bá-nat,
úgy mit sem ér hi-tünk. De Krisz-tu-sunk fel-
tá-madt, fel-tá-madt, fel-tá-madt, fel-
tá-madt, fel-tá-madt!

2. Ádáz ellenfelünk sokkal erősebb nálunk.
Mi csak veszíthetünk, ha csak magunk csatázunk.
Refr. Ha Krisztus nincs velünk...
3. Vágyom szívem szerint a mennyben otthon lenni,
Ám a halál révén félelmetes átkelni.
Refr. Ha Krisztus nincs velünk...
4. Az örvény nem nyel el, mert Jézus átment rajta.
Ó, jöjj, Immánuel, vigy át a túlsó partra!
Refr. Ha Krisztus nincs velünk...

AZ EGYHÁZI ÉV

616

szöveg és dallam: N. Herman, 1560
fordítás: Aprily L. 513

1. Fel-vir-radt ál-dott szép na-punk,
Ma tel-jes szív-vel vi-ga-dunk,
Ma győz a Krisz-tus, és ha int,
Rab lesz sok el-len-sé-ge mind.
Hal-le-lu-ja!

2. Az ősi kígyót, bűnt, halált, / Kint, poklot, szenvedés jáját
Legyőzte Jézus, Mesterünk, / Ki most feltámadott nekünk.
Halleluja!
3. Az élet győz, a mord halál / A prédát visszaadta már,
Nagy úrságának vége lett, / Krisztus hozott új életet.
Halleluja!
4. A nap s a föld s minden, mi él, / Ma bűt örömmel felcserél,
Mert a világnak zsarnoka / Nem kelhet többé fel soha.
Halleluja!
5. Mi is éljünk vigadva hát, / Daloljunk szép halleluját,
Hadd zengje Krisztust énekünk, / Ki sirból feltámadt nekünk!
Halleluja!

617

HÚSVÉT IDEJE

A *Szenthárom ideje* fejezetben Assisi Szent Ferenc naphimnuszának egy múlt század elején keletkezett vers feldolgozása található. Dallama először 1623-ban dokumentált, de nyilvánvaló a 68. genfi zsolttár dallammal való rokonsága (569. Ím, készen áll az alkotás).¹⁶

Luther – a 46. bibliai zsolttár alapján íródott – *Ein feste Burg* korálja kétségkívül a reformáció emblematis éneke, *Erős vár a mi Istenünk*, ami most a 390. dicséretünk az *Anyaszentegyház, reformáció* fejezet záró – 591. számú – tétele lett. A korál ma ismert és énekelt formája azonban az ének egy későbbi, egyszerűsödött ritmusú változata. A német evangélikus énekeskönyv mintájára most közzétesszük az eredetit is, tartalmához illően a „Zsoltárdicséreték” között (161. Erős várunk nekünk az Isten), mégpedig a magyar reformáció első, teljes egészében fennmaradt énekes forrása, Huszár Gál 1560-as énekeskönyve alapján. Az eredeti dallam izgalmas, aszimmetrikus ritmikája igazi kihívást és izgalmas feladatot jelenthet a fiatal korosztálynak, érdemes tehát ezt a változatot megtanítani a reformáció hónapjában. A Luther-ének kétféle formáját egyébként 254. a–b számon egyetemes énekeskönyvünk is közzétette, igaz, nem az eredeti ritmusforma szerint, hanem kiegyenlített formában.

Több új ének található az *Az egyházi év záró-, Keresztyén reménység* fejezetében is. A klasszikusabb formájú *Kik a Krisztusban hunytak el*¹⁷, az igen népszerű *A mennybe' fenn a trónusnál* vagy az *Áldó hatalmak oltalmába rejtve*¹⁸ említésén túl, egy valódi újdonságra is felhívom a figyelmet. Van, aki a 20. század legjobb énekdallamának tartja a megle-

160 Zsolt 42
szöveg: Debrecen, 1569 | dallam: Debrecen, 1778 (Mindenkoron áldom az én Uramat)

1. Fo-hász-ko-dom hoz-zád, U-ram, Is - te - nem!
Kér-lek, ke-gyel-me-sen hall-gass meg en - gem,
Mert te - ben-ned so - ha nem volt két - sé - gem,
A - zért most is te - hoz-zád e - se - de - zem.

- Látod, Uram, igen megnyomorodtam. / Előtted nagy nyavalyára jutottam, / De míg te szent Istenségben bízom, / Soha semmi-ben el nem hagyattattam.
- Reményességem míg el nem fogyatkozott, / A te ígéreted nálam nyilván volt, / Hogy énnékem mind megadod azokat, / Amiket én szívem tőled óhajtott.
- Azért téged hívlak csak segítségre, / És magamat nem is bízom senkire; / Én lelkeket vigyed hálaadásra, / És szívemet juttasd nagy vigasságra.
- Irgalmasságotat mikor hallhatom, / Mindjárt elfelejtem minden bánatom; / Abban vagyok nékem nagy vigasságom, / Büneimnek bocsánatját hogy bírom.
- Jelentsd nékem a te akaratodat, / Fordítsd hozzám szent irgalmas-ságodat; / Add meg nékem most, amit tőled várok, / Ezért dicséretet örökké mondok.

ZSOLTÁROK

296

Zsolt 46 | a korál eredeti dallama és ritmusa szerint | szöveg: M. Luther, 1526/28
fordítás: Debrecen, 1560 | dallam: M. Luther, 1529 | másik változat: 591 161

1. E - rős vá - rünk ne - küink az Is - ten,
Meg - sza - ba - dít ve - sze - de - lem - től,
És fegy - ve - rünk el - len - ség el - len.
Kik ránk tör - nek most min - den fe - lől.
Mi ré - gi el - len - sé-günk Há - bo - rog ve - lünk
E - rős fegy - ver - rel, És sok csa - lárd - ság - gal,
És min - den nagy ha - tal - mas - ság - gal.

- Nincsen nekünk semmi hatalmunk, / Mellyel néki ellene álljunk. / Viaskodik az Úr érettünk, / Kit az Isten küldött el nekünk. Ha kérned, ki legyen az? / Jézus Krisztus az, / Seregek Ura, / Kínél nincs több Isten, / Annál vagyon a győzelelem.
- Ha e világ mind ördög volna, / És elnyelni minket akarna, / Mégis tőle semmit ne féljünk, / Csak Krisztus oltalmában higgyünk, Hát ő csak dühösködjék, / És fenekedjék, / E világ ura, / Nincs rajtunk hatalma, / Urunk Krisztus őt már megbírta.
- Megáll az Istennek ígéje, / És nem állhat senki ellene, / A nagy Isten vagyon mivélünk, / És Szentlelke lakozik bennünk. Ha a mi testünk elvész, / Vagyonunk sem lesz, / Nevünk, s életünk, / És minden gyermekünk, / A mennyország megmarad nekünk.

ZSOLTÁRDICSÉRETEK

pő módon *Sine nomine* névvel jelölt dallamot, melynek szerzője az elmúlt évszázad egyik meghatározó angol komponistája, az 1906-os *English Hymnal* zenei szerkesztője: *Ralph Vaughan-Williams* (1872–1958). A szöveget *Hány hívő érte el az égi célt* kezdettel *Túrmezei Erzsébet* fordította magyarra, és egy szomorkás, szintén századeleji finn dallammal szerepel 1982 óta az evangélikus énekeskönyvben, amit innen vett át a *Krisztus az énekem* gyűjtemény. Mi az első versszakot az angol szöveghez igazítottuk, és azzal a világszerte elterjedt dallammal társítottuk, mely nem az elhunytakra emlékezés, hanem a látókon túllépve az örök egyház, az Isten országának dicsőséges egységét hangsúlyozza; melyben mi, itt élők szinte kezünket nyújthatjuk a már „előrement” szereteteink felé, velük együtt dicsőítve a dicsőség Urát.

629 szöveg: W. W. How, 1864 | fordítás: Türrmei E. (2-7. v.)
dallam: *Sine Nomine*, R. Vaughan-Williams, 1906

1. Már cél - ba ért sok hí - vő gyer - me - ked,
Hú volt, ki - tar - tott, ott él már ve - led,
Ó, Jé - zus, ál - dott lé - gyen szent ne - ved!
Hal - le - lu - ja! Hal - le - lu - ja!

2. Készülök, várak voltál szüntelen,
Míg tartott itt lenn a nagy küzdelem.
Fény voltál, csillag a vak éjjelen. Halleluja! Halleluja!
3. Bár vívna harcát minden gyermekek
Oly híven, bátran, mint e győztesek,
És velük zengné majd az éneket: Halleluja! Halleluja!
4. Mert már itt halljuk harcon, éjen át
Győzelmi ének távol dallamát.
Új erőt hányzor ez az ének ad! Halleluja! Halleluja!
5. Ó, áldott egység! Boldog, szent sereg!
Még mi itt küzdünk, ők ott fénylenek.
Mind egyik mégis benned és veled. Halleluja! Halleluja!
6. Ott zeng az ének, itt még könny pereng,
Míg Krisztus napja győz az éj felett,
És akkor eggyé lesz a két sereg. Halleluja! Halleluja!
7. Jó minden tájról, együtt énekel,
És együtt ujjong, együtt ünnepel,
Ó, hálaének, szállj az égbe fel! Halleluja! Halleluja!

A Z E G Y H Á Z I É V

706

szöveg: E. Perronet, 1780 | fordítás: Csomasz Tóth K.
dallam: *Miles Lane*, W. Shrubsole, 1779 630

1. Zengd Jé - zus ne - vét, zengd, vi - lág,
Ót, an - gya - lok, áld - já - tok!
Fel - é - ke - sít - ve hom - lo - kát,
Ki - rály - lyá Jé - zust, Jé - zust
ko - ro - náz - zá - tok!

2. Ti, vértanúi Istennek, / Kik mennyben szolgáljátok
A Bárányt, ki megöletett: / Királyné Jézust, Jézust koronázzátok!
3. Ti, választottak, szent hívek, / Mindaz, kit ő megváltott,
Szent irtalmát dicsérvétek: / Királyné Jézust, Jézust koronázzátok!
4. Ti, bűnösök, mert ő hordott / Tiértetek kint s átkot,
És szent vérével áldozott: / Királyné Jézust, Jézust koronázzátok!
5. Ti, népek, törzsek, kik bárhol / Az ő szavát halljátok:
Nagy jóvoltáért hálából / Királyné Jézust, Jézust koronázzátok!
6. Mily boldogság lesz majd, ha fenn / A Jézus előtt állok,
És mindörökké zenghetem: / Királyné Jézust, Jézust koronázzátok!

KERESZTYÉN REMÉNYÉG

For all the saints, who from their labors rest,
who thee by faith before the world confessed,
thy name, O Jesus, be forever bless'd.
Alleluia, alleluia!

Már célba ért sok hívő gyermeked,
Hú volt, kitartott, ott él már veled,
Ó, Jézus, áldott légyen szent neved!
Halleluja! Halleluja!

Új énekeskönyvünk *Napi énekek* fejezete egy különleges hangulatú középkori dallamot kínál reggeli dicséretként (668. Hajnalórán lelkem ébred), melynek éneklését – a rendhagyó zenei stílus miatt – akkordjelzések is segítik.¹⁹

A fentebb már érintett 12 zoltáréneken kívül a *Bibliáorai énekek* rész minden fejezete tartalmaz legalább egy sajátos hangulatú, stílusú éneket. Így említhetjük a *Könyörgések* végén található afroamerikai fohászzkodást (731. Jöjj hozzánk, Urunk, hozzánk jöjj!), amelynek címében a *Kum ba yah* kifejezés az angol *Come by here* (Hozzánk jöjj) sajátos afrikai változata.

A *Bizodalom Istenben* fejezet végén, a zoltárok előtt, 775. számon kapott helyet a népszerű *Jézus a mi oltalmunk*, a *Hitvallás, hála* fejezet hasonló helyén pedig (803. sz.) *Az Úrnak zengjen az ének*.²⁰ A teljesség kedvéért a *Keresztyén élet* fejezetből kiemeljük Berkesi Sándor–Kádár Ferenc: *Keresd az Istent, népem* kezdetű énekét (830.), melynek formája klasszikusan arányos, dallamvonala ugyanakkor izgalmasan fordulatossá.²¹ Az énekeskönyv rövid zárófejezete az *Áldás* címet viseli, innen egy népi eredetű köszöntőre (843. Sok számos esztendőket)²², valamint az ír áldás parafrázisára (844. Az Úr vezessen végig az úton)²³ hívjuk fel a figyelmet.

729 Zsolt 43 | szöveg: Kerekes K., 1982
dallam: magyar népdal

1. Vé-del-mezz, Is - te-nem, Ü-gyem-nek fogd párt - ját,

Min-den-ki el - le-nem, Nem le - het-nék ár - vább.

2. Körülfog minden rossz, Gyöngye már a lábom,
Segítsen szent erőd Utaidat járnom.
3. Küldd hozzám követed, Igazságod fényét,
Életem sietve Nyomába szegődjék.
4. Vezess föl hegyedre, Otthonodba engem,
Öröm és vidámság Töltsd el a lelkem.
5. Atyának, Fiúnak, Szentléleknek hála,
Meglátja az Urat, Aki várva várja.

730 szöveg és dallam:
Ecsedy A.

1. Szent-lé - lek, jö - vel, Szi-vünk töltsd ma el,

Szent e-rőd-del, vi-ga-szod-dal Légy hozzánk kö-zel!

2. Jöjj, pünkösdi láng, Nyisd meg szívünk, szánk,
Hogy a bűntől megtisztulva Szálljon fel imánk!
3. Adj bátor hitet, Zengő éneket,
Mely sok bűnöst megtérésre, Üdvre elvezet.

4. Szenteld meg szívünk, Hogy eggyé legyünk,
Hogy Jézusról vallást tenni Mindig kész legyünk.
5. Ha eljő az est, Ránk fátylat ereszt,
Boldog szívvel zengje ajkunk: Győzött a kereszt!

szöveg: M. V. Frey, 1936
dallam: Kum-ör-yah 731

1. Jöjj hoz-zánk, U-runk, hoz-zánk jöjj!

Jöjj hoz-zánk, U-runk, hoz-zánk jöjj!

Jöjj hoz-zánk, U-runk, hoz-zánk jöjj!

Ó, Jé-zus, hoz-zánk jöjj!

2. Téged kér szívünk, hozzánk jöjj! / Téged kér szívünk,
hozzánk jöjj! / Téged kér szívünk, hozzánk jöjj! / Ó,
Jézus, hozzánk jöjj!
3. Hozzad száll imánk, Jézus, jöjj! / Hozzad száll imánk,
Jézus, jöjj! / Hozzad száll imánk, Jézus, jöjj! / Ó, Jézus,
hozzánk jöjj!
4. Néked zeng dalunk, Jézus, jöjj! / Néked zeng dalunk,
Jézus, jöjj! / Néked zeng dalunk, Jézus, jöjj! / Ó, Jézus,
hozzánk jöjj!

Új énekeskönyvünk iskolai használatát előkészítve ezúttal annak új vonásait igyekeztem bemutatni. Nem az a célunk, hogy átformáljuk a református éneklést, nem célunk református értékeink háttérbe szorítása, de célunk szélesíteni az énekek körét, nagyobb hangsúlyt helyezve az utóbbi másfél évszázad új értékeinek beépítésére, és előrelépésnek tarthatjuk, hogy a fiatalabb generáció katekézisben, hitoktatásban és ifjúsági munkában már kipróbált énekeinek egy része most a „hivatalos” énekeskönyvbe is bekerülhetett.

Időszerű és sürgető feladataink: ehhez igazodva a másfél évtizedes egyháziének-tanterv felülvizsgálata, átdolgozása, valamint az egyházi ének tantárgy református közoktatásban betöltött helyének, szerepének, lehetőségeinek és feladatának újragondolása.

AZ ÚJ ÉNEKESKÖNYV FEJEZETEI:

ZSOLTÁROK	
Genfi zsoltárok	1–150
Zsoltárdicséreték	151–197
DICSÉRETEK	
Az istentisztelet	
Kezdőénekek	201–214
Főénekek	221–252
Könyörgések, fohászkodások	261–269
Záróénekek	281–302
Hitünk alapjai	
Szentírás	311–315
Hitvallás	321–327
Imádság	331–334
Kereszttség	341–347
Úrvacsora	351–364
Az egyházi év	
Advent	371–395
Karácsony	401–423
Óév-újév	431–440

Vízkereszt ideje	441–456
Böjt	461–477
Nagyhét	481–498
Húsvét ideje	501–521
Mennybemenetel	531–536
Pünkösöd	541–554
Szentháromság ideje	561–570
Anyaszentegyház, reformáció	581–591
Keresztyén reménység	601–630
Egyéb ünnepek énekei	641–644
Napi énekek	
Reggel	651–668
Napközben, asztali áldások	671–677
Este	681–705
BIBLIAKÖRI ÉNEKEK	
Könyörgés, bűnbánat	711–731
Bizalom Istenben	741–780
Hitvallás, hála	791–810
Keresztyén élet	821–834
Áldás	841–846

-
- ¹ Énekeskönyvünk és a gyülekezeti éneklés időszerű kérdései. REFORMÁTUS EGYHÁZ XXVI (1974) 136–138
- ² HAGYOMÁNY ÉS HALADÁS. Csomasz Tóth Kálmán válogatott írásai születésének 100. évfordulójára. Szerk. Bódiss Tamás. Budapest, 2003
- ³ Az emlékkonferencia előadásai a ZSOLTÁR 2003. évi X. összevont számában olvashatók. <https://silver.drk.hu/zsoltar/>
- ⁴ A harmóniás zsoltár utolsó kiadásának évfordulója. 1774–1974. REFORMÁTUS EGYHÁZ XXVI (1974) 87–88. Az írás szintén megtalálható a *Hagyomány és haladás* tanulmánykötetben.
- ⁵ EGYHÁZI ÉNEK. Kerettantervi ajánlás a református általános iskolák és középiskolák számára. Református Pedagógiai Intézet, Budapest 2006
- ⁶ Dicsérjétek az Urat! – tudnivalók énekeinkről. Budapest, 1972 Az idézet az 50. genfi zsoltár ismertetésénél található. A könyv ma is elérhető digitális kiadása: <http://refpedi.sulinet.hu/egyhazzene/>
- ⁷ Az Úrnak zengjen.... – ifjúsági énekeskönyv 265. éneke. A gyűjteményt a továbbiakban egyszerűség kedvéért IÉ betűkkel rövidítjük. Elgar dallama a világhálón *Land of Hope and Glory* címen vagy *Pomp and Circumstance March No. 1* címen található meg.
- ⁸ Megtalálható a *Lélekkel és értelemmel*, 2016-ban megjelent füzet 25. oldalán. Hangzó felvételnként *Tallis Canon* illetve *Glory to thee, my God, this night* címmel található meg számos felvétele a világhálón.
- ⁹ IÉ 76. sz.
- ¹⁰ IÉ 299. sz., itt többszólamú feldolgozásban
- ¹¹ Az énekes hitvallás szövege az *Eltévedtem mint juh* dallamával a *Lélekkel és értelemmel* mindkét füzetében megtalálható.
- ¹² IÉ 60. sz
- ¹³ A teljes szöveg, további információkkal *Passióének a karanténban* cím beírásával megtalálható a reformatus.hu oldalon.
- ¹⁴ IÉ 105. sz.
- ¹⁵ Az ének a *Lélekkel és értelemmel* mindkét füzetében megtalálható. Német szövegkezdete: *Wir wollen alle fröhlich sein.*
- ¹⁶ *All creatures of our God and King* – szövegkezdett alapján kereshető dallama a világhálón.
- ¹⁷ IÉ 173. sz
- ¹⁸ IÉ 253. sz
- ¹⁹ IÉ 303. sz, de megtalálható a *Lélekkel és értelemmel* második előkészítő füzetében is.
- ²⁰ Érdeemes rákeresni a dallam *The Gospel Train* néven ismert feldolgozásaira.
- ²¹ IÉ 286. sz
- ²² IÉ 291. sz, de megtalálható a *Lélekkel és értelemmel* második füzetében is.
- ²³ Szintén a *Lélekkel és értelemmel* második füzetében.

PAP FERENC – FEHÉR ÁGOTA

TEHETSÉGSEGÍTÉS ÉS TEHETSÉGGONDOZÁS A HIT TÁMASZÁVAL ÉS A PEDAGÓGUSKÉPZÉS SZOLGÁLATÁBAN

BEVEZETÉS

A Magyarországi Református Egyház oktatói és nevelői tevékenységének kiemelt feladata: „a lehető legtöbbet tegye meg azért, hogy minden növendéke fel tudja mutatni azokat a képességeit, amelyeket csak ő maga kapott a Teremtőtől.”¹ Az egyéni eszköztár értékességének megtapasztalása, és – ehhez kapcsolódva – a kibontakozás személyre hangolt segítése közvetlen célt jelent az intézmények számára csakúgy, mint a képességeknek megfelelő oktatásban részesítés alapelve. A református intézmények mindezzel szinte a falaikban hordozzák a tehetséggondozás csíráit, sőt annak bölcsőjét jelentik. „A valóban működő szellemiséghez »látható« lelkületre van szükség”,² amelyet körülölel a bibliai és a református keresztény értékrend.

Írásunkban többek között arra keressük a választ, hogy miben rejlik a református intézmények tehetséggondozást támogató sajátos belső világa, szellemisége. Áttekintjük továbbá különösen annak a szeretetkap-

csolatnak tartalmi és biztonságot hordozó viszonyulásbeli meghatározóit, amelyeket a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karán – egyházunk egyik pedagógusképző műhelyében – a tehetséggondozási tevékenység tudatos fejlesztésével megvalósítani törekszünk. Ezek az értékek hozzásegíthetik az egyént küldetésének felismeréséhez, ezáltal képességei kibontakoztatásához, amely önmaga és közössége meggazdagítására egyaránt szolgál.

A HIT EREJE A REFORMÁTUS INTÉZMÉNYEK SAJÁTOS VILÁGÁBAN

A református intézmények kiemelt értéke a szellemiség, a hit támaszt nyújtó szerepének megélése, amely közvetlenül kíséri tevékenységüket a megvalósításában, és megérintheti az arra fogékony személyeket és családjukat. „Az Isten békessége minden emberi értelmet meghaladó módon továbbmutat (vö. Fil 4,7), ez, az értelmet, tapasztalati valóságtartalmakat meghaladó

út és mód [pedig] a hit, a keresztyénség: a békesség útja.”³ „A keresztyén létezés, a hit legmélyebb valóságát nem tudjuk birtokolni, uralni: ez a hit, amely kegyelemből, csodaként születik meg.”⁴ Vigyázunk és vigyázunk tehát ezekre a különleges ajándékokra: a békességre és a kegyelmi csodára, melyek megtapasztalásához a zavaró, feszültségek-től mentes, nyugalmas környezet egyúttal a csend és a belső megnyugvás reménységét is magában hordozhatja, az elmélyülés által pedig újabb felfedezésekhez is segíthet.

„A református iskolának bentje is van, ahová jó bemenni, és ahol jó bent lenni. A bent az, ami a kinhez képest többletet hordoz: biztosságot, világosságot, bizalmat, bőséget, cselekvő szeretetet.”⁵ Igen lényeges célzottan, tudatosan is követnünk az intézmények falain belüli rezdüléseket és leginkább a saját kapcsolódásunkat azokhoz, hiszen bármely környezeti segítő tényezőt is csak mi magunk fordíthatjuk további erőforrásunkká.

Mindannyiunk közös célja hozzásegíteni embertársainkat a nekik rendelt út járásához, mindeközben pedig olyan támaszokat biztosítani számukra, amelyek érzékeny, meggazdagító kapaszkodót jelenthetnek, melyek megerősítik értékes képességeiket. Ennek érdekében a pedagógusoknak hivatásuk beteljesítése során a tehetség-gondozásra mindig komplex személyiség-fejlesztésként érdemes tekinteni, azt mind kognitív, mind érzelmi és társas-közösségi vonatkozásban fontos támogatniuk.⁶

A TEHETSÉG MINT KIVÁLASZTÓDÁS, BÖLCSESSÉG ÉS AJÁNDÉK

„A tehetséget Isten adja annak, akinek akarja. A közösség egyet tehet: hálával elfogadja és megbecsüli.”⁷ Teljességét tehát nem mindenki tapasztalhatja meg közvetlenül, ám amennyiben igen, úgy nagyon lényeges, hogy a kegyelmi ajándékokhoz hasonlóan élesszék fel (2Tim 1,6), erősítsék meg, kísérik érzékeny gondoskodással, türelemmel, óvó-féltő, ám mégis meggazdagító megbecsüléssel.

A „tehetség” kifejezés közvetlenül nem jelenik meg a Szentírásban, helyette a tudás, az értelem, a bölcsesség, a rátermettség, az alkalmasság kifejezések fordulnak elő.⁸ A táalentumok bibliai példázata igazolja számunkra, hogy „amit Istentől kapnak az emberek ... azt forгатniuk kell, azzal teendőjük van, és azzal el is kell számolniuk az ajándékozó előtt.”⁹ A hasznosítás, a gyarapítás kifejezi számunkra, hogy a szorgalommal kísért munkának megmaradó értéke van, és mindez fokozottabban kibontakoztatandó a társaikhoz képest valamely területen magasabb képességekkel rendelkezők számára. Hiszen „akinek sokat adtak, attól sokat kívánnak, és akire sokat bíztak, attól többet kérnek számon” (Lk 12,48).

A tehetség kamatoztatására, gyarapodására vonatkozó megközelítésén túl kiemelendő a több síkon mozgó, összetett értelmű öszö-vetségi bölcsesség kifejezés. A bölcsesség azt a szellemi értéket jelenti, „amely az emberek mesterségbeli tudását és az élethez való »értelmes« hozzáállását, valamint az Istenhez való helyes viszonyulását határozza meg.”¹⁰ A hozzáértés, a szakértelem pedig egyaránt megmutatkozik közvetlen gyakorlati ügyességben, jártasságban, a szétválasztás és az

összerendezés képességében, a tervezés képességében, a hatékonyság, a lényeglátás, az igazság megélésében. A fogalom átöleli a tapasztalati életbölcsestől a filozófiai létértelmezésig terjedő hatalmas spektrumot.¹¹

A bölcsesség és a bölcs ember a kijelentésből táplálkozik, miközben „a tehetség alázatos, istenfélelemben fogant életbizalommal”¹² formálódhat. Mindezzel képessé válik az ember arra, hogy helyesen bánjon a neki adatott ajándékokkal, lehetőségekkel, így magával az Istentől kapott bölcsességgel is, hogy azt helyesen alkalmazza. „A bölcsesség az egész életvitelt magában foglalja.”¹³

A bölcsesség ugyanakkor egyrészt hordoz magában egyfajta ajándék jelleget, másrészt pedig olyan szerzeményként is értelmezhető, amelyért az ember megküzdött. Tapasztalatainak összegyűjtése és az azokra való odafigyelés által az ember önmaga odaszánásával egyszerre jártassághoz is jut.

Az Újszövetségben a logosz „isteni szellemet hordozva teremti meg a világot, és viszi előre benne a dolgokat Isten terve szerint. A bölcsesség-logosz fontos jellemzője tehát a teremtő, alkotó munka”¹⁴ ami kihat arra, hogy a tehetségek világát közvetlenül kíséri a rendezés, az összefüggések felismerése, az alkotás és a kreativitás.

Az Újszövetségben a Szentlélek Isten adományai: lelki, kegyelmi ajándékok, mindezek „ruházzák föl az embert különös adottságokkal.”¹⁵ A Lélek adományai akár kiemelkedő testi adottságokat, képességeket jelentenek, egyúttal sajátos feladatra is köteleznek. A megajándékozottak tevékenységét áldás kíséri, a nép közössége megbecsüli őket, azokról megemlékezik, összességében tehát kiemelten lényeges ezen ajándékok mások javára fordítása.¹⁶

A TEHETSÉGEK KIBONTAKOZÁSÁNAK TÁMOGATÁSA – A TEHETSÉGTANÁCSADÁS MINT SEGÍTŐ KAPCSOLAT

A segítő kapcsolat gyökereiben „támogató, fejlesztő, korrekciós céllal létrehozott személyes kapcsolatot”¹⁷ jelent. Írásunkban a segítő kapcsolat fogalmköre alatt a pszichológia eszköztárával megvalósított lélektani munkát értjük,¹⁸ amelynek célja, hogy „a tanácsadó szakember a kliens saját belső erőforrásait és megoldási lehetőségeit hozza működésbe, ezáltal annak önálló egyensúlyteremtését segítse elő a tudatosság növelése, a személyes hatékonyság és megküzdési képességek kialakítása, erősítése révén.”¹⁹ A tanácsadás „egy interaktív tanulási folyamat”²⁰ amely arra törekszik, hogy a kölcsönös kapcsolat által az egyént hozzásegítse aktuális élethelyzetében a belső egyensúly élményéhez és személyisége erőforrásainak kibontakoztatásához.

Mindez alapvetően a tanácsadó segítő odafigyelésének köszönhetően érhető el, és feltételezi az ő bizalmát abban, hogy a hozzá forduló személy hamarosan rátalálhat meglévő belső erőforrásaira. Fontos, hogy a személy megakadását átmenetinek értelmezze és tudjon építeni a jól működő viselkedési, kapcsolati jellegzetességeire is. Ezzel támaszt nyújt számára, és nem valamiféle alapvető hiányosság korrekciójának szükségességét érezteti, mindemellett énhatékonysági élményét sem csorbítja; hiszen mindig könnyebb a már meglévő, pozitív viselkedésmódok elemeinek megerősítése, az azokra való építkezés, mint egy új tanulási folyamat felépítése. A tanácsadó munkája akkor lehet hatékony, ha a hozzá

forduló személyt egyenrangú partnerként látja, akinek az életében jelenleg nehéz szituáció adódott, ám személyisége hordozza a hatékony megküzdési technikákat is.

A tanácsadás során „a meghallgatás rugalmasságot, hajlékonyságot igényel. ... Meg kell adni mindenkinek azt a lehetőséget, hogy a maga módján fejezze ki önmagát, és abban az állapotban létesíteni kapcsolatot vele, amelyben éppen van. ... Meghallgatni azt jelenti, hogy odafigyelni, a másra ráhangolódni. ... Segíteni, hogy kifejezhesse magát, eldönteni, hogy mennyi a már megtett út, és mi van még hátra – ezt jelenti a meghallgatás”.²¹

A tehetséggondozás folyamatának mindig közvetlen részét alkotja a segítő kapcsolat, a tanácsadás, hiszen a tehetséges személyiség, bár valamely vonatkozásban a kortársainál magasabb szintű képességekkel rendelkezik, és ezt képes produktumba fordítani, ám más vonatkozásban adódhatnak kétségei és igényelhet támogatást. Kiemelten érzelmi világa és társas készségei hordozhatnak bizonytalanságot, akár kudarcokat számára, ám ezeken túl kognitív vonatkozásban ugyancsak előfordulhatnak kétségek, sikertelenségek, amelyek bizalmát, biztonságérzését csorbíthatják.²² Ráhangolódó, gondoskodó törődéssel, bensőséges szereteteli kapcsolatban, pozitív érzésekkel is gazdagodva a változás és ezzel a fejlődés ismét elindítható.

A tanácsadás többféle mélységi szinten és kérdéskör mentén valósulhat meg, hiszen a tanácskérők támaszigénye is eltérő. A következőkben – ezen tartalmi kérdéskörök összegzésén túl – kiemelten abból a szempontból értelmezzük a tanácsadás sajátosságait, amelyet intézményünkben teológiai

alapozásra építve, a pszichológia eszköztárával tehetségsegítő tevékenységünk közvetlen részeként²³ kibontakoztatunk.

A TEHETSÉGEK SZEMÉLYRE HANGOLT SEGÍTÉSÉNEK FŐBB TARTALMI TERÜLETEI

Intézményünkben, a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karán a tehetségsegítő tevékenységeink részeként alapvetően arra törekszünk, hogy képességeik kibontakoztatása során szélesebb spektrumban támogassuk hallgatóink személyes eszköztárát. Főbb tehetségtanácsadói tevékenységeink a következők:

Hallgatók számára megvalósított tanácsadás

1. Önismereti tanácsadás a tapasztalatok tudatosításának és az interperszonális készségek gazdagításának céljával

A tanácsadás főbb tartalmi pontjai:

- intézményünk tehetségműhelyei résztvevőinek átélt élményei és az egyéni készségterületek tudatosítása a személyiségfejlődés tükrében;
- önálló feladatmegoldások önismereti tanulságai: siker- és kudarcélmények és a személyes eszköztár összefüggései, közös feladatmegoldások segítő szerepe a társas készségek fejlődésében;
- önismereti élmények üzenete a pedagógusként való gyakorlati helytállás során, szakmai üzenetek személyes értékké formálása;
- kutatási tevékenységek önismereti tapasztalásai mint a tehetséges személy kibontakozási lehetősége.

2. Tanulásmódszertani tanácsadás és szorongáscsökkentés

A tanácsadás főbb tartalmi pontjai:

- figyelmi készségek sajátosságai és fejlesztési lehetőségeik, összefüggések az egyéni értékrenddel;
- egyéni tanulási stílusok és stratégiák, feldolgozást és előhívást segítő technikák, eredményességük az érdeklődési körükben;
- az eredményes teljesítést nehezítő tényezők, szorongás és egyéni szorongáscsökkentési technikák;
- megküzdési készségek tudatosítása az eredményesség támogatása érdekében.

3. Tehetséges hallgatók prezentációs készségeinek támogatása

A tanácsadás főbb tartalmi pontjai:

- a személyiség erőforrásainak tudatosítása, egyéni érdeklődési körök megerősítése és azok közvetlen hasznosítása a bemutatandó anyag összeállítása során;
- a mások számára történő átadás mint magasabb szintű feldolgozás személyre hangolt technikái.

Szakemberek részére megvalósított tanácsadás

1. Szakmai ismeretek és egyéni pedagógiai készségek gazdagítása

Egyéni konzultáció kiemelt témái:

- óravezetési, differenciálási készségek, módszertani eszköztár fejlesztése;
- atipikus fejlődés támogatása és a pedagógusi személyiség érintődése.

2. Esetmegbeszélés oktatótárssal egy-egy hallgató helytállásának megváltozása esetén

A tanácsadás kiemelt témái:

- az érintett hallgató viselkedésének megváltozásához kapcsolódó pontosítás;
- az érintett hallgatótól megismert információk célzott összegzése;
- a pedagógus kolléga felkészítése a hallgatóval való konzultációra: tartalmi pontok és segítő beszélgetés technikája;
- jövőkép körvonalazása rövidebb és hosszabb távú célként.

3. Lelki egészségvédelem korábban végzett hallgatóink számára

Csoportos foglalkozás témái:

- pályaszocializáció támogatása, tudatos szakmai identitás mélyítése;
- gyakorlati tapasztalatok egyeztetése, közös sajátosságok és egyéni technikák egyeztetése;
- elméleti ismeretek gyakorlatba építése, szakmai szempontok alapján történő elemzése.

A SEGÍTŐ KAPCSOLAT MINT A BIZTONSÁG ÉS A FEJLŐDÉS FORRÁSA – A TEHETSÉGTANÁCSADÁS ESZKÖZTÁRA A SZENTÍRÁS ÜZENETEIVEL

A bibliai értékrendre és a keresztyén pedagógia tehetségről alkotott felfogására építve a segítő kapcsolat értelmezése során tevékenységeinket mindvégig áthatja célunk: hozzájárulni a gyermek, fiatal fejlődéséhez, a „neki adatott tehetség általi szolgálathoz ... ahová az Úr őt szólítja”.²⁴ „A tehetség-erők egyedi felszabadítása”²⁵ sem történhet másként, „a nevelés úgy vegye a gyermeket, amint Isten neki ajándékozta.”²⁶ A következőkben a tehetségek kibontakoztatását mint

segítő kapcsolatra – annak mélyebb rezdüléseit, hatótényezőit pontosítva – tekintünk, és abból a szempontból értelmezzük, ahogyan arra a Biblia tanít bennünket.

A segítő kapcsolat mint megfogalmazás

Szavaink közvetlen kísérői életünknek, a sokszínű útvesztők között élményeink pontosításában segítő iránymutatóként is szolgálnak. Élményeink szavakká formálása bizonyos, hogy leginkább olyan tartalmi körökkel van összefüggésben, amelyek az egyén számára kiemelték, gondolatáramlásának középpontját képezik. Szavakra találás, kimondás által magunkban is közvetlenebb tudatosodás megy végbe, és amennyiben lehetőség van ezt egy társsal megosztani, úgy még mélyebben kaphatunk támaszt: beszélő és hallgató egyaránt közelebb érkezik lényegi értékekhez, központi kérdéskörökhöz, és a kimondás hozzásegít a megoldás felé vezető út megtalálásához is.²⁷

A segítő kapcsolat mint elmélyülés

„Minden tehetség belső hallással kezdődik.”²⁸ A tehetséges ember olyan készségeket rejt magában, amelyek gyökereit tekintve az érzékszervi csatornák igen érzékeny működtetéséről szólnak. A tehetségek ingerküszöbe a világ megismerését tekintve alacsonyabb társaikénál, a reakcióidő megrövidül, alapvetően nyitottak és befogadóak a világ ingerei irányában,²⁹ így tehetséggondozó tevékenységeink során ezen érzékeny figyelmi és válaszkészségre épülő megismerő funkciókat is fontos tudatosítanunk.

A felfedezett ingergazdagság azonban csak akkor kamatoztatható igazán, ha elmélyült feldolgozási folyamat is kíséri. Bizonyos, hogy a helyzetek mélyebb átélé-

se azáltal valósul meg közvetlenebbül, ha egyszerre többféle érzékszervi csatorna aktivizálása történik, azonban teljessé akkor válhat mindez, ha a személy belső kapcsolódása, elmélyült átgondolási és értelmezési munkája ugyancsak kíséri ezt a folyamatot. A tehetségek számára biztosított segítő kapcsolatban ezért igen lényeges az egyéni megérintődés, ezért a személyes tanulságok levonása és tudatosítása irányában is támogatást kell nyújtanunk.

A segítő kapcsolat mint lényegkiemelés, rátalálás az egyéni küldetésekre, feladatokra

A Biblia üzeneteire építve a tehetséges személyre mint kiválasztottra, tehetségét kegyelmi ajándékkul kapott egyénre figyelhetünk, lényeges azonban, hogy az egyéni értékeség tudatosítása számára – és környezete számára egyaránt – megfelelővé válhasson.

Bizalommal teli segítő kapcsolatban, egy társ érzékeny támaszával kísérve, a segítőnek fontos megerősítő, az ismétlődő középpontok felé terelő és tükörtartó szerepe is van. Annak érdekében, hogy a tanácskérő minél gazdagabban találhasson rá beszélt nyelvére, és ezáltal gondolatáramlásának lényegi pontjaira, a segítő beszélgetés legfontosabb kísérője az elfogadó bizalmi légkör, a ráhangolódó figyelem és a türelemmel kísért meghallgatás kell, hogy legyen. A támasz közvetlen megnyugtató átélésével a tanácskérő szabadabban tudja követni egyéni élményeit, és az azokról történő beszámolás közben számára is kiemelkednek tanulságok, ismétlődő, közös jellegzetességek.

Ehhez a tanácsadónak elsősorban a már elhangzott tartalmakat szükséges követni, azokat visszatükrözni, és további mélységek

irányában kiegészítésre, gazdagításra érdemes biztatnia a partnerét. Ennek érdekében kikérdező mondatok helyett az állító ismétlések, ezzel a meglévő pozitív erőforrások megerősítése a lényeges cél. Összességében mindezek által a személyiség olyan megerősítést kap önmagáról – csoportos segítői helyzetben pedig másokról is –, amelyek kapcsolati élményekbe ágyazott tapasztalásokat nyújtanak számára.³⁰ Ezen sajátos folyamat az egyén saját küldetésének megtalálásához vezethet, szükség esetén pedig változásának egyik meghatározó tényezőjévé válhat.

A segítő kapcsolat mint az egységbe rendezés támasza

A segítő kapcsolat eddigiekben részletezett mozzanatai igazolták számunkra, hogy a beszéd általi kifejezés, a nyelvi megfogalmazás alapvetően megsegíti a lényegi, tartalmi pontok kiemelését, ezzel hangsúlyosabbá válását, tudatosítását. Mindemellet kitűnhetnek olyan ismétlődő és ezzel egymást is megerősítő elemek, amelyek egymás logikai összetartozására is felhívják a figyelmet. A tehetséges személyiség azonban további sajátos világlátási móddal is rendelkezik, amelyet a segítő kapcsolat során ugyancsak kibontakoztathatunk: az elemző-differenciáló érzék, amelynek során világosan és élesen elkülönített elemeket képes jól tagolni, egységbe rendezni és szintézisbe hozni.³¹ Ez az elmélyült feldolgozási mód lehetőséget nyújt az alanynak arra, hogy saját gondolatáramlását követve az egyes elemek között összefüggést találjon. Mindez elősegítheti az adott témakör további, mélyebb megismerési folyamatát, valamint a személyiség készségeinek, kognitív és érzelmi eszköztárának mélyebb kibontakoztatását is.

A segítő kapcsolat mint megosztás

A tehetség bibliai gyökereit megvizsgálva kiemelten tekintettünk annak bölcsességként való megmutatkozására. A bölcsesség az isteni logoszból táplálkozik,³² a tehetség kibontakozását és fejlődését a tehetséggondozás szempontjából leginkább a segítő környezeti hatások által tudjuk megtámogatni. Az egyén számára kiemelten lényeges egy olyan biztonságot hordozó környezet megtapasztalása, amelyben rátalálhat küldetésére, és egyúttal megbízhat annak értékes megvalósításában, az „előreengedés” általi fejlődésben.

A segítő kapcsolat mint a tehetséggondozás támasza leginkább a megosztás élményének biztosításával tudja ezt elérhetővé tenni az egyén számára, hiszen azáltal, hogy nem egyedül kell az útját járnia, hanem segítő társával időről időre megoszthatóvá is tehető az élmények, ez akár önmaga belső feldolgozási folyamatainak magasabb szintre helyeződését is eredményezheti. A tehetségek általában nem a kortársaikkal élnek meg a valakihez tartozás élményét, hanem az őket foglalkoztató kérdéskörök mentén inkább az idősebbekkel találnak közös hangot,³³ és a megosztás élményének átélése a képességek kibontakoztatásának további forrásait is gazdagíthatja bennük.

A segítő kapcsolat mint buzdítás az alkotásra

„A tehetséggondozás feladata, hogy a kiemelkedő teljesítményre képes egyéneket oly módon segítse, hogy képességeiknek megfelelő szintű eredményeket érjenek el, és alkotó egyénekké váljanak.”³⁴ A tehetség fogalomköre magában kell, hogy hordozza a megvalósult produktum létrejöttét, enélkül nem válhat teljes értékűvé a belső

készségek megléte. Bizonyos, hogy minden ember számára elengedhetetlen érezni saját alkotóképességét, ám a tehetségek ezáltal olyan felismerésekre is juthatnak, amellyel tágabb környezetüket is gazdagíthatják.

Lényeges lenne tehát segítő kapcsolat által is megtámogatni az alkotókészséget, mert az alkotás, a kreativitás igen szorosan együtt jár a bölcsességgel (tehetséggel).³⁵ Alkotásaink tehát mindannyiunk számára hordozhatnak olyan mély felismeréseket, amelyeket érdemes a bölcsesség megmutatkozásának reményében közelebbről is megvizsgálnunk, tehetségsegítő munkánk részeként pedig tudatosan is támogatni azok megvalósulását.

Bízunk és bízhatunk abban, hogy pedagógusi hivatásunk részét képező tehetséggondozó munkálataink által minél több ránk (is) bízott gyermek és fiatal számára nyújthatunk közvetlen segítséget küldetésük megvalósításában, mindeközben ajándékkal kapott egyéni eszköztárunk segítő támaszát is megtapasztalhatják. A közös átgondolás, az elmélyülés lehetősége, a személyre hangolt figyelem egyúttal olyan érzelmi biztonságélményt nyújthat, amelyben a ráhangolódó, gondoskodó törődés a személy kinyílását, fejlődőképességét is támogatja.

A Magyarországi Református Egyház Tehetséggondozó stratégiája kiemeli: „a tehetséges gyermekek felismerése és tervszerű fejlesztése a református egyház ha-

gyományaira építve a jelen kor kihívásainak megfelelően a nevelési és oktatási intézményeink tanulóit művelt, jellemes keresztyén emberré, az egyetemes emberi értékek tisztelőivé, a magyar haza és nemzet hűségese és áldozatkész, alkotó polgáraivá formálja. Eközben segítse elő a gyermekek képességeinek kibontakoztatását, hátrányaik kompenzálását és esélyeik javítását.”³⁶

Mindezek során „szükséges újra és újra felismernünk, látnunk, hogy a Feltámadott, élő Úr megbízatásában és jelenlétében szolgálunk, aki közöttünk és általunk hatalmas erővel munkálkodik az Ige és a történelem tanúsága szerint (Gal 3,5), hogy amit hirdetünk, ne csupán emberi beszédként fogadja be hallgatóságunk, hanem Isten Igéjeként, beszédeként (1Thessz 2,13). Ez adhat bátorságot az élethez, a hivatás betöltéséhez, az üdvösség meghirdetéséhez”,³⁷ és eszerint valósulhat meg: „...tegyetek tanítványokká minden népeket.” (Mt 28,19)

A Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának tehetséggondozási koncepcióját és célkitűzéseit ennek jegyében szeretnénk fejleszteni, megerősíteni, hogy a jövő pedagógus nemzedékei későbbi szolgálati helyükön, egyházunk veteményeskertjében: iskoláinkban és óvodáinkban, más egyházak intézményeiben vagy az állami oktatás-nevelés hálózatában pedagógiai és hitre nevelő tevékenységük során ők maguk is a tehetséggondozás jó sáfárai legyenek.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- ÁBRÁM Tibor – SARKA Ferenc: A Magyarországi Református Egyház Tehetséggondozó stratégiája. Tehetségkereső és -fejlesztő programok a Magyarországi Református Egyház nevelési és oktatási intézményeiben, *Tehetség*, XXIV. évf., 2016/1, 14–17. http://www.mateh.hu/dokumentumok/Tehetség_2016_1.pdf
- BAGDY Emőke – KÖVI Zsuzsa – MIRNICS Zsuzsa: A tehetség kibontakozása, Budapest, Helikon Kiadó, 2014.
- BUDA Béla: A lelki segítés alapkérdései, in Kulcsár Éva (szerk.): Tanácsadás és terápia, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009, 11–59.
- DÁVID Mária: Tanácsadás, módszertani segítségnyújtás, in Balogh László (szerk.): A tehetség kézikönyve, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2019, 279–304. https://tehetseg.hu/sites/default/files/kezikonyv/nk_mind_o.pdf
- FODORNÉ NAGY Sarolta: A tehetséggondozás és differenciálás bibliai–teológiai alapjai pedagógiai–pszichológiai kitekintéssel, *Sárospataki Füzetek*, XIX. évf., 2015/3, 33–58. https://library.hungaricana.hu/hu/view/SarospatakiFuzetek_2015/?pg=329&layout=s
- KALKMAN, Bert – DE KOOL, Rieke – ROELEVELD, Evert: A keresztyén pedagógia esszenciája, RPI-OGO-Driestar Educatief, 2012.
- KÁDÁR Péter: Hozzájárulás a tehetség fogalmának biblikus értelmezéséhez, *Magyar Református Nevelés*, XVII. évf., 2020/2, 5–10. http://refpedi.hu/sites/default/files/hir_kepek/2020_2_net%20%281%29.pdf
- KARÁCSONY Sándor: Magyar nyelvtan társas-lélektani alapon, Budapest, 1938.
- LEHOCZKY Mária Magdolna: Vallásos nevelés a református iskolában. Értéktöbbletek a református iskola szellemiségének munkálásában, in Méhes Balázs (szerk.): *Lelki arcunk. Tanulmányok Szenczi Árpád hatvanadik születésnapja alkalmából*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, 2016, 135–152.
- NYITRAI Erika: A tanácsadás alapjai, in Császár-Nagy Noémi – Demetrovics Zsolt – Vargha András (szerk.): *A klinikai pszichológia horizontja – Tiszteltő kötet Bagdy Emőke 70. születésnapjára*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, 2011, 275–288.
- PAP Ferenc – FEHÉR Ágota – LEHOCZKY Mária Magdolna: Tehetség és lelki támasz – a kötődés szerepe a tehetséggondozás folyamatában, in Bíró Violetta (szerk.): *Befogadó óvoda, befogadó iskola*, Baja, Eötvös József Főiskola, 2020, 97–114.
- PAP Ferenc: Ünnepek a hétköznapokért. Negyvenhat prédikáció az egyházi év rendje szerint, Nagykőrös, 2011. Dicsőségét mutatta meg 26–29, Békességünk 82–84.
- RÖMER, Thomas: Bölcsesség az Őszövetségben, ford. Antal Zsuzsanna, Budapest, Református Teológiai Akadémia, 1994.
- SZENCZI Árpád: Neveléstani alapkérdések, Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 2000.
- TÓTH Kálmán: Az Úrnak félelme: ez a bölcsesség. Őszövetségi bölcselkedés a Példabeszédek, a Prédikátor és Jób könyve alapján, Budapest, Kálvin Kiadó, 1998.
- VANNESSE, Alfred: A meghallgatás, in Feuer Mária – Nagy Krisztina (szerk.): *Humán szakosok gyakorlati kézikönyve*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2011, 384–389.
- WOLFF, Hans Walter: Az Őszövetség antropológiája, ford. Blázi György, Budapest, Harmat Kiadó, 2003.

FÜGGELÉK

A Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának főbb eredményei a tehetséggondozás területén

Intézményünk tehetséggondozó tevékenységei által igyekszik hozzájárulni a nagy múltú református kollégiumok hagyományaira építve a református értékek szerinti, magas szakmai színvonalon történő, evangéliumi szellemű neveléshez, a közösségek életének gyarapításához. Törekvéseink nyomán 2021-ben a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karát regionális hatókörű Akkreditált Kiváló Tehetségponttá nyilvánította.

Az akkreditációs szakértők értékelése kiemeli, hogy a tehetséggondozó és -fejlesztő munka, a tehetséggondozás színvonalának folyamatos fejlesztése iránt a Kar vezetése és közössége elkötelezett. Magas minőségű, színvonalas képzést és kutatást támogató környezetben biztosítjuk a tudományos diákköri tevékenység működtetését. Kutatási tevékenységeink kiemelt figyelmet szentelnek a képességek kibontakoztatásának személyiségbeli és környezeti meghatározóira, különös tekintettel a hit és a keresztyén pedagógus szerepére. Tehetséggondozási tanácsadó rendszerünket, szakmai együttműködéseinket és nemzetközi eredményeinket ugyancsak elismerték.

A Hallgatóink számára nyújtott tehetséggondozó tevékenységeink elsősorban a különböző komplex tehetségműhelyek szervezésében, a tudományos diákköri kutatómunka támogatásában és a tanulmányi versenyekre való felkészítésben és azok szervezésében nyilvánulnak meg. Hallgatóink jelentős versenyeken kiemelt eredményeket értek el az Országos Tudományos Diákköri Konferencia különböző szekcióiban (1. helyezések és különdíjak), tanítási versenyeken, a Szép magyar beszéd versenyen, mesemondó és népdaléneklési versenyen, az Országos Szendrei János Matematikaversenyen, valamint a sport területén egyaránt. Versenyszervező tevékenységünk nemzetközi szinten is kibontakozik, 2021-ben Karunk szervezi a Simonyi Zsigmond Kárpát-medencei helyesírási versenyt általános iskolások számára, valamint a Kányádi Sándor versmondó és versillusztrációs versenyt a felsőoktatási intézmények hallgatóinak. Versenyeredményeiket a következőkben összegeztük: https://tfk.kre.hu/images/tehetséggondozas/KRE_TFK_versenyeredmenyek.pdf

A Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának komplex tehetséggondozási tevékenységeit a következőkben foglaltuk össze: <https://tfk.kre.hu/index.php/kutatas/tehetséggondozas-2.html>

¹ Ábrám Tibor – Sarka Ferenc: A Magyarországi Református Egyház Tehetséggondozó stratégiája. Tehetségkereső és -fejlesztő programok a Magyarországi Református Egyház nevelési és oktatási intézményeiben, Tehetség, XXIV. évf., 2016/1, 14.

² Szenczi Árpád: Neveléstani alapkérdések, Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 2000, 38.

³ Pap Ferenc: Dicsőségét mutatta meg, in Ünnepek a hétköznapokért. Negyvenhat prédikáció az egyházi év rendje szerint, Nagykőrös, 2011, 83–84.

⁴ Pap Ferenc: Békességünk, in Ünnepek a hétköznapokért. Negyvenhat prédikáció az egyházi év rendje szerint, Nagykőrös, 2011, 26.

⁵ Lehoczky Mária Magdolna: Vallásos nevelés a református iskolában. Értéktöbbletek a református iskola szellemiségének munkálásában, in Méhes Balázs (szerk.): Lelki arcunk. Tanulmányok Szenczi Árpád hatvanadik születésnapja alkalmából, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, 2016, 137.

⁶ Ábrám – Sarka: A Magyarországi Református Egyház Tehetséggondozó stratégiája, 15.

⁷ Fodorné Nagy Sarolta: A tehetséggondozás és differenciálás bibliai–teológiai alapjai pedagógiai–pszichológiai kitekintéssel, Sárospataki füzetek, XIX. évf., 2015/3, 37.

⁸ Uo.

⁹ Kádár Péter: Hozzájárulás a tehetség fogalmának biblikus értelmezéséhez, Magyar Református Nevelés, XVII. évf., 2020/2, 7.

¹⁰ Uo. 7.

¹¹ Tóth Kálmán: Az Úrnak félelme: ez a bölcsesség. Ószövetségi bölcselkedés a Példabeszédek, a Prédikátor és Jób könyve alapján, Budapest, Kálvin Kiadó, 1998.; Römer, Thomas: Bölcsesség az Ószövetségben, ford. Antal Zsuzsanna, Budapest, Református Teológiai Akadémia, 1994.

¹² Fodorné Nagy: A tehetséggondozás és differenciálás bibliai–teológiai alapjai pedagógiai–pszichológiai kitekintéssel, 40.

¹³ Wolff, Hans Walter: Az Ószövetség antropológiája, ford. Blázi György, Budapest, Harmat Kiadó, 2003, 252.

¹⁴ Kádár: Hozzájárulás a tehetség fogalmának biblikus értelmezéséhez, 7.

¹⁵ Uo. 7.

¹⁶ Fodorné Nagy: A tehetséggondozás és differenciálás bibliai–teológiai alapjai pedagógiai–pszichológiai kitekintéssel, 40.

¹⁷ Dávid Mária: Tanácsadás, módszertani segítségnyújtás, in Balogh László (szerk.): A tehetség kézikönyve, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2019, 279.

- ¹⁸ Pszichológiai tanácsadás során az egyén belső világában kibontakozó jelentésadás, érzelmi és társas készségeinek rendszere tükrében való tudatosítás segítségével kísérjük fejlődését komplex személyiségfejlesztés kibontakoztatásával. A Szentlélek életünket meghatározó szerepét a lelki vagy spirituális vezetés állítja középpontba: „úgy viszonyulok bármihez, ahogy a Szentlélek vezet engem. A hit, a Jézussal való kapcsolat szemszögéből nézem a valóságot és a különböző tapasztalatokat, az evangélium szerint igyekszem vezetni az életemet.” Nemes Ödön – Perczel Forintos Dóra: A lelki vezetés művészete, Budapest, Jezsuita Könyvek, 2013, 13–14. A lelki vezetés tehát „lehetővé teszi a kegyelem kiteljesedését a vezetett életében” (Uo., 16.), ám mindez nem célja a pszichológiai tanácsadásnak.
- ¹⁹ Nyitra Erika: A tanácsadás alapjai, in Császár-Nagy Noémi – Demetrovics Zsolt – Vargha András (szerk.): A klinikai pszichológia horizontja – Tiszteltgő kötet Bagdy Emőke 70. születésnapjára, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, 2011, 285.
- ²⁰ Uo. 276.
- ²¹ Vannesse, Alfred: A meghallgatás, in Feuer Mária – Nagy Krisztina (szerk.): Humán szakosok gyakorlati kézikönyve, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2011, 384–386.
- ²² Pap Ferenc – Fehér Ágota – Lehoczky Mária Magdolna: Tehetség és lelki támasz – a kötődés szerepe a tehetséggondozás folyamatában, in Bíró Violetta (szerk.): Befogadó óvoda, befogadó iskola, Baja, Eötvös József Főiskola, 2020, 98–102.
- ²³ A tehetségsegítő tanácsadás a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskola Kara Tehetségpontjának (TP 181 002 720 <https://tehetsseg.hu/tehetssegpont/tp-181-002-720>) közvetlen tevékenysége.
- ²⁴ Kalkman, Bert – De Kool, Rieke – Roeleveld, Evert: A keresztyén pedagógia esszenciája, RPI-OGO-Driestar Educatief, 2012, 20–21.
- ²⁵ Bagdy Emőke – Kövi Zsuzsa – Mirnics Zsuzsa: A tehetség kibontakozása, Budapest, Helikon, 24.
- ²⁶ Lehoczky: Vallásos nevelés a református iskolában, 135.
- ²⁷ „... a nyelv a »társas« lélek értelmi funkciója. Ha lehetséges egyáltalában nevelés, akkor szükséges, hogy az nyelvi is legyen. ... a társas lélek értelmi vonatkozásban csak abban az esetben nevelődhetik, ha a nevelő és a növendék társas érintkezésében »nyelv«, élő nyelv támad. A nevelő és a növendék beszélnek. Ez tényleg beszélt nyelv, ez nevel. Az, amit beszélnek, csak azzal hat nevelőleg, hogy beszélnek.” Karácsony Sándor: Magyar nyelvtan társas-lélektani alapon, Budapest, 1938, XIII–XIV.
- ²⁸ Fodorné Nagy: A tehetséggondozás és differenciálás bibliai–teológiai alapjai pedagógiai–pszichológiai kitekintéssel, 42.
- ²⁹ Pap – Fehér – Lehoczky: Tehetség és lelki támasz, 99.
- ³⁰ Dávid Mária: Tanácsadás, módszertani segítségnyújtás, 299.; Buda Béla: A lelki segítség alapkérdései, in Kulcsár Éva (szerk.): Tanácsadás és terápia, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009, 11–59.
- ³¹ Fodorné Nagy: A tehetséggondozás és differenciálás bibliai–teológiai alapjai pedagógiai–pszichológiai kitekintéssel, 47.
- ³² „A bölcsesség és az Ige szorosan összefügg egymással, a bölcsesség az Igéből táplálkozik. Az Ige annyit jelent, mint beszélni. Alapjelentése viszont: hátul lenni és előretörni, ebből: a szavakat egymás után kimondani vagy még helyesebben: azt, ami háttérben volt, előreengedni. Magában foglalja a cselekvés mozzanatát is. Az Ige nem csak hangzás és légmozgás, hanem realitás, amely világot és történelmet hozott létre. ... A hirdetett (tanított és írott) Ige előrehozná azt, ami rejtve van, ezt érti meg a bölcsesség.” Uo., 41.
- ³³ Pap – Fehér – Lehoczky: Tehetség és lelki támasz, 99.
- ³⁴ Ábrám – Sarka: A Magyarországi Református Egyház Tehetséggondozó stratégiája, 15.
- ³⁵ „A bölcsesség aktivitásra kész jelenlét, munkája könnyed, játékos alkotás — mint a gyermeké. ... A bölcsesség örül a kutatásnak, a felfedezésnek és tanulásnak, gyönyörködik, amint látja Isten teremtő munkáját – és gyönyörködik az emberben. ... A bölcsesség benne játszik Isten teremtő munkájában, ránk mosolyog, miközben kutatjuk a világot. Ezt tapasztalja meg a tehetség, és erre válaszol az alkotókedv.” Fodorné Nagy: A tehetséggondozás és differenciálás bibliai–teológiai alapjai pedagógiai–pszichológiai kitekintéssel, 44.
- ³⁶ Ábrám – Sarka: A Magyarországi Református Egyház Tehetséggondozó stratégiája, 15.
- ³⁷ Lehoczky: Vallásos nevelés a református iskolában, 139.

Műhely

KUN KATALIN

FÜRKÉSZ 4D KOMPLEX NÉPMŰVÉSZETI PROJEKTOKTATÁS

BEVEZETŐ

Jelen írás rövidített változata annak a 2016-ban pedagógusoknak írt módszertani füzetnek, mely a Fürkész 4D komplex népművészeti projektoktatást, a tatai Kenderke Református Alapfokú Művészeti Iskola jógyakorlatának tapasztalatait adja közre. Megírására a TÁMOP 3.1.17-15-2015-0004 pályázat keretében nyílt lehetőség a „gazdagító programok” 9. elemeként. Köszönetet mondunk mindazoknak, akik ennek a munkának részleteiben, vagy teljes folyamatában jelen voltak, tanácsaikkal segítettek, a Református Egyház szakembereinek a lehetőségért, mellyel élhattünk.

A Fürkészek 4D képzéssel a népművészet tiszta forrásanyagából merítve – egyedülálló módon – mind a négy művészeti ágra kiterjedő képzést nyújtunk az óvoda utolsó évében járó és az általános iskola alsó tagozatán tanuló gyermekek számára. Ezzel a projekttel optimális időráfordítással tehetünk eleget azoknak a nevelési-, oktatási elvárásoknak, melyek teljesülését a hazafias nevelés szemléletével, a mindennapos testnevelés és a mindennapos

művészeti nevelés megvalósításával várják a pedagógusoktól.

A 2011. év mérési eredményeinek elemzéséből, a hospitált fejlesztőfoglalkozások tapasztalataiból arra a következtetésre jutottunk, hogy ha a népművészeti forrásanyagunkat mind a négy művészeti ágban felhasználnánk, az nagy segítség lenne a gyermekek tanulmányi sikeressége szempontjából. A 2012/2013. tanévben beindítottuk a *Fürkészek a művészetek világában 3D* (3 művészeti ágra kiterjedő) programunkat, majd a 2014/2015. tanévben *Fürkészek az óvodában 4D* (minden művészeti ágra kiterjedő) választható képzésünket.

Lehetőségünk nyílt 2013-ban az Eszterházy Károly Főiskola pályázatához kapcsolódni (TÁMOP – 4.1.2.B.2-13/1-2013-0005), melynek keretében kidolgoztuk a *Fürkészek a művészetek világában komplex népművészeti képzés – 4D I.* akkreditált továbbképzési anyagot, és megtartottuk az első képzést gyakorló pedagógusok számára.

MÚLT ÉS JELEN ÖSSZEFONÓDÁSA A FÜRKÉSZBEN

A Fűrkeszt létrehozó innovációnak egyik alapeleme hagyományaink komplexitásának felismerése, majd összevetése az oktatásban meghatározott művészeti ágakkal.

A múltban keletkezett néphagyományok területi tagolásban rendszerezhetők. A történelmi események hatásait nélkülözve – csak a művészeti képzés szűkített szempontjából vizsgálva – kimondható, hogy minden elemük ugyanabból a töből eredeztethető: a természeti környezetre épülő életmódból, ami behatárolja az ismereteket és meghatározza a stílusjegyeket. Ezek örökítői a közösségeken belül kialakult szokások, melyek a viselkedés szabályait is meghatározzák. Régen az emberek a szükségletek tekintetében törekedtek az önállóságra, elkészítették használati eszközeiket, esztétikai igényeiket is kielégítő dísz tárgyaikat, ünnepi öltözeteiket. Ma múzeumokban őrizzük ezeket. A szórakozáshoz szükséges feltételeket is helyben állították elő: táncoltak, énekeltek, muzsikáltak, versekben beszélgettek egymással.

A kötelező iskoláztatás bevezetése előtt életvitelszerűen apáról fiúra szálltak az ismeretek, alakultak ki az alkalmazásukhoz szükséges képességek. Feltettük a kérdést: hogyan? Mik lehettek az akkori természetes pedagógiai folyamat képességformáló hatásai?

Mindezek mellett van még egy – a társadalmi hasznosság szempontjából lényeges – járulékos elem: erőgépek hiányában számos, egy ember erejét meghaladó nagyobb munkát, vészhelyzetekkel összefüggő cselekedeteket csak kalákában lehetett

megoldani. Ez a kényszerűség összefogásra késztetett. Azt gondoljuk, hogy ha ennek az időszaknak bármelyik „kulturális termékét” elővesszük, akkor azok közvetett hatásként a közösségi szemlélet is formálódik gyermekeinkben.

A jelenkor embere művészeti ágakra bontottan szemléli a műveket, és a művészetek oktatását tantárgyi keretekbe szorítja: énekórán éneklünk, rajzórán rajzolunk, irodalomórán verseket mondunk, testnevelésórán mozgunk, földrajz- és biológia órákon ismerkedünk a minket körülvevő világgal stb.

A Fűrkesz létrehozásának másik alapvetése a közel 20 évet felölelő, személyes pedagógiai innováció és az azt megelőző közel 50 éves tapasztalategyüttes, melybe beépültek a környezetünkben élő más szakos kollegák megfigyelései is.

A folyamat kibontásához csatlakoztak közvetlen munkatársaim is, így iskolánk érintett korosztálya számára közös módszertani fejlesztés indult meg. Integráltuk a folyamatba a néptánc szakmódszertanának legújabb kutatási eredményeit. Az időszakonként végzett értékeléseink, elemzéseink újabb perspektívákat nyitottak meg, melyek segítségével újabb feladatokat tudtunk magunk elé állítani.

Évről évre egymásra épülő kutatómunkát szerettünk volna megvalósítani. A stratégia tervezéséhez 2012-ben az Epigramma Kft. *Megvalósíthatósági tanulmányt* készített. A tanulmányban meghatározott szinteket elértük, és időszakosan tartani is tudtuk.

Következtetéseink igazságtartalmáról magunk is szerettünk volna megbizonyosodni. Kerestük a bizonyítási eljárást, és az eredmények értelmezéséhez a mindenki

számára dekódolható közlési formát. Elin-dítottuk a méréseket, 2011-ben bevezettük iskolánkban a DIFER mérőeszköz alkal-mazását. Felvettük a kapcsolatot a Szege-di Tudományegyetem Neveléstudományi Intézetével, és bekapcsolódtunk a Longi-tudinális Mérési Programba, később pedig az eDiaba is. Az eredményeket a néptánc szakmai szempontjai alapján is értékeltük, ebből alakult ki a komplex megközelítésű művészetoktatás gondolata. Vélelmeztük, hogy az órák olyan jellegű átgondolása, mely közelebb visz a valamikori élethely-zetekhez, és a falak között megvalósítható elemeit integrálja, beépíthető a tanítás-ta-nulás folyamatába és működőképes iskolai környezetben is. A meglévő pedagógiai programok mellett, a helyben működő oktatási intézmények tárgyi és személyi feltételeinek függvényében rugalmasan al-kalmazható. Megvalósításához szükséges a fürkészes szemlélet és a Fürkész-módszer ismerete.

A képességfejlesztésben várható ered-ménye: támogatja és fejleszti a tantárgy-specifikus képességeket, és kiegészíti azokat a Fürkész által fejleszthetőkkel. Az ajánlott korosztálynak kiváló alapozási lehetőség, mely a teljes iskoláztatás alatt ráépíthetően tovább is gondolható.

CÉLOK, FELADATOK MEGHATÁROZÁSA

A Fürkész rövid definiálása: népművésze-ti alapokon nyugvó, projektszemléletű, komplex művészeti oktatás, integrált kész-ségtárgy, melynek szerteágazó tantárgyi kapcsolódása lehetséges.

Célja: a néphagyományok átörökítése, a hazaszeretetre nevelés és a játékos képes-ségfejlesztés.

Kiemelt fejlesztési területei:

- DIFER alapkészségek (írás-készség, be-szédhanghallás, relációs-zókincs, elemi számolási készség, tapasztalati következ-tetés, tapasztalati összefüggés-kezelés, szocialitás)
- induktív gondolkodás
- integrált képességek
- mozgásfejlesztés
- a megfigyelőkészség fejlesztése
- az analízis-szintetizálási képesség gya-koroltatása mozgásos feladatokon ke-resztül
- az ebből építkező improvizálási gyakor-lattal az ismeretalkalmazás, a kreativitás, a problémamegoldó képesség fejlesztése.

Kiemelt feladatai:

- oktasson differenciáltan
- valósítsa meg az integrált, inkluzív, ho-lisztikus oktatást
- komplex szemlélettel, projektoktatást va-lósítsa meg
- nevelve oktasson
- párhuzamosan fejlessze a két agyféltekét (EQ és IQ)
- foglalkozástartalmai szervesen épüljenek egymásra
- magyarázatai rövidek, logikusak legye-nek, építsenek a gyermek asszociációs képességére
- törekedjen a mesterfokú tanításra
- foglalkozásai feleljenek meg az élmény-pedagógia kritériumainak.

Törekedve mindezek teljesülésére elérhet-jük, hogy a gyermekek olyan ingergazdag környezetben fejlődjenek, amelyben újabb képességek kialakítására, vagy a meglévők

más jellegű alkalmazására nyílik lehetőség. Fontos, hogy megtanítsuk őket a tantárgyi keretek átlépésére, a „fiórendszerbe” szeparált ismereteik mozgatózására, vagyis az ismeretalkalmazásra. Ez által kibővíülhet eszköztárunk és a kreativitásuk is javulhat.

A célok és a feladatok alapelveinek lefektetése után kerestük azokat a feltételeket, melyek elősegítik az oktatási rendszerbe való integrációját.

A FÜRKÉSZ KÉPZÉSI STRUKTÚRÁJA

Programunkat a mozgásfejlesztés két nagy csoportjához illesztettük: nagymozgásos és finommotorikai fejlesztés. Az alapfokú művészetoktatás rendszerét követve elhelyeztük ezeket a négy művészeti ágon belül: táncművészeti-, zeneművé-

szeti-, báb- és színművészeti, képző- és iparművészeti ágakban, és megkerestük az ennek megfeleltethető népművészeti tartalmakat. A nagymozgásos fejlesztést további két részre bontottuk: a speciális ismereteket nem igénylő eszközös koordinációfejlesztésre, és a népi játékokkal alapozható néptánctechnikára. A népművészeti forrásanyagot tovább bontottuk tematikai egységekre. Tartalmi elemeinek megválasztásában helyet kapnak az általános, témafüggetlen képességfejlesztés és a néprajzi ismereteket adó tananyagtartalmak. Végezetül a pedagógusok akkreditált képzésében mindezeket kiegészítettük egy összegző, lezáró egységgel, mely a játékok fejlesztő tartalmát értelmezi (1. táblázat).

A fejlesztési célok megvalósításához eszközként népművészetünk gazdag tárházában kimeríthetetlen mennyiségű játékot

A Fűrész képzési struktúrája			
Mozgás-fejlesztés	Művészeti ágak	Népművészeti források Tematikai egységek	A foglalkozások fejlesztő tartalma Pedagógusok képzési egysége
NAGYMOZGÁSOS	Tánc	Koordináció fejlesztése labda, hulahoppkarika, kötél, babzsák, táncos bot, üveg, stb.	
		Népi játék, néptánc technikák alapozása téri tájékozódás, szerepjátékok, hallás- és ritmusérzék fejlesztése, mondókák, egyszerű népi „ritmushangszerek”, stb.	
FINOMMOTORIKAI	Zene	Zenei képzés, népzene alapozása hangszerjáték hallás után hatlukú pásztorfurulyán	
	Báb- és színművészet	Drámajáték folklórismereti alapokon mesék, mondókák, szerepjátékok, népszokások, ujjbábok, stb.	
	Képző- és iparművészet	Kismesterségek, kézművesség tépés, vágás, festés, agyagozás, fonás, szövés, nemezelés, sütés, tojásfestés, stb.	

1. táblázat: A Fűrész-program képzési struktúrája

találunk. A rendelkezésünkre álló bőséges forrásanyagból ugyanannak a megtanítására több megoldást is választhatunk. Arra is van lehetőségünk, hogy a mondókákat, a népi játékokat, az énekelhető vagy instrumentális zenét a térségünkben gyűjtött, autentikus forrásokból vegyük. A népi hangszerek választásánál azok egyszerűsége az elsődleges, míg a kézműves technikáknál az évszakra jellemző természetes alapanyagok és a projektidőszakra jellemző ünnepek a meghatározóak.

Az így választható népi játékok mozgásanyaga, játékszabályai, a dallamok ambitusa összességében azzal a sajátossággal bír, hogy korosztályi szűrője van. A kirívó nevelési helyzetektől eltekintve a gyermekek érdeklődését csak a fejlettségi szintjüknek megfelelő játékkal lehet fenntartani. A játék működőképessége a helyes választás visszaigazolása.

A pedagógiai célok, a kialakítandó képességek, a tematikai egységek segítségével komplex módon, egyszerre több oldalról megközelíthetők. A Fürkész integrált készségi tárgy. Ez a minőség abban jelenik meg, hogy a tematikai egységek nem csak soros rendszerben (egymásra épülve), hanem párhuzamosan is jelen vannak. Egyes képességek kialakítása nemcsak egy tematikai egységen belül folyik, hanem más egységekben is megjelenik, ha erre a pedagógus a tanítása során folyamatosan törekszik, és a Fürkész-módszer alkalmazásával kitér ezekre. A Fürkész-szemlélettel tervezett foglalkozásokban, például a ritmikái fejlesztés minden tematikai egységben jelen van. Kezdetekben ennek fejlesztése különösen fontos, mert ennek hiányában nehezen vonható be a gyermek az időmér-

tékes (mondókázás, táncos gyakorlatok, stb.) feladatokba. Ez többoldalú megközelítést, ennek következtében változatos gyakorló formákat kínál, amikhez változatos módszerek társulhatnak. Így könnyebb fenntartani a gyermekek motiváltságát, és könnyebben teljesíthetők az élménypedagógia kritériumai.

A fentiek nemcsak az egyszerűbb képességek fejlesztésének pedagógiai eszközei. Egy-egy projektidőszakon belül – vagy akár az egymást követőkön is – átívelő célokat valósíthatunk meg a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően, például ismeretbővítés / ismeretek rendszerezése / „gazdagító program” / képességek kialakítása / képességek más oldalról történő megerősítése / képességek alkalmazásának kiterjesztése / gyakoroltatás / közösségépítés ... és így tovább, az aktuális feladatok szerint.

Ez úgy lehetséges, ha a pedagógusok között teammunka folyik. A pedagógusok a foglalkozásrészekben asszisztálnak egymásnak, így követik a gyermekek tematikai egységeken belüli haladását. A tartalmak kézből kézbe adódnak, az órarészek vezetése váltakozik. Mindig az teszi hozzá a következő elemet, aki abban a leghitelesebb, akitől a célok elérésében a legjobb hatékonyság várható. Így szervezve a foglalkozásokat teret kap a pedagógus erőssége, a kolléga támogatásával megvalósul a differenciálás, az egyénre szabott pedagógiai támogatás. Ha nem ezzel a szemlélettel szervezzük a foglalkozásokat, ugyanazt fogjuk látni, mint a tantárgyi keretekre bontott ismeretátadásnál, képességfejlesztésnél: a művészeti területekre szakosított nevelő-oktató munkát.

DIFFERENCIÁLÁSI GYAKORLATUNKRÓL: FÜRKÉSZ-SZEMLÉLETTEL A FELZÁRKÓZTATÁSTÓL A TEHETSÉGGONDOZÁSIG

A célok elérésében nem lineárisan, hanem hálózatosan kapcsolódó célrendszerben gondolkodunk. A hálózat csomópontjaiban a tanév végére kitűzött célok állnak. Tervezéskor a hálós kapcsolati rendszer szintjén belül, különböző útvonalak lehetőségei. Ebben mozogva, év végére a normál ütemben haladó gyermekek képességeinek megfelelő célokhoz számos elérési útvonal választható, melyben döntési szabadsága van a pedagógusnak. Ezt a csoport, illetve egyéni haladási ütemhez igazítja.

A tanévek célhálói strukturálódnak, egymásra épülnek. A szintek kapcsolódásával egy-egy tananyagtartalom követésénél megjelenik az ismert spirális tananyagszerkezet is, továbbá a korosztályi követelményeknek megfelelően az újabb célok, míg a stabilan kialakultak, a túlhaladottak elmaradnak.

A Fürkész-módszer része – de a differenciálás szempontjából is fontosnak tartjuk –, hogy a gyermekeket a játékos feladatok során önállóságra, improvizálásra, kreativitásra készítjük. Úgy tervezzük a feladatokat, hogy ennek érvényesítésére az órák jelentős részében legyen lehetőségük. Ezekben az órákban elősegítjük:

- a tapasztalati következtetést, a tapasztalati összefüggés-kezelést,
- az ismeretalkalmazást, a rendszerezést,
- az induktív gondolkodást, stb.

Ezt minden gyermek a maga eszköztárából valósítja meg, így differenciált lesz a kép, minden gyermek megmutatja aktuális

szintjét. Ez a folyamat a pedagógus részéről átgondolt előkészítést, intenzív figyelmet igényel. Ez lesz az egyéni instruálás kiemelt fontosságú alkalmá.

A kreatitásnak teret engedő órákban, az ismeretalkalmazási gyakorlatainkban (pl.: a játékos koordinációfejlesztésben / a saját gondolatoknak is teret engedő népi játékokban / az improvizációkban) pontosan feltérképezhető az egyéni haladás mértéke. A mozgás arról is árulkodik, hogy alulmotiváltság, vagy képességihiány gátolja a gyermeket. A segítséget ehhez igazítjuk, ami által megvalósul az egyéni tanulástámogatás.

A megfelelő tér-, illetve csoportszervezéssel folyamatosan információt kapunk a gyermekek pillanatnyi állapotáról. Ezt anynyiszor kontrollálhatjuk, ahányiszor szükséges, de ez minden mozgásos óra kötelező módszertani eleme.

Ennek korlátot szab a pedagógus figyelemmegosztási képessége. Ez jelentősen javítható a terek szervezésével. A térformákhoz nemcsak a gyermekek, de a pedagógus helyét is helyesen kell megválasztani. Ezzel érjük el a foglalkozáson résztvevő gyermekek tevékenységének folyamatos követését.

A motiváltság fenntartásához szükséges (a továbblépéshez ajánlott) évközi tapasztalati érték: ha a csoport 70%-a képes „ve-lünk együtt” végezni a gyakorlatokat, akkor újabb elemekkel bővíthetünk.

Ehhez igazítva foglalkozásaink bármelyik részében – a tananyagtartalmak korábbi felépítésének lépéseit ismételve – visszatérhetünk egy megelőző szintre, mely lehetőséget ad a megerősítésre, vagy a következő alapozására, vagy akár a felzárkóztatásra is. A gyakorlások során az erre for-

dítandó idő rövidül, végül teljesen elmarad, mert megvalósul például a felzárkóztatás. Mozgásfejlesztésen alapuló képzésünkben a mintaadással egyszerre több információ megy át, a visszacsatolás a mozgásképből folyamatos, ami hatékonyabbá teszi a tanítás-tanulás folyamatát. Hatékonysága növelhető még a jobban haladó társak mintaadásával. Ezt is a jól választott gyakorló térformával oldjuk meg.

Ezekben a keretekben egyéni instruálásokkal meg lehet valósítani a kimagasló tehetségek gondozását is. A képzési szintek célhálójának képletességével élve: a tanórán belüli tehetséggondozáskor az alkalmazott differenciálással magasabb szintre lépés valósul meg. Kimagasló tehetségeknél ez több éves előre szaladást, vagy egyéni célmeghatározást is jelenthet, például karakteres előadói tehetség esetén személyre szabott szerepet. Mivel csoportos tevékenységbe ágyazottan figyeljük meg a gyermekeket, rátalálhatunk olyan tehetségekre is, akiknek személyiségjegyei tehetségüket elfedik, például mert visszahúzódnak.

FÜRKÉSZES SZEMLÉLETTEL A „RELATÍV TEHETSÉGEKRŐL”

Hétköznapi értelemben a tehetséghez rendkívüli képességeket, kimagasló teljesítményt társítunk. A fürkészes-szemlélettel feladatunknak tekintjük a „relatív-tehetség”-elemek megtalálását. Ezt háromféle megközelítésben értelmezzük:

- A gyermek egyéni erőssége → ehhez egyénre szabott feladatokat adunk
- Önmagához mért fejlődése → eggyel jobb érdemjegyet kap

- A csoporton belül valamiben a legjobb → pozitív megerősítéssel minta a társak előtt
- Azzal, hogy a gyermekek a saját, megszokott közösségeikben maradnak, a kimagasló tehetségek mintát adnak társaiknak, melyből kialakulhat egyéni teljesítmények készítése. Ezzel a tehetségek hozzájárulhatnak társaik fejlődéséhez, a gyengébb képességűek elfogadása pedig a tehetségesebbek szociális fejlődését segítik. Így valósul meg az inkluzív oktatás.

A FÜRKÉSZ HIÁNYPÓTLÓ

A teljesség igénye nélkül két rendkívüli jelentőségű területét kiemelve:

- Az oktatásba integrálva szélesebb teret nyit néphagyományaik megőrzésére az utókornak.
- A közismereti tárgytól függetlenített, azonnali segítség a gyermekek képességfejlesztéséhez, a lemaradások mérsékléséhez, optimális esetben a felzárkóztáshoz.

Nagy József gondolatát idézve: a mai oktatási rendszer nagy hiányossága, hogy ha a képességek kialakulásához rendelt idő alatt a gyermek nem jut el az elvárt szintre, nem áll rendelkezésére több idő, a tervezetteknek megfelelően tovább kell lépni, a hiányosságokra rá kell építeni a következő tananyagot. Ennek eredményeképpen egyes tanulóknál halmozott képességhiány jelenhet meg.

Ezzel szemben a Fürkészes-módszer éppen arra ad lehetőséget, hogy a fejlesztési szinteket minden órán újra és újra ismételjük a kezdetektől. A differenciálást alkalmazva, a mesterfokú tanításra törekedve

megteremthetjük az esetlegesen felmerülő részképességihiányok kiküszöbölésének lehetőségét. Visszatérve az idézett gondolat-hoz: a speciális tananyag változatosságára építve nagy reményeket fűzhetünk ahhoz, hogy a lemaradókat felzárkóztassuk csoporttársaik mellé.

A Fürkészben lehetőség nyílik arra, hogy a szükséges képességek kialakulásáig, azok fejlesztésével időkorlátok nélkül foglalkozzunk. A népművészet kimeríthetetlen forrása gazdag kínálatot nyújt arra, hogy ugyanannak a képességnek a fejlesztésére találjunk új játékokat, összefűzzünk mozdulatsorokat, ami a gyermekek játékismerteteinek bővítésével a gyakorlás ideje alatt is fenntartja motivációjukat. Egy kis leleménnyel dúsítva csak a pedagógus fogja tudni, hogy még mindig ugyanazt tanítja, de a gyermekek már új játékokkal ismerkednek, ami új élményhez juttatja őket.

A NÉPMŰVÉSZETI TARTALMAKRÓL ÉS A TEMATIKAI EGYSÉGEKRŐL

A foglalkozások a gyermekektől folyamatos aktivitást igényelnek.

A nagymozgásos feladatok csoportos játékok, vagy játékosan végezhető mozgásos feladatok (pl.: köralkotás, fogócska, stb). Ehhez szükséges elegendő szabad tér, tornaterem, vagy jó időben az udvar.

A finommotorikát fejlesztő foglalkozásokban a Fürkész az önálló alkotó tevékenységet igénylő feladatokat helyezi előtérbe. Ez egyéni, vagy kiscsoportos bontásban asztalok mellett végezhető. A szükséges feltételeket az osztályteremben is megteremthetjük.

A nagymozgásos órarászekben – a teljesség igénye nélkül – az alábbi fejlesztések valósulnak meg:

- a téri tájékozódás, az írásmozgás-koordináció előkészítése,
- a ritmikai fejlesztés, a hallásfejlesztés, vagyis a zenei alapkészségek tanítása,
- a hét DIFER alapkészség fejlesztése,
- az együttműködési készség, a szocialitás megfelelő szintjének kialakítása, a közösségi nevelés,
- az analízis, a szintetizálás, a logikai képességek kialakításához a megfigyelőképesség, ismeretalkalmazás, szabályismeret és szabálykövetés stb.

A kisgyermeknél az órarászek, tananyagtartalmak tervezésénél a célzott képességfejlesztés párhuzamos futtatása miatt nem gondolkozunk direktívákban, hanem a támogatás tényével kalkulálunk. Nem szentelünk egy egész órát például a hallás fejlesztésére, vagy az un. „cifra” tanítására – hiszen lehet, hogy annak elsajátításához évekre lesz szükség –, hanem aprólékos, részletekbe menő fejlesztést végzünk. A tartalmak gazdag változtatása lendületessé, érdekessé teszi a foglalkozásokat. Ez pihentető, élvezetes, oldja a gyermekek leterheltségét, és segíti fenntartani a motiváltságukat. A kisgyermekkor múlásával a játéktartalmat felváltja az improvizált néptánc iránti igény.

Egy képesség több tematikai egységbe is besorolható. Besorolását a pedagógiai szabadsággal élve lehet megválasztani aszerint, melyik órarászben kap hangsúlyosabb helyet, melyiknek lesz kiemelt célja, míg a másikban érintjük ugyan, de más képesség fejlesztése a célkitűzésünk. Jól példázza ezt a ritmusérzék fejlesztése.

A programnak ezt a sajátosságát arra is használhatjuk, hogy aktualizáljuk tananyagunkat az érintett tanulócsoporthoz, a kialakítandó képességekre szánt időt az adott csoport számára határozzuk meg. Így tudjuk biztosítani a művészetoktatásban oly fontos éreési időt.

Az elsajátítandó tananyagban a gyermek haladása annál inkább függ az adottságaitól, minél alacsonyabb évfolyamról beszélünk. Később, a fejlesztett készségek, képességek kialakulásával ez a folyamat jelentősen felgyorsul.

Az adottságaikon túl, haladásuk ütemét jelentősen befolyásolja aktuális fizikai, lelki, szellemi állapotuk is. Érhetik őket olyan hatások, melyek eredményeképpen ez javul, vagy romlik. A foglalkozásainkra jellemző folyamatos csoportos aktivitás arra is lehetőséget ad, hogy a gyermekek egymásra is jelentős hatással legyenek, ami a megfelelő módszert alkalmazva az egyéni teljesítmények javításának is eszköze lehet.

A tanítás-tanulási egység cél és követelményrendszerének meghatározásánál a tanulók által elérendő követelményekre koncentrálnak. Kimenetre orientált, output rendszerű szabályozást folytatunk, mely a fentiek alapján indokolt. Didaktikai formalizmussal élünk, melyben a gondolkodás és az intellektuális képességek fejlesztése az elsődleges cél. Ennek szellemében nem a nagy mennyiségű művelődési anyag elsajátítása a feladatunk, nem a műveltségkép lesz a meghatározó szempont a tananyag kiválasztásánál, hanem a gyermek képességeinek fejlesztése, a tantárgyakban később megjelenő fogalmak alapozása, például a kör definiálása, a centrifugális erő stb.

Koordináció fejlesztése

A gyermekek megismerkednek a mozgások egyes elemeivel, a mozdulatfázisokkal, megtanulják egymáshoz illeszteni, és elegendő gyakorlással képesek lesznek önállóan alkalmazni azokat. Kreativitásuk eredményeként könnyen alkotnak önállóan néptánc motívumokat, később ezekből kis folyamatokat szerkesztenek, képessé válnak a táncimprovizációra. Ekkor teszik meg – szó szerint és átvitt értelemben is – az első lépéseket ahhoz, hogy a nagymozgásos fejlesztésbe képesek legyenek bekapcsolódni.

Lévai Péter szakmódszertanát alkalmazva és tovább fejlesztve játékos feladatsorokkal mozdulatfázisokat tanítunk. Ehhez az ismert eszközök mellett (labda, hulahoppkarika, babzsák, stb.) a néptánc, népi játék specifikus eszközeit is használjuk (kötél, táncos bot, üveg, keszkenő, stb.)

Népi játék, néptánc technikák alapozása

A múltidéző gondolatmenetünkben feltettük a kérdést: hogyan alakulhattak ki azok a képességek, amelyek kezdve a napi szükségletek megteremtésétől a minőségi esztétikai igényt képviselő, korabeli művészeti tevékenységéig széles skálán mozognak? A választ a népi játékok fejlesztő hatásában találtuk meg. Ha a fejlesztési szempontok szerint elemezzük ezeket, és szem előtt tartjuk a korosztályi szűrőhatását, kirajzolódik egy természetes képességfejlesztő folyamat. Ha ezt pedagógiai eszközként értelmezzük, használatával kipróbált képességfejlesztést építhetünk be oktatási rendszerünkbe.

A Fürkész-program legfontosabb részéhez értünk: a gyermekek játszani szeretnek a legjobban, – a teljesség igénye nélkül – az

alábbiakban ismertetünk néhány szempontot a játékok kiválasztásához:

- A koordinációs feladatok koncentrációt igényelnek, ezért mindig tanítunk mellette népi játékot is a feloldásra, pihentetésre. E két tananyagtartalom párhuzamosságával egyszerre tudjuk megvalósítani a témafüggetlen képességfejlesztést és a néphagyományok megőrzését.
- Lehet az autentikus népi játékok között olyat találni, mely egy-egy mozdulatfázisra épül. Ezért érdemes a választott játékot szinkronba hozni a koordinációfejlesztő gyakorlatokkal, mely éppúgy lehet a korábbiak ismétlésének, gyakorlásának eszköze, mint a következők előkészítő, alapozó játéka.
- A célszerűen megválasztott módszerrel ugyanazt a tananyagtartalmat, ugyanazt a játékot az órarész típusának megfelelően különböző célok elérésére tudjuk felhasználni.
- A választott projekt témának megfelelő játékokat keressünk.
- Az eszközök kiváló figyelemirányítók, segítségükkel a gyermekek pontosabban, mint azok nélkül, gyorsabban fejlődik ritmusérzékük.

Nevelési eszköztárunk is bővül a játékok által. A játékhelyzetek kihasználható lehetőségek, melyekkel élve sokszor kevesebb idő alatt lehet megoldani egy-egy gyermek problémáját. Mivel a Fürkész-program alapvetően csoportos és mozgásos játékokból áll, lényegesen több lehetőségük van a gyermekeknek a közös játékra, a pedagógusnak pedig a megfigyelésre, és a kényszerek nélküli óvatos beavatkozásra. Ha ezt a csoportalakítás különböző lehetőségeivel is kiegészítjük, akkor figyelmünk

a szocialitás, a közösség fejlesztésére is kiterjedhet.

A fentieket röviden összefoglalva: a Fürkészben úgy tekintünk a játékra, mint a komplexitás kulcsára. Ez az elem fog össze mindent, ez teszi egységessé, ez a ragasztó. Kémiai példával élve: a játék a komplex oktatás azon eleme, mely a keverékből egyet varázsol.

Zenei képzés, népzene alapozása

A programban meggyőződhattunk arról, hogy a gyermekek a hangszert játéknak tekintik, ha odaadjuk, boldogan veszik kézbe, és minden igyekezetüket latba vetik ahhoz, hogy hangot csalogassanak ki belőle. Egyszerű, könnyen elérhető, kevésbé érzékeny hangszerre van szükség. A hallás utáni hangszeres oktatás javasolt hangszere: C alaphangolású, dunántúli pásztorfűrű. Optimális esetben ez mindig kéznél van, pihentetésképpen bármikor lehet egy kicsit „muzsikálni”, felfrissíteni az oxigénháztartást.

Mit szeretnénk elérni? Nem célunk, hogy mindenkiből előadóművészt faragjunk, csak az, hogy a hangszereket testközelbe hozzuk, tabu jellegét feloldjuk. A zenei képzéshez elengedhetetlen képességek integrálódnak más képzési területekbe, ennek ismeretében merjük mondani, hogy a hangszeres játék célja a finommotorika fejlesztése, amit az élményszerzés, az élménypedagógia eszközének is tekintünk.

Fontos leszögezni, hogy a kotta írás-olvasás ismerete elengedhetetlen a zenei tanulmányokhoz. A fenti megközelítést csak az alapozásnál tartjuk elfogadhatónak.

Drámajáték folklórismereti alapokon

A népszokások között dramatikus tevékenységekkel is találkozunk. Ezek elsősorban az ünnepek, a jeles napok eseményei körül csoportosulnak. Felfoghatjuk ezeket úgy is, mintha a színházi élmény iránti igény megtestesülései lennének. Ezek kész „művek”, szöveggel, a dramatikus játékhoz tartozó mozgással, dallamokkal, hozzájuk tartozó viseletdarabokkal, kellékekkel. Eredeti helyszínei a korabeli házak kis szobái voltak, nem színpadi produkciók, nem igényelnek színházi környezetet, jól elférnek tehát az osztályteremben. Ha ennél nagyobb térrel, esetleg színpaddal tervezünk, akkor a színpadi feldolgozás alkotómunkát is igényel.

A felhasználáskor minden esetben legyünk hitelesek, mert csak akkor tudjuk megérteni a bennük rejlő erkölcsi, hitéleti, tanító tartalmakat, az átvételre, a megőrzésre érdemes mintát. Lehetőség nyílhat arra is, hogy a gyermekekkel közösen elemezzünk szándékokat, tanulságokat. Sok mindent megérthetnek általa az emberi kapcsolatokból.

A dramatikus játékokkal cselekvésbe ágyazva tudást, ismereteket, az ünnephez méltó viselkedéskultúrát tanítunk. A jeles napok évről évre történő ismétlésével az állandóság jelenik meg a gyermekek életében, ami különös jelentőséggel bír a folyamatosan változó, rohanó, múló képekkel, villanásokkal kommunikáló világunkban.

Kismesterségek, kézművesség

A munka tervezésének kezdetén a választott témánkat elhelyezzük az évkörben. Megkeressük az időszakot, amelyben elfoglalja a helyét, majd megvizsgáljuk az eseményt

magába foglaló évszak természetes környezeti jellemzőit: színvilágát; a növények jellemző biológiai állapotát (levelek, virágok, termények, stb.); kiválasztjuk az évszakhoz köthető jellemző tevékenységet, amivel foglalkozni szeretnénk (munka, szokás, ünnep stb.); hozzárendeljük a kézműves technikát, választunk hozzá természetes alapanyagokat. Szerencsés megoldás, ha:

- Az egyéni munkadarabok a projektidőszak kiállítási tárgyai, amiket csak az időszak lezártaival visznek haza. Fontos, hogy a tárgyak ne maradjanak félbe, mert az kudarcélménnyé válik, és értéktelenül a szemétkerülhet. Mint a nagymozgásos képességfejlesztésnél, itt is annyi segítséget adunk, ami az egyéni megoldásokhoz szükséges.
- Közös munkadarab is készül. Ebben mindenki tesz néhány mozdulatot, együtt alkotnak egy közös produktumot. Ha mindezeket elérhető helyen (ablakpárkányon, falon stb.) tároljuk, a projekt témánk szó szerinti szem előtt tartásával elérhetjük a témára irányuló figyelem fenntartását. Szabadidőben, kiegészítő tevékenységként lekötheti a gyermekeket, kreativitásuk fejlesztéséhez tanórai kereteken kívüli időt is nyerhetünk.

Következzen néhány példa a fenti gondolatmenetre a 2014/2015. tanév „Fürkészek az óvodában 4D” projektjeiből:

- Ősz: Az óvodás gyermekek száraz levelekkel borított kukorica csöveket kaptak » kukoricafosztás » kukoricamorzsolás » gurigákat készítették.

Egy példa a komplexitásra: a gurigákkal a nagymozgásos foglalkozáson fújásos, gurító versenyt rendeztek. Előkészítették

1. kép. Kukorica feldolgozása

2. kép. Téli táj

3. kép. Bárányszerítés

4. kép. Berzselés tojásfestés

ezzel a furulya megfújásához szükséges lélegzetvételt és kifújást. (1. kép)

- Tél: Meseszerű előkészítéssel összegyűjtöttük a tél színeit. A földre helyezett csomagoló papíron négyen-öten dolgoztak, mázoltak, téli tájat festettek. A következő foglalkozáson a talajt ábrázoló részbe magokat ragasztottak, mellyel előkészítették a tavaszi ébredés megértését. (2. kép)
- Adventben bárány készült ajándékba. A gyapjú sablonra tekerése mellett önállóan rajzoltak arcot hozzá. (3. kép)
- Tavasz: berzselés tojásfestés, melyet megelőz a levelek összegyűjtése. (4. kép)

A fentiekből is látszik, hogy foglalkozásaink az észlelések fejlesztéséhez további lehetőséget nyitnak a gyermekek számára.

HOGYAN KEZDJÜNK EGY VÁLASZTOTT TÉMA FELDOLGOZÁSÁHOZ, A MUNKA TERVEZÉSÉHEZ?

Bármelyik téma feldolgozásánál feladatunk a képességek strukturált, módszeres fejlesztése. A cél mindig ugyanaz, de az eszköz változik.

- Az évszak meghatározó, csak ahhoz illeszkedő tartalmakkal dolgozunk. A

környezetünk aktuális állapota további információkkal megerősítheti a foglalkozásokon tanultakat.

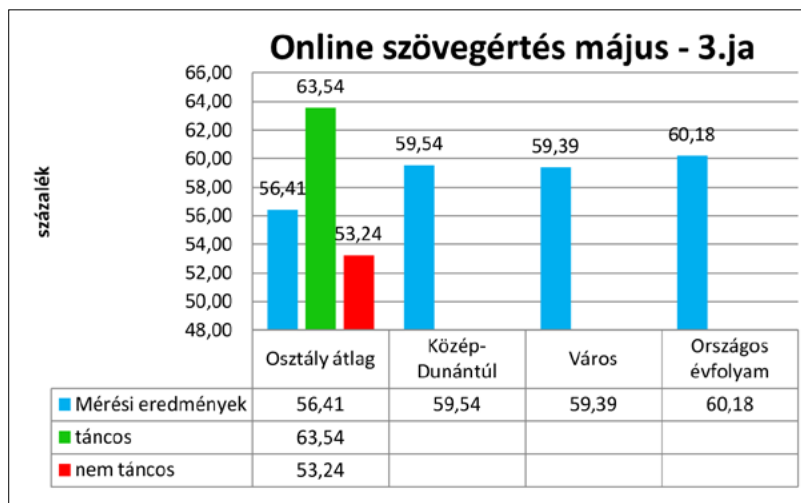
- A műfaji tisztaság megőrzése érdekében minden tematikus egységben az autentikus hagyományokból vesszük a témát, pl.: munkaalkalmak / jeles napi szokások / stb.
- Ezekhez illeszkedő játékokat, mondókat választunk.
- A zenei nevelés alapját a játékdallamok adják. Keresünk olyat is, ami a furulyajáték gyakorlásához is használható, vagyis az addig megismert hangokból áll.
- Keresünk hozzá népmesét. A mesék jó felvezetői a foglalkozásoknak, a projekten belül többször elhangzanak. Interaktívvá tehető a gyermekeknek készített egyszerű ujjbábokkal.

EGY MÉRÉSI EREDMÉNY

Az SZTE Longitudinális mérési programjának eredményeit, átlagértékeit (kék) a kutatócsoport adataiból szerkesztett diagramban ábrázoltuk. Az osztály tanulóit táncos (zöld), nem táncos (piros) csoportokra bontottuk. Jól látható, hogy a fürkészesek húzzák fel az osztályátlagot. (A diagram a 3.ja mérési kódszámhoz tartozó adatokat tartalmazza.)

JÓSZÍVEL AJÁNLJUK MINDENKINEK!

Múltidéző gondolatmenetünkkel és gyakorlatunkkal feltárult előttünk egy kipróbált, több évszázados múlttal rendelkező, letisztult tanulási folyamat. Fürkész-szemlélettel és a hozzá tartozó Fürkész-módszerrel a múltból vett mintát gyermekeink érdekében hasznosíthatjuk. Az iskolai körülmények között is rekonstruálható folyamat összetett, tartalmi elemeinek meghatározása maga a Fürkész-program.

A programot alapító ötletgazdaként köszönetet mondok a kidolgozásban részt vevő kollégáimnak:

Farkas Emőke – projektszemlélet, módszertan óvodásoknak/kisiskolásoknak

Furákné Mózes Lilla – fejlesztőtartalmak elemzése

Hulinné Gyenizse Judit – kézművesség

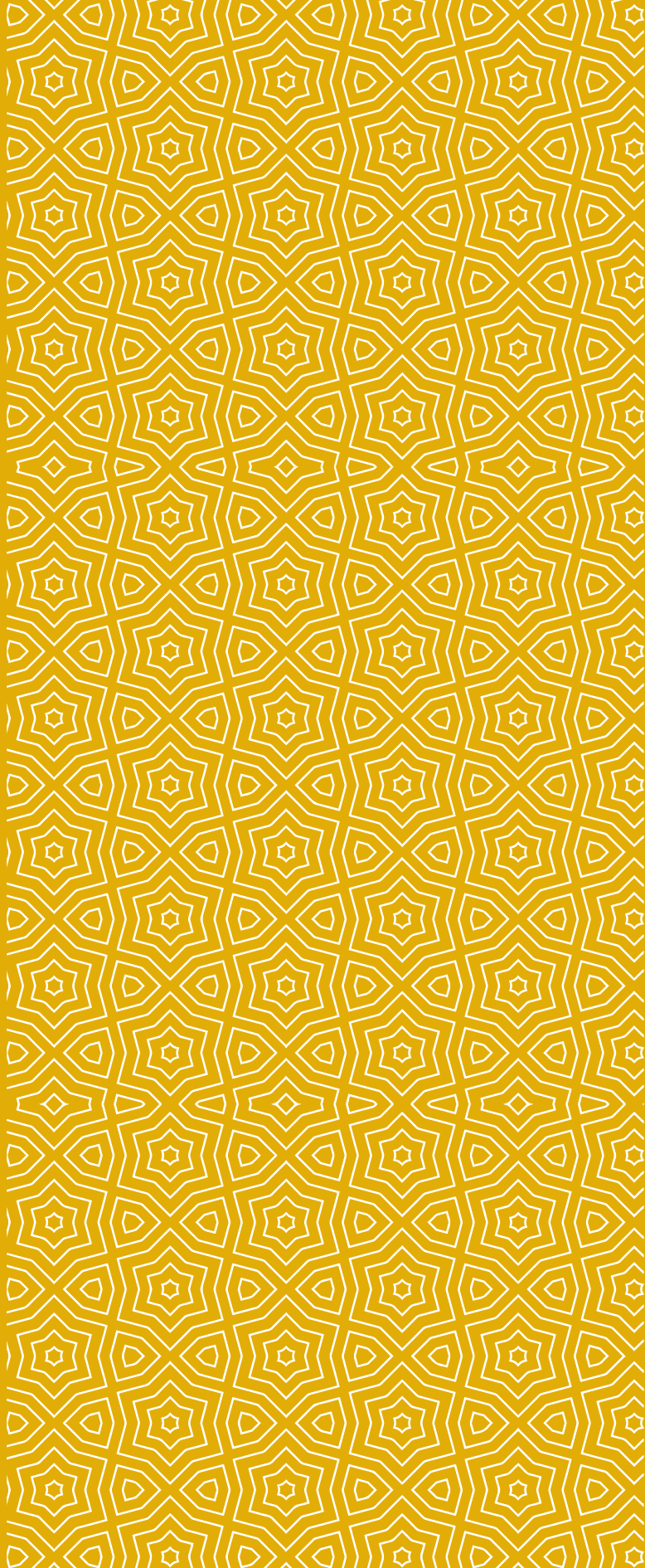
Kutenics Péterné Szabó Krisztina – furulya-
oktatás Fürkészmódra

„Ne feledkezz meg a Végtelen lehetőségekről, amelyek a hitből születnek Benned és másokban. Használd azokat, amiket adnak Neked, és add tovább a Szeretetet, amit kapsz. ... add meg a Lelkednek az éneklés, a tánc, az ima és a szeretet szabadságát. Ez mindannyiunk számára létezik.” (Emerson)

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM:

- <https://btk.ppke.hu/db/o6/E1/mo00016E1.doc>
<http://tamop-sport.ttk.pte.hu/tananyagfejlesztes/mindennapos-testneveles/bevezetes-a-divattancokvilagaba/o3#fejezet3-4-1>
http://www.gyakorikerdesek.hu/kozoktatasi-tanfolyamok_egyeb-kerdesek_2984954-mit-jelent-az-hogy-epochalis-rendszer
https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%89rzelmi_intelligencia
<http://nevtud.btk.pte.hu/pdf.php?id=121&type=contents>
<http://holisztikuspedagogia.hu/>
<http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/iskolai-tudaloszo/ch14.html#id578186>
 Csapó Benő
http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop412A/2011-0021_04_tanulaselmeletek_es_tanitasi_tanulasi_strategiak/722_a_tantsi_stratigik.html
 Virág Irén - Tanulásméletek és tanítási-tanulási stratégiák, Eszterházy Károly Főiskola 2014
http://www.jgypk.u-szeged.hu/tamopa/Tananyag/Mozgasprogramok/mozgasprogramok/motoros_kpessgek.html
http://okt.ektf.hu/data/nadasia/file/tananyag/oktataselemlet/1_tananyag4.html
 Szentpál Mária – Mozdulatelemzés alapfogalmai Műzsák Közművelődési Kiadó; Budapest 1984
 Lévai Péter (2010): „Szökkenjünk, ugráljunk...”, Magyar Kultúra Kiadó Kft, Győr
 Kun Katalin - Alapkészségek fejlesztési lehetősége a népi játékok és a néptánc tanításával (Tudásmenedzsment a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karának Periodikája, XIII. évfolyam 1. szám 2012. április 88-97. oldal)
http://tanmester.tanarkepzo.hu/epochalis_oktat%C3%A1s/

Portré

MŰVÉSZTANÁROK A REFORMÁTUS KÖZNEVELÉSBEN

DR. MOLNÁRNÉ ÖTVÖS TÜNDE

„A belső életben a tér helyét az idő tölti be. Idő múltán megváltozunk, és ha változásaink között tekintetünket konokul ugyanarra a dologra irányítjuk, végül szétfoszlik a látszat, és feltisztul a valóság.”

(Simone Weil)

Minden embernek megvan a maga szellemi útja születésétől fogva vagy még korábról. („Még meg sem formált szent kezed már elválasztál engemet...” 329. dicséret) S ezen a szellemi úton elindulva lépésről lépésre érti és érzi meg, hogy mi a fontos számára és mit kapott feladatul (persze ezt némi képp visszatekintve érti meg az ember).

Szellemi eszmélésem két pillérről indult: az egyik egy nagyon fontos, meghatározó református lelkészcsaládi milió, a másik a magyar népi műveltség a maga egész valóságával, ami már gyermekkoromban is teljesen elvarázsolt és lekötött. Ez a két dolog persze nem választható szét. Bennem együtt érlelődött a vágy, hogy mindinkább megértsem azt, hogy az Isten teremtett rendje miképpen működik, hogyan jelenik meg ez az életünkben, a képzőművészetben, a népi műveltségben. Megéreztem, hogy

NÉVJEGY

Református lelkész, iparművész
Rajz-, református hittan-, mozgóképkultúra és
médiaismeret tanár a Debreceni Református
Kollégium Gimnáziumában. Szaktanácsadó
vizuális kultúrából, mestertanár.
A MAOE kerámia tagozatának tagja.

SZAKMAI TAPASZTALATAIM

Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
kerámia-műhelyének vezetője 12 éven keresztül
1993. szakmai (tanári) ösztöndíj – Hilden (Né-
metország);
1994. kéthetes művészeti ösztöndíj – Bécs;
1988- egyéni és közös kiállítások belföldön és
külföldön

akkor kristályosodnak, tisztulnak a dolgok, ha magam is nemcsak elméletben, hanem a gyakorlatban is megélem az alkotás örömét. Az én életemben az agyag lett az az anyag, amelyen keresztül megélhettem ezt az örömet. Keramikusként főként a középkori magyar kerámia jelírása foglalkoztatott, majd később ráeszméltem, hogy a református templomok kazettás mennyezeteinek motívumrendje ugyanazon a vizuális nyelven „íródott”, mint amelyeket népi műveltségünkben meglévő tárgyakon, bútorokon, hímzéseken láthatunk. A képzőművészet

iránti érdeklődésem a rajz/vizuális kultúra tanításával, majd a teológia elvégzése után a hittan tanításával teljesedett ki.

Nagy örömöm, hogy hosszú évtizedek óta egykori iskolámban, a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában taníthatom ezt a két tantárgyat. A tanítás egy újabb kulcsszó, mert amellet, hogy fiatalokkal foglalkozni nagy öröm, egyúttal óriási felelősség is, hiszen ezen múlik, hogy a jövő nemzedéke hogyan gondolkodik, hogyan határozza meg magát, és milyen jövőt munkál.

Véleményem szerint a művészeti tárgyak – beleértve a mozgóképkultúra és médiaismeret, a néptánc és a zene tárgyait is – nagy szerepet játszanak és nagyon sok lehetőséget rejtenek magukban az oktatás területén, hiszen a teljes emberi személyiséget, annak belső lelki tartását fejlesztik. A kreativitás, az önkifejezés, a közösségben alkotás öröme, a helyes önértékelés, a környezetünkben lévő „képaradat” értelmezése és megértése mind jelen vannak ezeken az órákon.

A Kollégium fennállásának 475. évfordulója alkalmából megjelent jubileumi tantárgytörténeti kötetben a rajztanítás történetét én írhattam meg, így kutatásom során végigkövethetem a tantárgy tanításának történetét, és annak korszakokon átívelő társadalmi presztízsét, kapcsolódását a különböző korszakokhoz. Maga a tantárgy számtalan névváltoztatáson ment át, és volt olyan korszak, pl. a múlt század közepén, amikor középiskolákban csak ábrázoló geometriát tanítottak, festői, művészi rajzot nem. Ezen el kell gondolkodnunk ma is, amikor láthatjuk, hogy olyan változások történnek a társadalom, a kultúra területén is, amelyek nem biztos, hogy fiataljainkat a

természettel összhangban élő, a teremtett mindenséget bibliai értelemben megőrző személyiséggé formálják.

A jövő szempontjából nem mindegy, hogy azt a technokultúrát, amely ma körülveszi a diákokat, hogyan értelmezik, mennyire engedik be az életükbe, lelkükbe, egyáltalán hogyan befolyásolják ezek a dolgok a személyiségüket. Egyfelől csodálatos dolog, hogy a diákok készség szinten kezelik a különböző digitális eszközöket, de arra a kérdésre például, hogy egy festménynek, vagy egy filmképnek milyen rejtett üzenete van, milyen értelmezési rétegek jelennek meg benne, már nehezebben jön a válasz. Ezért tartom veszélyes dolognak, hogy például középiskolában a művészeti tárgyak óraszám lecsökken, a más „fontosabb” tantárgyak magas óraszám miatt, megszűnnek a műhelymunkák, a szakkörök stb.

Rajztanár elődeimmel együtt vallom, hogy „a látás művészet és azt tanulni kell”.

A rajz és vizuális kultúra tanítása is – mint minden tantárgy – egyfajta paradigmaváltáson megy keresztül. Ma már a rajztanítás elsősorban nem a rajzolni tanítást jelenti, hanem a vizuális kommunikáció, vizuális kultúra szerteágazó irányait és lehetőségeit célozza meg. A heti egy tanóra, ami évfolyamonként rendelkezésre áll a gimnáziumi oktatásban, nagyon kevés a tárgy sokirányú elsajátítására. Csekély lehetőség arra, hogy a műalkotások megismerésén keresztül, saját alkotások létrehozásával táruljanak fel azok a mindenkiben meglévő lehetőségek, melyek által önmagukat értő, a környezetükben megjelenő vizuális információ áradatban helyes értékrenddel eligazodó személyiségekké

formálódhatnak. Minden, amit alkotnak, ahogy alakítják környezetüket, vagy ahogyan egy műalkotást értelmeznek, már önmagában is üzenet a világnak, és ez felelőséget jelent, ugyanakkor a jövő záloga is.

Fontosnak tartom, hogy megismerjék magyar népi műveltségünk gyökereit, a kortárs képzőművészet alkotásait és mindazt a gyönyörűséget, amit a művészettörténet nagy alkotásai rejtnek.

Szintén nagyon fontos, hogy a kortárs művészetben megjelenő társadalmi problémákat bemutató ábrázolások elemzésével, és ennek kapcsán – egyházi iskolákról lévén szó – az egyház missziói feladataival, a társadalomban betöltött szerepével a vizuális kommunikáció szintjén is foglalkozzunk.

Az alkotás, a kép, ablak a világra, de nem szabad megelegedni azzal, hogy ha az ablak egyszerűen tiszta. Ki is kell nyitni azt, és így az ablakpárkány „küszöbbé” válhat, vagyis kilépést jelenthet a diák számára, nagyobb távlatokba: a profánból a szakrális felé. Ezt a jelentésbővülést mindenképpen megelőzi valamilyen lelki élmény is, így válhat üzenet a alkotás maga, technikától függetlenül.

Gondolataimat azzal kezdtem, hogy mindenkinek megvan a maga szellemi útja. Ahhoz, hogy ez az út megfelelő irányba alakuljon, nagyon jó iskolák kellenek, ahol a művészeti nevelésnek kitüntetett szerepe van. Azt hiszem a hagyományos oktatási formák mellett nem lesz átütő megújulás

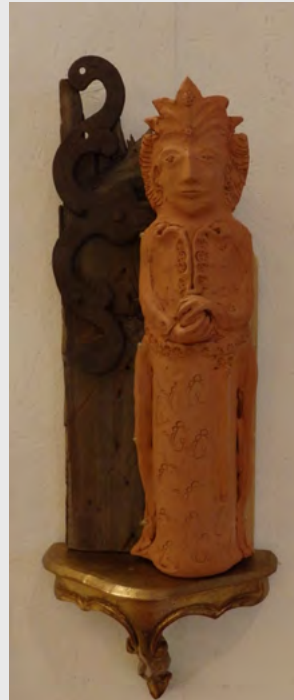
ebben a tekintetben, mert azt mindenki tudja, hogy ahhoz, hogy valami interiorizálódjon, folyamatosan foglalkozni kell vele. Nagy élmény volt számomra évekkel ezelőtt a svájci testvériskolában látott projektfal. Egy félév anyaga volt a falon körbe, amit a diákok folyamatosan bővítettek rajzokkal és a témához kapcsolódó saját munkával. Ezzel már ki tudtak lépni a heti 1–2 órás keretből, hiszen az ismeretek az életterük része lett. A másik nagyon szimpatikus kezdeményezés a storyline módszer, ami közös élményeken, megtapasztalásokon alapul, így az alkotva tanulás rendkívüli motivációs erővel bír.

A mögöttünk lévő digitális oktatásban eltöltött közel egy év további kérdéseket vet fel a témával kapcsolatban. Egyben nagy figyelmeztetés is a jövőt, a jövő „iskolaképét” tekintve. Hol lesz a helye a művészeti nevelésnek az elkövetkező években?

Ezek a gondolatok indítottak, hogy bemutatassak néhány olyan református iskolában tanító művésztanár-személyiséget, akiket érdemes megismerni. Úgy vélem, eljött az idő, amikor beszélnünk kell arról, ők hogyan látják a jövőt, mit tartanak fontosnak a művészeti neveléssel kapcsolatban, milyen tapasztalataik vannak az eddig megtett útról. Segíteni szeretnék abban, hogy az egyre bővülő református iskolahálózatban tanító tanárok megismerjék egymást és együtt, közös erővel, egymást segítve tudjanak munkálkodni.

Diákok munkáiból rendezett kiállítás szervezése

Vaskirály

Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának lát képe

Gyülekezeti kiszálláson egykori osztályommal

Kenyérváró

Rendhagyó tanóra, kerámiakiállítás és egy faksimile Biblia bemutatása

Lovas tál

Tavaszi tál

MŰVÉSZTANÁROK A REFORMÁTUS KÖZNEVELÉSBEN

BUKA LÁSZLÓ

A Debreceni Református Kollégium Dóczy Gimnáziuma évek óta rendszeresen különleges képzőművészeti kiállításnak ad helyet. A kiállításokat Buka László festőművész, rajztanár rendezi, többnyire az iskolához kötődő témákat és személyeket bemutatva. A folyosókat rendszeresen diákalkotások díszítik, míg az ajtók fölött, a lépcsőház főfalán Buka László festményei (összesen öt nagyméretű alkotás) láthatók.

Néhány évvel ezelőtt a tetőtérben egy csodálatos rajz tantermet alakítottak ki, amely műteremként funkcionál, a gyerekek is így használják, sőt Buka László is folyamatosan ott alkot, fest a terem előtti szabad térben, amivel bevonzza az arra járókat az alkotás folyamatába. Szerintem még az is kedvet kap a festéshez, aki egyébként távol érzi magától az önkifejezés ezen módját... Buka Lászlót kérdezem munkásságáról és arról, hogyan látja a rajzoktatás jelen helyzetét, hogyan tudta kialakítani ezt a motiváló iskolai környezetet, és milyen akadályokkal kellett megküzdenie az évek során.

Ezek a kérdések aktuálisak, mert éppen a közeli jövőben bevezetésre kerülő NAT kapcsán láthatjuk, hogy a képzőművészettel

NÉVJEGY

40 éve pedagógus

21 éve a debreceni Dóczy Református Gimnázium matematika–rajz szakos tanára

2008-ban Prima Primmissima megyei (területi) díjat kapott közművelődés és népművészet kategóriában

kapcsolatos tárgyak nagymértékben kiszorulnak a látótérből. Ugyanakkor a gyerekek különböző csatornákon hihetetlen mennyiségű „képzőnnek” vannak kitéve, és sajnos sokszor válogatás nélkül válnak felhasználóivá egy-egy kimondottan romboló, káros világlátásnak.

– Az első kérdésem: mióta tanítasz ebben az iskolában és mi motivált arra, hogy az iskolai környezetet úgy alakítsd, ahogy a bevezetőben bemutatam? Volt-e valami tematika a falakon megjelenő festmények tervezésénél? Kaptál-e visszajelzést arról, hogyan hatottak ezek az alkotások a tanárookra és a diákokra?

– A Dóczy Református Gimnáziumban 2000 óta tanítok, vagyis „alapító tagja” vagyok a visszakapott intézménynek. Ennek bizony már 20 éve. Előtte hat évig

a „Kisrefi” (DRK Általános Iskolája) tanára voltam, ott a felsős osztályoknál voltam „alapító”, ezzel párhuzamosan másfél évig a „Nagyrefiben” is oktattam, mint helyettesítő tanár. Az iskolai környezetem (műhelyjellegű szaktanterem és szertár, folyosói és dísztermi kiállítások, illetve a terem előtti térben található egyfajta „műterem”) abból a gondolatból fakad, hogy nem frontális óraként gondolom el a rajztanítást, hanem jóval személyesebb, közvetlenebb módon: 8-10 gyerek ül körül egy nagy asztalt az óráimon, így egymás között is meg tudják tárgyalni, vitatni a feladatokat, és könnyebben segíthetik egymást. A tanítványok előtt rajzolok, festek magam is a rajzfolyosón lyukas óráimban, vagy a tanítás után, mintegy „indirekt módon” tanítva. Ehhez nagy biztatást kaptam a református általános iskola akkori igazgatónőjétől (Berényi Györgyné Ilonkától), aki velem együtt nagyon örült ennek a módszernek és a lehetőségnek is. A napi munka közben, előtt és után is ott festek, ebben a kis térben, főleg télen, mert otthon nincs belső, házon belüli műterem, a festővágyam pedig ilyenkor sem áll le, nem várhatok a bizonytalan időjárású tavaszig. Nyáron már tudok az udvaromon festeni a szabadban. Az iskolai nagyméretű alkotások létrejöttében a nagy üres és tiszta falak inspiráltak, hívogattak és az „iskolaalapító” igazgatónő (Kunszabóné Dancs Edit, aki sajnos már nincs köztünk...) nagy öröme lenne, ha látná, hogy milyen színes és látványos lesz a gimnázium belülről is. Félévenként festettem meg egy-egy újabb alkotást az iskola falaira, a földszinttől a 4. emeletig. Nagyon komoly és szép ünnepek keretében adtuk át mindegyiket. A mai

napig főleg az iskolán kívülről jött emberek nézik meg tüzetesebben, a „bentieknek” ez magától értetődő, mindennapos és megszokott. A tanulók meg bizony sokat kérdeznek ezekről a képekről, amelyekről van mit mesélnem.

– *Gyermekkorodban honnan kaptad az indíttatást a képzőművészet szeretetére, esetleg kik voltak azok a meghatározó személyiségek, akik az alkotó munkát megszerettették Veled?*

– Ez egy egyszerű történet. Édesapám (aki most 93 éves, Isten vigyázzon Rá!), mondjuk úgy, „amatőr festő” volt, mindamellett szeretett hegedülni is. Nap mint nap láttam Őt alkotni, általában olajjal festett, de néha akvarell-képeket is készített. Nyilván innen jött a komoly minta, a képlet, a példa. Innen az indítás, ez igencsak egyértelmű, természetes volt számomra. Nagyon szegények voltunk, de otthon, a könyvespolcon sok művészeti albumunk volt. Jó volt ezeket gyerekként lapozgatni, nézegetni, miközben komolyzene szólt a lemezzátszóból... Sok-sok mindent tapasztaltam meg így már kiskoromban. Édesapámon kívül később igen komoly „lökést” adott az alkotói, művészeti pályámnak Vincent van Gogh, Chagall, Rembrandt, Csontváry, Tóth Menyhért, Földi Péter (és még sokak...) alkotói pályájának megismerése.

– *Szakmai, művészeti szempontból a későbbiek folyamán kik voltak Rád a legnagyobb hatással? Volt-e az életedben olyan tanár személyiség, esetleg alkotótárs, aki nagy hatást gyakorolt Rád és elmondható, hogy hatására a Te alkotói tevékenységed is formálódott valamilyen irányba?*

– Mint fentebb már említettem, sokan voltak ők, de nyilván van, vannak, akik nagyon mélyen, igen nagy erővel (szeretettel, elfogadással, biztatással, példamutató életükkel) hatotta rám. Említsük meg most tehát néhányuk nevét: a jóindulatú, humoros, magyar voltát büszkén vállaló Valkovits Zoltán a tanárom volt a főiskolán, Makoldi Sándor festőművész mindig bölcs, megértő, szelíd szavaival nagy emberi tartást sugárzott felém is, Földi Péter festőművész barátom pedig igen komoly szellemiségével, hitetlen hitével, hites hitetlenségével, őszinte, nyílt szavaival, kétkedő emberségével komoly példa ma is az számomra.

– *Személyes alkotói munkád során milyen szakmai sikereidre vagy a legbüszkébb? Alkotói munkásságod nemcsak a festésre és a tanításra korlátozódik, hanem nagyon komoly szervezői munkát is végzel a közéletben: művésztelep szervezése, Motolla Egyesület, helytörténeti kutatás, könyvkiadás. Hogyan kapcsolódnak ezek össze az életedben?*

– 2008-ban területi (megyei) Prima Primissima díjat kaptam közoktatás és népművészet kategóriában. Idén már 25. éve szervezem és vezetem a Debreceni Regősök csapatát, ez egy hagyományőrző és azt meg is élő férfitársaság. Ezért kaptam ezt a díjat. Büszke vagyok-e erre? Inkább örülök neki, mert ez egy csapatmunka, a többiekkel együtt kaphattam volna, de másként történt. Két egyesületet és alkotókört (Motolla, Karácsony Sándor Pedagógiai Kör) is létrehoztam az életemben, ezek ma is jól működnek. 20 éve szerveztem művésztelepet a Hortobágyra, ez is jól működik. Debreceni születésű vagyok, itt élek immáron 63 éve.

Sokat foglalkozom ma is nemcsak a város történelmével, de a helytörténethez kapcsolódó különféle érdekességekkel (pl. közlekedés) is. Ilyen irányú írásaim, könyveim szép számmal jelentek meg. Folyóiratokat is alapítottam, szerveztem, most is szerkesztője (művészet és zene rovat) vagyok a *Közösségnek*, mely a Debreceni Református Egyházmegye negyedéves magazinja. Sokirányú alkotói életet élek tehát, ez így van jól, így van rendjén, ebben érzem jól magam.

– *Sokan gyönyörködhettünk alkotásaidban különböző kiállításokon, többek között Debrecenben is. Az intenzív színek és formák láttán egy nagyon sajátos, természetközeli világlátás érződik, amely a teremtett mindenség rendjét tükrözi. Hogyan születnek ezek az alkotások?*

– Ez bizony igen nagy rejtély, szinte én sem tudom. Körülbelül 27 éve festek olajjal igen aktívan. Több mint 100 kiállításon vettem már részt akár egyénileg, akár egy csoport tagjaként. Nagyon spontánul dolgozom. Általában nem tervezem meg előre a „témát”, amit festeni szeretnék. Ha leülök egy felület elé, máris jön (mélyen belülről nyilván) egy szín, egy vonal, egy ősi, elemi forma, ami bennem él már régóta, s szinte magától indul el a gondolat, s rövidesen megmutatja magát, hogy életképes-e. Talán sokaknak furcsa lehet ez a tervezetlenség, de bennem olyan sok ősi, mély, elemi gesztus él, amely így, szinte vázlatok nélkül akar felszínre törni, hogy nincsenek gondjaim az inspirációval, az ihlettel.

– *Alkotói tevékenységed hogyan hat a tanításra? Esetleg ez a hatás oda-vissza értelmezhető?*

– Ez egy nagyon fontos kérdés. Erősen figyelem a gyerekek munkáját, megoldásait. Tanulok belőlük, olyannyira, hogy több esetben is a gyerekrajzok által közvetített őszinteséget, nyíltságot, őserőt használom fel, építem be akár másolás szintjén is saját alkotásaimban.

– Hogyan látod a rajz oktatásának a jelenét és a jövőjét?

– Nagyon örülök annak, hogy a Dóczy már két éve biztosít nekem a 12. osztályban is heti egy órát rajzból. Ezt az alkalmat alapvetően művészettörténet tanításra használom. A jövő viszont nem rózsás, ez tény. Le lesz „állítva” mind 11.-ben, mind 12.-ben a rajztanítás, és később félok, hogy még tovább romlik ez a tendencia. Tapasztalataim azt mutatják, hogy még 18 évesen is nagyon szeretnek rajzolni, kézzel alkotni a tanulók, nem kellene őket megfosztani ettől az örömforrástól. Heti egy óráról beszélünk... (Természetesen igyekszem ezt az űrt szakkörökkel: rajz-és digitofó szakkörrel kipótolni.) Nem sorolom fel most azokat a tantárgyakat, amik ma feltűnően előnyben részesülnek a „kor kihívásai” okán. A szolganépek tömegének előkészítése felfedezhető már ezekben a vonulatokban. Sajnos. Természetesen ez a magánvéleményem, amit itt is vállalok. Ehhez még az is hozzátartozik, ne hallgassuk el itt sem, hogy vajon a négyosztályos gimnáziumokban rajzot tanítóknak mennyi órájuk lesz így, hiszen óráik felét elvesztik? Akik hatosztályosban tanítanak, azok „csak” a harmadát. Mi lesz a kollégákkal vajon? Eddig is erősen a „háttérben” voltunk... Van tehát aggodalomra ok bőven, sajnos. Még egy gondolat, ami számomra nagyon

fontos: szerintem az iskolákban a rajztanár szerepe sokkal több és nagyobb, mint amit eddig (mindig...) „használtak” belőlük. Ugyanis a rajztanár általában mindenkit tanít az intézményben, ráadásul olyan helyzetben (nyitottság, oldottság) látja a tanulókat, amiket más órákon nemigen. Ez hasznos lehet(ne) az egész tantestületnek, ha...(tudom, nem ez a mai valóság, kár érte).

– Van-e olyan terület a rajz és vizuális kultúra oktatása során, amely speciálisan az egyházi iskolai munkához kötődik?

– Természetesen van ilyen, nem is kevés. (Én egyébként evangélikus felekezettű, teológiát is végzett tanár vagyok). A református egyház olyan végtelenül gazdag szellemi kincsrel rendelkezik, hogy évtizedekre elegendő munícióval bír a rajztanítás területén is. Csak kettőt felemlítve most: Árpád-kori templomaink, mennyezetkazettáink stb. Ettől kezdve van „téma” megszámlálhatatlanul, s tanítható, sőt tanítandó, komoly feladat.

– A digitális technika mennyiben van jelen a mindennapi oktatás során? Átérhetünk konkrétan a mostani helyzetre is...

– Digitális lehetőségeink: nyilvánvaló, hogy pl. művészettörténet órán a kivetítő nélkülözhetetlen és nagyon jó eszköz, lehetőség. Alig várom, hogy a mostani helyzet (digitális tanítás...) véget érjen, gyerek nélkül ez keveset ér. Rajzórakon, ha megfelelő a munkarend és munkazaj, halad a feladatmegoldás, sokszor szól komolyzene vagy éppen népzene. Táncos lábú tanítványaim közül egyik-másik néptáncokat is bemutat ilyenkor az osztályközösségnek, ha arra alkalmas az órai „helyzet”.

– *Hogyan hatott a Biblia az alkotói tevékenységedre és a tanításra?*

– A Biblia üzenete, illetve Jézus tanítása nemcsak hat rám, hanem próbálom is azt megfesteni. Nem „direkt” módon, bár egy Passió-sorozattal is úton vagyok... Emberségem, tanárságom, férfitú és apai mivoltom sarokköve Jézus követése.

– *Mennyire válik a református kazettás mennyezetű templomokból ismert képi rend a mai diákok számára érthető, viszszakódolható üzenetté? Véleményed szerint milyen az „ideális” egyházművészet? Van-e ennek szerepe a ma épülő templomok tereiben? Hogyan hat a gyülekezetre? (pl. Ebes)*

– A kérdés jogos és nagyon fontos is. Heti egy óras tantárgy esetében nem tudok megfelelő választ adni erre, mikor 404 gyereket tanítok jelen pillanatban, ami mégiscsak tömeg. A szimbólumok olvasása, megértése csendet, kis csapatot igényel. Nem álunk tehát jól ebben a dologban... Igyekeztem ezt az űrt is így-úgy betölteni, például az iskola 3. emeletének mennyezetén egy kazettás mennyezet összeállítás várja az érdeklődőket már évek óta. Néhány templomban, gyülekezeti házban (Ebes, Tiszake-

szi, Debrecen) is vannak festett kazettáim, szerettem volna az életemben több helyen is megjelenni így, ennyi adatott.

– *Összességében az iskolai rajz és vizuális kultúrát tanító tanároknak mit tanácsolnál arról, hogy mi a legfontosabb a tárgy tanítása során, amire oda kell figyelniük? Milyen speciális feladata van a református iskoláknak ezen a területen?*

– A legfontosabb: a tanár is legyen alkotó, ha csak lehet, ez komoly példaként szolgálhat. Ne legyen neki idegen egyetlen egy gyermek sem, a gyengék, a tehetségtelenek sem. Ők valószínűleg másban lehetnek jók. Egyik ilyen, másik olyan, így is marad. A tanár ne stresszeljen, ne legyen frusztrált, ha nem sikerül valami, engedje el, majd lesz jobb is... Minél többet igyekezzen a tanár beszélgetni négy szemközt is a diákjaival.

– *Mik a további terveid?*

– Két év múlva nyugdíjba megyek, ha igaz, ha Isten is úgy akarja. Utána is sokat, még többet szeretnék festeni, regölni, művésztelepre járni, az Életet nagyon szeretni, a családommal (három gyermekem van) és a barátaimmal, társaimmal sokat együtt lenni.

Fényhozó (olaj, 2004, 150x137 cm, Dóczy Református Gimnázium, Debrecen)

Erő rejlik (olaj, 2004, 450x450 cm, Dóczy Református Gimnázium, Debrecen)

Feleségemmel, Zakar Zsuzsával, aki az Debrecen-Ebes-Szepesi Református Egyházközség lelkipásztora

Rácz Imre tanár, festőbarátommal

MŰVÉSZTANÁROK A REFORMÁTUS KÖZNEVELÉSSEN

FARNÉ KOVÁCS MÓNIKA

Évtizedes szakmai és baráti kapcsolat fűz a Biharkeresztesi Gárdonyi Zoltán Református Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola tanáraihoz. Nagy örömmre szolgál, hogy hosszú évek óta Farné Kovács Mónika, egykori tanítványom vezeti az iskolát. Számomra az Ő személyisége testesíti meg azt a népi műveltséget jól ismerő és magasszinten művelő művésztanár képét, aki példaértékű módon munkálkodik azon, hogy a református keresztyén szellemiség és a magyar népi hagyomány, legfőképpen a népzene, néptánc csodálatos világa a gyerekek, tanítványai életében olyan élő, közösséget erősítő világként jelenjen meg, ami egész életükre nézve iránymutató elvként és megtartó erőként szolgálhat.

Mielőtt ezzel kapcsolatosan beszélgetnénk, az iskola honlapjáról idézek néhány gondolatot, amely ars poeticaként is értelmezhető:

„A mai, változó értékeket képviselő világban, a mi iskolánk is egy szigetnek számít csupán. A célunk az, hogy mindazok, akik e „szigetre” lépnek – legyen az alkalomszerű, vagy hosszabb időszak –, maradandó tartalmakat tapasztaljanak és kapjanak.

NÉVJEGY

Ének-zene–népzene tanár, néptáncpedagógus
A Gárdonyi Zoltán Református Általános Iskola és AMI (Biharkeresztes) igazgatója
A Vasárnapi Iskola Alapítvány önkéntes pedagógusa, szakértő, egyházmegyei és egyházkerületi tanintézeti képviselő

Érezzék meg, amit mi naponta megélünk, hogy a közösség ereje és a Gondviselés együtt hihetetlen csodákra is képes, teremtő erő. Értékrendszerünket és egyben pedagógiai munkásságunkat egy háromlábú székhez szoktuk hasonlítani, melynek egy-egy lába a keresztyén szellemiségű nevelés, a magas szintű közismereti oktatás és a művészeti nevelés. Mindháromnak egyenlő fontosságot tulajdonítunk, számunkra együtt alkotnak egységet.

Nyitottak vagyunk az újdonságokra, az innovatív kezdeményezésekre, de ragaszkodunk a gyökereinkhez, a már évszázados, évezredes megpróbáltatásokat is túlélte értékekhez.”

– Saját életedben Te mikor és hogyan találkozottál a népzene-néptánc világgal? Mikor fogalmazódott meg benned, hogy ez a terület nemcsak egy kikapcsolódás vagy

személyes feltöltődés, hanem élethivatás is? Már a szép magyar szavunk, „hivatás” is jelzi, hogy ez egy elhíváson alapuló döntés. Mikor volt ez a sorsdöntő elhívás az életében?

– Székesfehérváron születtem és éltem 14 éves koromig. Zenei általános iskolába jártam, kórusokban énekeltem, klasszikus gitárt tanultam és az Alba Regia Néptánc-együttes utánpótlás csoportjában is aktívan táncoltam. Így a művészeti nevelés a mindennapi életem része volt. Ez akkor számomra még nem volt különösebb érték, inkább csak napi rutin, mégis olyan alapot adott, úgy belém ivódott, hogy ez lett a mérték alapja a további életemben is.

A Debreceni Református Kollégiumban töltött évek során további élmények, tapasztalatok rakódtak a már stabil és biztos alapokra, és akkor már a tudatosság is megjelent a sokszor magam által választott tevékenységekben és feladatokban. A nagyon fontos középiskolai évek válaszokat kereső időszakában is olyan élethelyzetekbe kerültem, olyan helyekre jutottam el a refis kiszállások alkalmával, olyan emberekkel kerültem kapcsolatba, amelyek és akik mind-mind ugyanazt az értékrendet erősítették bennem, számos különböző oldalról.

Az ELTE Bölcsészettudományi Tanszékén terveztem a gimnáziumi évek folytatását, de a Sors úgy akarta, hogy egy téli délutánon kizárjam magam az albrétünkből és a barátnőm keresésére induljak. Már hazafelé tartottunk, amikor „betévedtünk” a „Varjúvárba”, egy egyetemisták által szervezett táncházba, kézműves műhelybe, afféle közösségi térbe. Még nem kezdődött el az esti buli, így el is indultunk kifelé, amikor egy fiú utánunk jött és visszahívott bennün-

ket. Ez volt az a pont, amikor egyenes úton a népzene és néptánc irányába köteleztem el magam.

Félretettem a bölcsész szakot és szülővárosomtól még messzebb, Nyíregyházára mentem tanulni a főiskolára: ének-zene-népzene tanári szakra. És ezzel a döntéssel itt is maradtam a Tiszántúlon.

Ma már tudom, hogy minden értünk történik, és semmi nem véletlenül.

– Kik voltak azok a meghatározó személyiségek, akik segítették utadat, akár meghatározó gondolataikkal, vagy személyes példaadásukkal, illetve kik voltak a mesterid tanáraid, akik segítettek Neked?

– Sok embert tekintek Mesteremnek – mindannyian hozzájárultak az életemhez valamivel, ami formálta a személyiségemet – legyen az jó, vagy épp akkor rosszként megélt élmény. Utólag mindig minden más értelmet nyer.

Gyerekkoromban Vörös János és Mohai Judit zenepedagógusok, kórusvezetők voltak azok, akik „világot mutattak” – persze erre is csak később jöttem rá.

Debrecenben a Kántussal, Berkesi tanár úrral és Kurgyis András tanár úrral, a gimnazista osztállyal, a rajz fakultációs csoportunkkal megélt alkalmakat mind-mind követendő példának tekintem, s igyekszem hasonló élményekhez juttatni saját gyermekeimet és tanítványaimat is. Mert szerintem a tapasztalás a legnagyobb tanító erő.

A Nyíregyházi Főiskolán Joób Árpád és Juhász Erika, az engem tanító sok-sok népzeneész (Kálmán Péter Cucás, Jánosi András, Csoóri Sándorék), a Táncművészeti Főiskolán Lévai Péter, Szilágyi Zsolt – nagyon hosszú lenne a sor, ha felsorolnám mind-

azokat, akiknek hálás vagyok – akiktől sokat tanultam.

Hiszem, hogy a Jóisten végig fogta a kezem és folyamatosan vezetett a mostani életem felé. Minden-minden, amit megéltem, jó volt, nem változtatnék semmin.

– Napi szinten milyen nehézségekkel kell megküzdened, mint intézményvezetőnek? Mennyire érzed, hogy az embereknek szüksége van arra a szellemiségre, amit képviselsz, illetve arra, amit az iskola képvisel?

– Az iskola vezetését szolgálatnak tekintem. Nagyon jó munkatársakkal dolgozom együtt, kiegészítjük egymást. Nyilván a legkellemetlenebb döntések, intézkedések mindig az én feladataim, de nem a népszerűsége törekszem, hanem az értékőrzésre. Egyházi iskolában dolgozni ma nem egyszerű, a külső környezet felől nagy az ellenállás. Az egyházban már sokan csalódtak, mert nem hiteles minden esetben – és ez nagyon fontos lecke mindannyiunknak!

Egyházi iskolába íratják a családok a gyermekeiket, de sokszor nem azért, mert értéknek tekintik, ami ott történik, hanem „jobb híján”. Önáltatás azt gondolnunk, hogy hitbéli elköteleződés miatt vannak éppen nálunk a gyerekek. Ebben a megítélésben kell dolgoznunk, és bizonyítanunk nap mint nap, és ebben a közegben a hiteltelenség nagy luxus.

A művészeti nevelés szerintem a legfontosabb, amit adhatunk a gyerekeknek, és meggyőződésem, hogy ma, a hitünket is ezáltal tudjuk a leghatékonyabban közvetíteni, átadni. A régi módszerek a mai fiatal generációknál már nem működnek. A személyünkkel tudunk csak megnyerni egy-egy bárányt a nyájnak, s ehhez a művészeti nevelés kiváló

eszköz: valódi értékeket közvetít, közösséget formál, lehetőséget ad bárkinek a megmutatkozásra, sikerélményhez juttat, és ami a legfontosabb: gyökereket, lelki békét és biztonságot ad, amit nem tud megingatni semmilyen aktuális eszme és divatirányzat.

– Véleményed szerint miért távolodnak el a mai gyerekek a néphagyománytól, a keresztény hittől és ezzel együtt a természettől is, holott – véleményem szerint – ez az élhető jövő záloga?

– Szerintem nem távolodtak el a gyerekek. A néphagyományban, a saját kultúránkban hatalmas erő van. Mindenkit megérint és mindenki használja is, a maga módján. Valaki csak egy lagziban táncol, vagy énekel „magyarul”, valaki csak divatból visel népi mintákat a pólóján, de ott van benne, hogy „ez a miénk” – és ezt értékelni kell! Annyi minden ellenünk dolgozik a világban, nem ítélni meg azokat, akik már nem élnek meg napi szinten a magyarságukat. Az a feladatunk, hogy megmutassuk: a „rég” dolgok nagyon is naprakészek. Minden korban és minden körülmények között megállják a helyüket és hatnak. Hátborzongató, hogy hányféleképpen és milyen gyönyörűen fejezte ki a magyar ember az érzelmeit – szerelmét, bánatát, dühét, hitét, vagy akár az átkot is.

*„Nem kívánok egyéb átkot,
Egyél meg egy véka mákot!
Addig élj, míg meg nem eszed,
Minden napra egy-egy szemet.”*

Micsoda élettapasztalat, bölcsesség és tartalom van ezek mögött a sorok mögött! Mit tud ehhez képest a 20. és 21. századi magyar szleng? Na, ezt kell megmutatnunk a gyerekeknek. És ehhez is a művészeti nevelés az út.

Egy kalotaszegi legényes minden mozgáskultúrával felveszi a versenyt. Aki ilyet tud, minden esetben lenyűgözi környezetét – gondoljunk csak a sok videóra a közösségi oldalakon, amelyekben magyar katonák az amerikai hadseregben szóragoztatják társait. Vagy gondoljunk a cigányság autentikus népzenejére és táncaira. Nincs ember, akinek ne mozdulna meg a lába, egy Parno Graszt felvétel hallatán mindegy, hogy milyen társadalmi réteget képvisel.

Hála Istennek, nagyon sok fiatal tanul ma zenélni, táncolni – ebben például a média segítsége is benne van a tehetségkutató műsoraival. Boldog vagyok, amikor egy-egy táncházban, de akár egy lagziban is egyre több fiatalot látok „néptáncolni”. Meg merik, meg tudják fogni rendesen a fiúk a lányokat, tudják irányítani a folyamatot, abban a helyzetben döntéseket hoznak (milyen táncot és hogyan táncolják), képesek improvizálni. Olyan képességek ezek, amelyek a mindennapi életben való BOLDOGuláshoz elengedhetetlenek. És ez is a művészeti nevelésnek köszönhető. Életkornak megfelelően szocializál, s mindig annyit ad, amennyi szükséges, de a tanítása életre szóló.

Szerintem ma egyre inkább „trendi” a folklór és ez nagyon jó. Mind a tárgyi és mind a szellemi néprajz jelen van a mindennapi életünkben, megismerhető és választható. Rengeteg jó szakember van, aki magas szinten műveli és közvetíti, vagy tanítja a magyar hagyományokat, a mindenkori vezetésnek pedig az a felelőssége, hogy ezt mennyire engedi és támogatja.

– *Melyek azok az iskolai események, amelyek az iskola evangéliumi szellemiségét a művészeti tevékenységgel összekap-*

csolják? Beszéljünk egy kicsit az évről-évre megrendezett bibliai rajzversenyről, a díjkiosztó ünnepi koncertjéről!

– Sokféle dologgal próbálkozunk. Folyamatosan keressük az újabb és újabb lehetőségeket, melyekkel igazolhatjuk tevékenységünk létjogosultságát és szükségességét.

Volt egy BIHart Fesztiválunk, amit azért rendeztünk meg minden évben, hogy ne csak a „kenyeret és cirkuszt” kívánja a város lakossága, hanem mutassuk meg, hogy az értékes művészet is lehet népszerű. Igaz, az nincs feltétlenül ingyen. Ha már művészeti iskola vagyunk, minden művészeti ágat igyekeztünk felvonultatni – hívtunk nagy színházi produkciókat, szerveztünk zenés irodalmi estet, kiállításokat, könnyűzenei koncerteket, és persze mi magunk is bemutatkoztunk minden évben. Nem voltak ingyenesek a rendezvények, hiszen zömében saját költségvetésből, minimális támogatásból kellett gazdálkodnunk. Egyszer református bállal is próbálkoztunk, ami nagyon színvonalas volt és aki ott volt, azóta is emlegeti. De amíg vannak ingyenes, batus bálók, ahol a gyerekek kb. egymásra vigyáznak, míg a szülők mulatnak, addig a mi elegánsnak, nem személtelősnek megálmodott bálunk kakukktójas egy kis településen. Ily módon a nem ingyenes BIHart Fesztivál is „elmúlt” támogatás hiányában, hiszen iskolaként hiába pályáztunk.

A saját rendezvényeink azonban azóta is megmaradtak – képző- és iparművészeti pályázatunkra évente számos településről érkeznek a pályamunkák. Néptáncfalalkozónk, közel ezer résztvevővel már a 18. évét éli meg idén nyáron, ha lesz lehetőségünk a megrendezésére, rendezünk interaktív tanulmányi versenyt a fenn-

tarthatóság jegyében, „Szelídek öröksége” elnevezéssel, és van Gárdonyi Gálánk, ahol mi magunk mutatkozunk be a nagyközönségnek minden tanév végén.

Ezek persze olyan események, amit nagyjából minden – magára valamit is adó – iskola, vagy művészeti iskola megrendez, de ha végiggondoljuk, hogy mindezek mennyi munkát jelentenek a pedagógusoknak az oktatáson-nevelésen túl, talán egy fejbiccentést megérdemel a kezdeményezés.

Nincsen mögöttünk olyan marketing, ami felhívná a figyelmet még jobban a tevékenységünk fontosságára, de hát mi nem is erre esküdtünk annak idején, hanem a tanításra. Csak míg 100 éve volt tisztelete a tanítónak és a papnak, addig ma szolgáltatásnak tekinti a társadalom az iskolát és a templomot – ha arra van szükség, akkor vigyázzon a gyerekre, ha arra, akkor engedje el, ha sokat akar tanítani, akkor az a baj, ha keveset, akkor pedig az. Mindenki jogot formál ahhoz, hogy bírálja az iskolákat és a pedagógusokat, bár a szülők nagy részének fogalma sincs arról, hogy mekkora munka ma a tanítás. Talán a digitális tanrend hónapjai alatt néhányan megváltoztatták a véleményüket, amikor a saját gyermekükkel kellett tanulniuk, de sokan ezalatt az idő alatt is ellenségesek voltak. Kellene minden iskolába egy marketinges ember!

– *A Biblia üzenetét mennyire tudatosan kapcsoljátok össze a magyar néphagyomány művelésével? Gondolok itt az évkörön belül az egyházi ünnepek és a népszokásokban meglévő üzenet együttes megjelenítésére. Karácsony: betlehemes játékok, újév: regölés, húsvét: tojásírás, pünkösd: pünkösdi királyválasztás stb. Ezek a dolgok szerinted erősítik*

egymást egy egyházi iskolai alkotó közösségben, vagy gyengítik a lényeg megélését?

– Minden mindennel összefügg. Amint Fent, „úgy a Földön is”. A paraszti kultúra ezt csodálatosan élte és közvetítette mindig. Azok az emberek megélték a hitüket, nem pedig beszéltek róla. Visszaköszönt ez a szokásaikban, a dalaikban, a meséikben, a tárgyaikban és elsősorban a szimbólumaikban, amiket mindenki értett és használt.

A néphagyományt ma nem tudjuk a szó szoros értelmében élni, hiszen a világ fordulatszámja jelentősen megemelkedett azóta. Mint ahogyan a hitünk megélése is sokszor környezetfüggő. A tanítási órákon is csak megemlíteni tudjuk ezeket, a többi a tanórán kívüli tevékenységek sorára marad, ahol az események közös megélésére is lehetőség nyílik. Megint ugyanott tartunk: tapasztalni kell, nem beszélni róla. És akkor elkezdünk táborokat és kirándulásokat szervezni, péntek délutáni szalonnasütéseket, locsolkodást, betlehemezést. Amikor ezekbe „beleszeretnek” a gyerekek, akkor könnyebb a hit fontosságának, erejének megértetése is. És akkor megint a művészetoktatásnál járunk.

A magyar népi műveltségben Isten teremtett rendje, ennek tisztelete és megélése mutatkozik meg minden területen. A mi korunkban úgy tűnik, hogy a digitális világ „rendje” lett az igazodási pont. Egy mai gyerek számára a világ az okostelefonján keresztül nyilvánul meg. Az ott megismert „modellek” adják az életmintát és például nem a természet szépsége, ami Isten megnyilvánulása és ajándéka az ember számára. Tudunk-e ezen a tendencián változtatni? Lehet-e ebben valami egyensúlyt kialakítani?

Számomra ebben is a hitelesség kulcsszó. Ha egy olyan embertől hallok az intést, az

útmutatást, aki számomra mintaértékű, akkor előbb, vagy utóbb komolyan veszem. Szerintem az egyháznak is ez a lehetősége a válságból való kilábaláshoz.

Az ember csak azt tudja tenni, amivel azonosul – mondani lehet bármit, de nem tudom megtenni azt, amivel nem azonosulok. Ezért mondják, hogy a példával neveljük a gyerekeinket is.

Szerintem így fog változni a világ. Nem lehet a végtelenségig pörögni, mindent digitalizálni. Az általad említett rendre minden ember vágyik a szíve mélyén. Keresi azt a családjában, a munkájában, a hobbiában, de sokszor nem tud elcsendesedni és éppen azért nem találja azt.

A magyar népi kultúra hiteles. Díszítőművészetében, táncaiban, dalaiban, meséiben, hitvilágában választékosan, nagyon magas színvonalon tudta megfogalmazni és közvetíteni, megformálni a rendet és az ahhoz vezető utat.

Íratlan szabályok alapján működött és a közösség minden tagja belenevelődött. Folklorismeret órán sokat hallják tőlem ezt a gyerekek, és hiszem, hogy az üzenet célba is ér.

– Hogyan látod a művészeti oktatás jövőjét ma a magyar közoktatásban? Tudnál-e konkrét javaslatokat tenni arra, hogy milyen fontos változások kellenének ahhoz, hogy az igazodási pontok ne a virtuális világ mintázatai legyenek, hanem a tiszta Lélek szerint való látás?

– A közoktatás területén több lehetőségre lenne szükségünk – elnyom bennünket a „tudás fejbe nyomkodása” –, a lélekkel viszonylag kevesen és keveset foglalkoznak. Azok a családok, akik felismerik, hogy milyen áldásos hatása van bármilyen művészeti ággal

való ismerkedésnek, foglalatostkodásnak, áldoznak is rá. Főleg időt és energiát. Anyagilag már elérhető a művészetoktatás bárki számára, de kétségtelen, hogy a sikerhez idő- és energiaráfordítás kell. Ez utólag számtalanszor megtérül az élet minden területén.

A kérésem az oktatáspolitikára felé az, hogy ne „öljék meg” a művészeti tantárgyakat! Ne csökkentsék az óraszámokat! És ne integrálják az alapfokú művészetoktatást! Amit nem választunk, hanem kötelező, az soha nem lesz sikeres. És megöli azokban is a tettvágyat, akik nagyon komolyan gondolják, hogy az egészséges emberi élethez az egyik legfontosabb út a művészeti nevelés. Ha széllel szembe kell mennünk, előbb-utóbb feladjuk, és nem akarjuk már a tömegeket tanítani.

Engedjenek minket dolgozni! Ez egy 21. századi hittérítő munka. Más eszközökkel ugyan, de a lényeg, hogy a középpontba visz el.

Kapjunk csupán teret és lehetőséget! Rengetek tehetséges és elhivatott művész-tanár van ma Magyarországon. Hihetetlen kincs rejtőzik ebben az országban, egy-egy kicsiny településen is. Szakértői munkám során olyan csodákat látok, ami csak a jövő iránti pozitív érzéseket erősíti bennem.

Ezeknek a tanároknak legyen feladata, hogy megtalálják az utat a gyerekek szívéhez! Ami egyébként a szülei szívéhez is vezet. Aki alkalmatlan, úgyis elbukik. De ha kötelezik őket, hogy mindenkinek tanítsák, ami nekik Szent, azzal megölik az elhívást – ezáltal kevesebb emberhez fog-nak elérni, mert adott esetben nem akarnak majd tanítani.

Az elvetett kicsiny magok pedig majd elkezdenek nőni. Mindegy, hogy mikor.

Számomra nem fontos, hogy azonnal visszajelzést kapjak a munkámról. Persze van ilyen területe is a tevékenységünknek, hiszen ezért is versenyeztetjük a tanítványainkat. De kizárólag olyan versenyekre viszem a táncosaimat, énekeseimet, ahol számít azoknak a személyeknek a véleménye, akik a zsűri asztalánál ülnek. Mert hitelesek.

– Az iskola vezetése, a család mellett hogyan és miből tudsz töltekezni lelkileg, szellemileg?

– Nagyon sok dolog fel tud tölteni. Egy jó beszélgetés, egy forró fürdő, vagy egy szauna, akár egy séta is. Minden nap igyekszem szakítani magamnak egy kis időt, amit csak magamra fordítok. Imádsággal, meditációval, valamilyen programmal, vagy alkotó tevékenységgel. Szerintem ez minden ember számára elengedhetetlen ahhoz, hogy adni tudjon.

A Vasárnapi Iskola Alapítvány önkéntes pedagógusaként a Partiumba, Szilágypérbe járok havonta egy-két alkalommal tanítani, ami szintén hatalmas töltődés mindannyiszor. Nyári táborokat szervezünk az ottani református lelkésszel, Szabó Sándorral, aki ugyancsak a példaképeim közé tartozik a maga hitelességével.

Azt gondolom, hogy nagyrészt fejben dől el, hogy töltekezünk-e, vagy sem. Ha úgy

tekintek valamire, hogy az nekem jó és feltölt, akkor a hatás sosem marad el.

– Ha végig gondolod eddigi szakmai, művészi pályafutásodat, mire vagy a legbüszkébb?

– Olyan hosszú a sor, nem lehet kiemelni egyetlen elemét sem. Rengeteg eseményre, versenyeredményre, tanítványaimra, saját gyermekeimre... Talán az a jó válasz, hogy a büszkeségem abban áll, hogy mindig igazolta az élet a döntéseimet. Sokszor kerültem olyan élethelyzetbe, hogy kívülről szkeptikusan, akár ellenségesen szemlélték, mit teszek. Hálás vagyok az Istennek, hogy mindig voltak, akik hittek bennem és támogattak a döntéseimben. És az élet mindig igazolta, hogy jól döntöttem. De ehhez kellett az a sok alap, amikről eddig beszélünk!

Ma már nem akarok megfelelni elvárásoknak. Egyetlen igazság van, és az az Istené.

– Végezetül mik a legfontosabb terveid, amit a jövőben szeretnél megvalósítani mint művésztanár?

– Ugyanezt szeretném tenni, mint eddig: adni, adni, adni. Gondolkodásmódot, hitet, jó mintát, pozitív energiákat, ötleteket, segítséget..., kinek mire van szüksége éppen. És továbbra is szeretném igazolni, hogy a közösség értéket terem.

Ének óra a szabadban

Ének óra a szabadban

Táncos gyülekezet a Református Egység napján

MŰVÉSZTANÁROK A REFORMÁTUS KÖZNEVELÉSBEN

IMREH SÁNDOR

Imreh Sándor alkotói tevékenysége mellett a Debreceni Hittudományi Egyetem Vizuális Nevelés Tanszékén oktat tanító szakos hallgatókat. A vele készült interjúban megismerjük, hogyan vélekedik a vizuális kommunikáció oktatásának jelenéről és jövőjéről egy olyan művésztanár, aki a jövő tanítóinak próbálja továbbadni mindazt a tudást, szemléletet, amit az évek során Ő maga mint alkotó is megtapasztalt, megélt és alkotásaiban megfogalmazott. Ismerve az Ő munkásságát úgy vélem, hogy személyisége, alkotásai révén egészen új látásmód jelenik meg a református művészeti oktatásban. Munkásságában olyan képzőművészeti műfajok, fogalmak jelennek meg, mint a graffiti, a street art, a geometrikus festészet, különböző kültéri művészeti projektek stb. Számomra különösen nagy öröm látni az Ő tevékenységét, mert első szárnyacsapásait tanárként láthattam a Debreceni Református Kollégiumban rajz és vizuális kultúra fakultáción. Ha néhány szóban jellemeznem kellene mint volt diákomat, olyan kifejezések jutnak eszembe, amelyek véleményem szerint ma is érvényesek rá: meditatív, mély gondolkodású, kiváló rajzos, igazi művész alkat... Később is sokszor

NÉVJEGY

Képzőművész
a Debreceni Hittudományi Egyetem Vizuális
Nevelés Tanszékének oktatója

DÍJAK, TAGSÁGOK, REZIDENCIA- ÉS ÖSZTÖNDÍJPROGRAMOK

2019. FUTURA ÓBUDA, V. Óbudai Képzőművészeti Tárlat különdíja
2018. GADE (Grafikusok Ajtósi Dürer Egyesülete) tagság
2018. Tavasz Tárlat, Debrecen város önkormányzatának különdíja
2015–2017. NDK (Neue Debrecenische Kunst) tagság
2017. Stadtzeichner – Ulm, BBK rezidencia
2014– Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE) tagság
2011–2015. Fiatal Képzőművészek Stúdiója (FKSE) tagság
2003. Erasmus ösztöndíj – University of Herfordshire, Art and Design Faculty
2002– Közelítés Művészeti Egyesület

találkoztunk különböző tanári fórumokon, sőt a református tananyagfejlesztő csoport projektjében is dolgoztunk együtt.

– *Beszélgetésünket kezdjük egy „műelemzéssel”: a Reformáció 500. évfordulójára rendezett képzőművészeti kiállításon Megújulás*

című alkotásod került kiállításra. Számomra a megújulást jelképező állványnak kettős üzenete van. A négyzetraszter mögé zárt klasszicista Nagytemplomot az állványzat elválasztja a külvilágtól, és mintha a rácsozattal körülvelt templom lenne az új arculat. Lehet, hogy ez kicsit provokatív gondolat és reméljük, nem jövőkép. Vagy egyszerűen arról van szó, hogy fel kell újítani a régit?

– Az állandó megújulás szükségességére gondoltam, amikor a Debreceni Református Nagytemplomot, ezt a sok szempontból szimbolikus épületet felállványoztam a képen. Több rajzomon is használom ezt a motívumot, lehet, hogy ebben az esetben provokatívnak hat, de a mögöttes és a képi tartalom itt minden nagyobb erőlködés nélkül, magától csengett egybe. Az önreflexióra, a belső hangok meghallására, meghallgatására való képesség rendkívül fontos úgy az egyén, mint az összetartó közösségek esetében, talán erre mutat rá ez a munkám is.

– Nem véletlenül említettem a „megújulás” gondolatát, mert nyilván nemcsak az egyháznak kell megújulnia, hanem az iskolai oktatásnak is, különösen a vizuális oktatás területén. Véleményed szerint hogyan változott a diákok személyisége annak a hihetetlen nagy mennyiségű képaradatnak a hatására, amelyek a médián, a különböző reklámok, közösségi oldalak és egyéb csatornák irányából veszi körül őket?

– A megújulásnak folyamatosnak kellene lennie, különösen az oktatás tekintetében nem lehet soha elégedetten hátradőlni. Mire évtizedek elteltével értékeljük az eredményeket, levonjuk a következtetéseket, már újabb, teljesen más rezgésekre kell reflektálni, ami egy nagy, központosí-

tott rendszer esetében eléggé nehézkes. Ha viszont stabil az értékalap, akkor inkább csak folyamatos finomítások szükségesek. A jelenlegi központosítási folyamatok sajnos nem a konszenzusra, vagy a pedagógusok szabad döntéseibe vetett bizalomra mutatnak. Ezt a vizuális nevelés és egyéb művészeti tárgyak háttérbe szorulása is jelzi, pedig hihetetlenül nagy szükség lenne rá, főleg kisiskolás korban.

A képi kommunikáció előtérbe kerülése nem most kezdődött, már mi is ebben nőtünk fel, azonban a technikai eszközök és a közösségi médiaigények változásait nem igazán lehet már ép ésszel követni, de talán nem is ez a feladat, hanem intelligensen kommunikálni képes emberek nevelése.

– Mi kellene ahhoz, hogy a tanulók ne passzív szemlélői legyenek annak a virtuális világnak, amivel találkoznak, hanem alkotó módon tudjanak élni azzal, ami körülveszi őket? Mit tehet ezért az iskolai oktatás?

– A virtuális világban ők a bennszülöttek, mi csak bevándorlók vagyunk, egyelőre az idősebb generáció, akinek egyelőre felzárkózásra van szüksége. A vizuális kommunikáció értő használatára való felkészítés viszont a mi felelőségünk, ez minél több alkotómunkával és képek – legyen az egy felugró reklám, egy kortárs installáció vagy egy költői kép – értelmezésével megszerezhető. Ahogyan az olvasatással az önmagukat választékosan kifejező és szövegértő emberek nevelése a cél, úgy a képi információ-áramoltatásával a vizuális intelligencia fejlesztése a feladat. A rendszeres képalkotás segít a gondolatközvetítésben, érzékelésben, így védelmet és biztonságot jelent.

– *Milyen kurzusokat tanítasz a tanítóképzés során? Mennyire építed be a digitális lehetőségeket az oktatásba? Gondolom, ez most a koronavírus-helyzet miatt még nehezebb kérdés.*

– Művészetekkel, tárgy- és környezet-kultúrával foglalkozunk, valamint a kiskolások vizuális nevelésének módszertanát tanítom a tanító szakos hallgatóknak. A fókusz nem a digitalizáción van, de átállásunk a távoktatásra viszonylag zökkenőmentesen zajlott, köszönhetően a korábban is gyakori fotós, dokumentációs, vagy egyéb digitális prezentációkat igénylő feladatainknak.

– *Egy korábban Veled készült interjúban a következőt mondtad:*

„*A városok mindennapi részletei mindig vonzottak, ha látok valami érdekes részletet, vagy jelenetet, azonnal ráfogom a kamerám, rögzítem és megyek tovább. Aztán ezeknek a képeknek egy része valamilyen módon feldolgozásra kerül. Vagy rajzban hívom vissza a később kiemelt elemeket, vagy szövegben, zenében, így a tanításban, de akár a közösségi médiában is előjöhét.*”

Leegyszerűsítve úgy vélem, nagyon fontos dolog, hogy figyelni lehet mindenre, ami tovább gondolható, ami kérdéseket vet fel. Ezt a szemléletet át tudod-e adni a hallgatóknak? Vannak-e olyan projektek, ahol a környezet, az élettér megfigyelése, képi rögzítése kerül feldolgozásra? Itt alkotói folyamatról van szó. Át lehet adni az alkotás folyamatának az örömet?

– Nem szeretem ráerőszakolni a saját művészeti látásmódomat senkire, de kikerülni sem tudom, hogy az én szemszövegemből mutassak be alkotói folyamatokat.

A közvetlen környezetünk megfigyelése szerintem egy olyan alap, ami sok szálon indíthat el tudatosító folyamatokat. Nyitott szemmel járni, rácsodálkozni addig megszokásból észre nem vett dolgokra, új gondolkodási mechanizmusok felfedezéséhez vezet, kreatív energiákat generál.

– *Alkotói munkásságodban Te mit tartasz a legnagyobb sikerednek? Milyen technikák foglalkoztatnak leginkább? Mi vonz ezekhez a területekhez?*

– Nagyon nehéz megítélni a saját sikereket, biztos vagyok benne, hogy egész máshogy tekintenek a tevékenységemre a barátaim, a szüleim vagy akár a szakma. Istennek hála, sikerült megtalálnom a rajzolásban és itt-ott, egyéb alkotói formákban azt az örömet, amit eddig semmi másban. Viszonylag későn, nagyjából az utóbbi hat-hét évben éreztem rá, hogy nekem ezzel tényleg dolgom van. Nem igazán karrierépítési lehetőséget keresek, vagy a figyelmet akarom megragadni a művészetrel, bár a visszajelzések fontosak, inkább a produktum, a közös gondolkodás eredményei izgatnak benne. A műtermi munkán túl gyakran keresek fel elhagyott épületeket, bejárom őket, felkutatom a múltjukat, összevetem a jelenükkel és falrajzokat, absztrakt graffitiket hagyok ott. Nem a műtárgyhalmozás mozgat manapság, inkább csak egy gondolatfoszlány térbe helyezése, a felfedezés és az alkotás összehangolt öröme.

– *Személyes életedben a Refitől, az Erasmus-ösztöndíjon, a doktori iskolán át a főiskolai tanárságig biztosan több olyan tanár személyiséggel találkoztál, akik*

meghatározták a munkásságodat. Kik voltak ezek és mi az, ami fontos lett számodra? Persze a teljesség igénye nélkül, inkább példázatszerűen, milyen egy jó vizuális kultúrát tanító tanár?

– Szerencsésnek mondhatom magam, hiszen egész kisgyerekkoromtól kezdve olyan tanárok közelébe sodort az élet, akik egész személyiségükkel, pusztá lényükkel mutattak mintát számomra, kevésbé akarták a vizuális nyelvezetemet befolyásolni. Az embert kerestem bennük, partnert és nem a nagy megmondót. Később, mikor egy nagyobb kitérő után én is tanárszerepben találtam magam, és az idő elteltével már én is kaptam visszajelzéseket, akkor értettem meg, hogy sokszor a jelenlét, az őszinteség elég ahhoz, hogy nyomot hagyjunk valakiben. Nem a felhalmozott tudás fejekbe öntése a munka lényege, hanem a nyitott kapuk észrevétele, a partneri viszony. A Ranciére-féle „tudatlan tanár” – aki nem tudatlan, csak felismeri egyenrangúságát, és hagyja a tanulót a saját maga tapasztalataiból összerakni a világot – szerepét én is saját magamból, a számomra meghatározó személyek jelenléte alapján raktam össze.

– A református tanítóképzésben hogyan tudod beépíteni az evangélium üzenetét a vizuális kultúra és kommunikáció tanítása során?

– Egymásra hangolódással, odafigyeléssel, megértéssel kell dolgoznunk. Nem hiszek az alá-fölérendeltségben, sokkal inkább a tiszta, őszinte kitérülködésben, egymás elfogadásában. A letisztult, sallangmentes kifejezőmód, a giccstől való távolságtartás és egyáltalán az a milió, ami körbevesz, például a Református Kollégium és

egyéb protestáns terek számomra ennek az életfelfogásnak a hordozói.

– Véleményed szerint milyen lenne az ideális iskola, ahol a vizuális kultúrát, rajzot, vizuális kommunikációt igazán hatékonyan lehetne tanítani?

– Erre nagyon nehéz válaszolni, mert a gyors, folyamatos változások és a generációk közötti egyre nagyobb szakadékok lehetetlenné teszik a közmegegyezést arról, hogy mi is az ideális. Én sokkal több lehetőséget teremtenék az összefüggések láttatására. A tantárgyi struktúrák lazításával, témakörök körbejárásával az élet kihívásaira felkészültebb generációkat tudnánk nevelni. Ez a törekvés egyébként már jelen van egyes iskolákban. A vizuális nevelés az oktatás minden területére beszivárog, akár tetszik, akár nem, ennek tudatosításán dolgozunk.

– Alkotói, tanári munkádban milyen terveid vannak?

– Ahogy véget ér a bezártság, egy közös kiállítást tervezünk Makra Zoltán barátommal a pécsi Nick Galériába, de addig is napi rendszerességgel készülnek rajzok. Doktori programomban a kortárs rajz tereit kutatom, ahogy a tanításban is. Létrehoztunk egy kortárs képzőművészettel foglalkozó online zine-t (*nemhivatalos, szűk körben terjesztett képeslapok vagy online tartalmak összefoglaló elnevezése – szerk. megj.*), igyekszünk az aktuális áramlatokra figyelni, de teljesen semleges, önálló nézőpontból. Vannak még együttműködések és rengeteg terv, sorolhatnám, de a jelenlegi helyzetben inkább a lassulásra, az elmélyülésre, befelé nézésre van szükségem, ezt fogom tenni.

Függő ház (2014.)

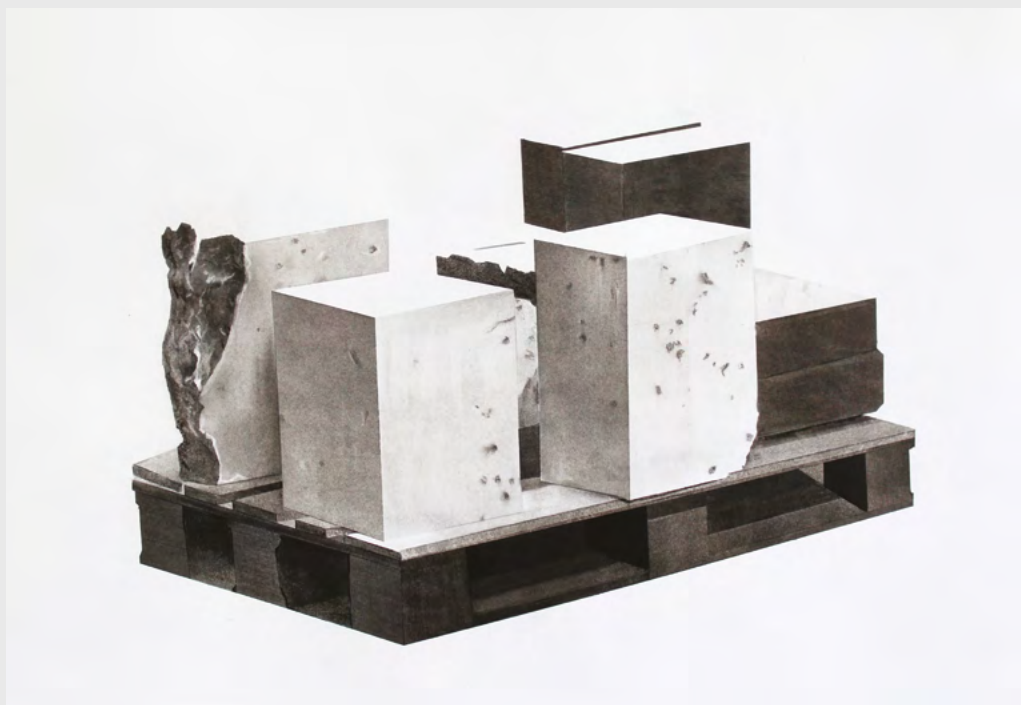
Úr (2014.)

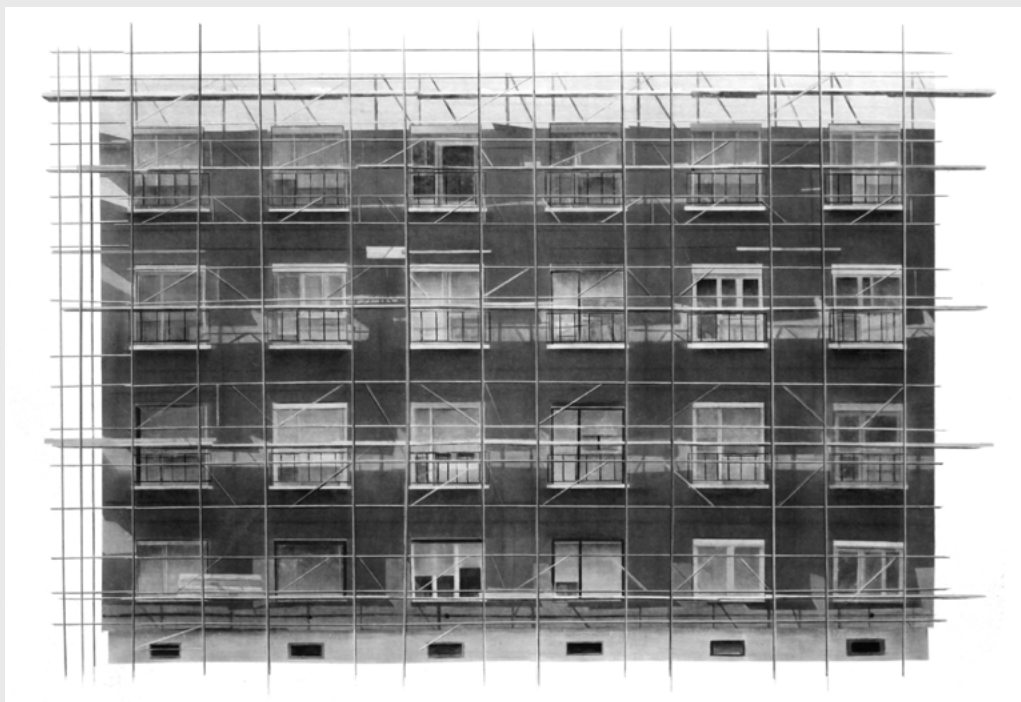
Kocka (2017.)

Kollaboratív alkotás (Róma, Via Giulia, 2017.)

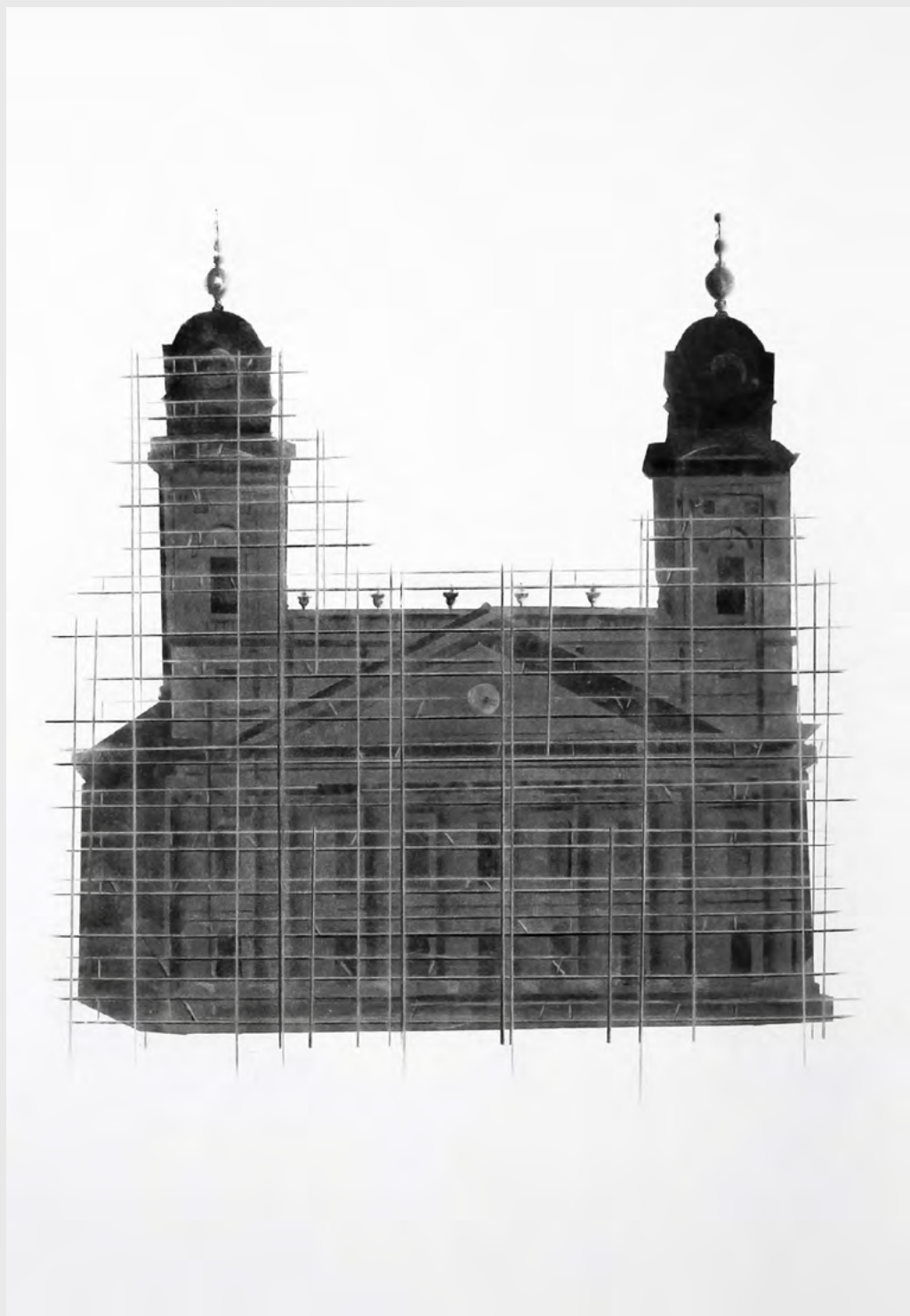
Kövek (szén, papír; 65 x 54 cm, 2017.)

Átmenet (szén, papír; 215 x 118 cm, 2016.)

Józsefváros újjáépül (grafit, papír; 50 x 50 cm, 2015.)

Megújulás (szén, papír; 88 x 66 cm, 2017.)

MŰVÉSZTANÁROK A REFORMÁTUS KÖZNEVELÉSBEN

KUSTÁR GÁBOR

„Életemben összekapcsolódik a vallás és a művészet iránti elhivatottság. Hiszem, hogy ez a folyamatos elmélkedés a hitről, az élet titkairól a munkáimon is tetten érhető.”

Ha valaki belép a Debreceni Református Kollégium Általános Iskolájának a folyosóira, csodálatos falképek tárulnak a szeme elé. Az alkotó, Kustár Gábor szobrászművész, teológus, rajztanár. Őt kérdezem munkásságáról és arról, hogyan látja a vizuális kultúra oktatás jelen helyzetét.

Ez a téma annál is inkább aktuális, mert éppen a koronavírus kapcsán láthatjuk, hogy a képzőművészettel kapcsolatos tárgyak nagymértékben kiszorulnak a látótérből, például a vizuális kultúra, a média szinte teljesen eltűnt a digitális órarendekből. Ugyanakkor a gyerekek olyan „képzőznek” vannak kitéve, hogyha nem tanítjuk meg őket ezek kezelésére, bizony nagyon rosszat teszünk velük.

– Mi motivált arra, hogy a falakra a magyar református egyházművészetből ismert motívumokat, illetve hogy a reformátorok portréit örökítsd meg? Volt-e

NÉVJEGY

Lelkész, vallástanár, rajztanár
2016 óta szobrászművész, a MAOE képzőművészeti szakosztályának tagja

DÍJAK

2018. Hajdú-Bihar Megyei Tavasz Tárlat: zsűri különdíj
2016. VIII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennále Magyar Művészeti Akadémia: szakmai különdíj
2015. Ars Sacra Debreceniensis: zsűri különdíj

valami tematika a tervezésnél? Kaptál-e visszajelzést arról, hogyan hatottak ezek az alkotások a diákokra?

– 2017 januárjában, a reformáció 500. évfordulójának jubileumi esztendejében, Dr. Fekete Károly püspök úr felavatta azt az általam festett secco-sorozatot, amely az intézmény előcsarnokának és folyosóinak falain kapott helyet. A nagy művészi szabadságot biztosító megbízást az akkori igazgató, Berényi Györgyné adta. Szinte az egyetlen megkötést az jelentette, hogy a munkákon a magyar reformáció kiemelkedő és Debrecenhez kötődő jelentős alakjai jelenjenek meg. A végeredmény mégsem csupán egy-egy portré lett, hanem az alakokat körülvevő képi

motívumokról leolvashatóvá vált a megformált alakok egyháztörténeti jelentősége is. A folyosón helyet kaptak még a magyar református egyházkerületek címerei is. Az itt tanuló diákok mára megszokták a képeket, így azok az iskolai életük szerves részévé váltak.

– *Gyermekkorodban kaptál-e valamilyen indíttatást a szülői házban a képzőművészet szeretetére vonatkozóan? Esetleg kik voltak azok a meghatározó személyiségek, akik az alkotó munkát megszerettették Veled?*

– Édesapám lelkész volt, de amatőr módon szobrászkodott is. Épített egy nagy, fatüzelésű kemencét, és abban égettük ki a nagyméretű szobrait. Mi, gyerekek több munkafolyamatban is segédkeztünk. Maga az égetés feledhetetlen élményt jelentett. Ez biztosan meghatározó volt. Az általános iskolában már megmutatkoztam jó rajzkészségem, így eljutottam egy-egy versenyre is, de nem értem el különösebb eredményt. (Biztos az itt ért csalódások emlékére vezethető vissza, hogy rajztanárként máig nem versenyeztetem szívesen a diákjaimat.) Ha nem állt volna mellettem Kustár Zsuzsa iparművész nagynéném, talán el is apad minden önbizalmam e téren. Ő mindig bátorított, és bár ezekre a személyes találkozásokra nem került túl gyakran sor, mégis sokat töltekeztem belőlük.

– *Szakmai-művészeti szempontból a későbbiek folyamán kik voltak Rád a legnagyobb hatással? Volt-e a Te életedben olyan tanár személyiség, esetleg alkotótárs, aki nagy hatást gyakorolt Rád?*

– A gimnáziumot Nyírbátorban a Báthory István Gimnázium és Szakközépiskolában végeztem. Itt Krivanik János tanár úr személyében igazi képzett tanárt kaptam.

Mellette megtanultuk a rajzolás, a szakma alapjait. A rajzóriai feladatokon túl is sokat gyakoroltam. Rendszeresen jártam az iskolai rajzsakkörre. A változatos szakköri feladatok egyre magasabb rajztechnikai szintre juttatták a csoport tagjait. Külön hálás vagyok egykori tanáromnak azért a szemléletformáló szakmai irányításáért, amit mindeközben belénk oltott. A képzőművészetnek van egy technikai oldala. Ez a kezűgyesség, a rajzolásban való jártasság. Ez, némi tehetséggel viszonylag könnyen elsajátítható. Van azonban egy másik oldala, ami ugyan kevésbé kézzelfogható, de legalább olyan fontos. Egy fiatal, jó kezű diák gyakran nem is sejt, hogy a művészet útján mennyi buktató lehet, és milyen könnyű tévútra jutni. Leginkább ezért van szükség az alkotói folyamatokban egy mesterre, tanárra. Máig megmaradt bennem tanárom kritikája egy rajzpályázatos munkámról. Ez az építő jellegű kritika keményen ért, de utólag belátom többet használt, mint száz dicséret.

– A főiskolán Horváth János csoportjába kerültem, akit a diákok nagyon megosztó személyiségnek tartottak. Szókimondó volt és sokat követelt. Bevallom, nekem nagyon sokat adott az, ahogyan a szakma alapjait megtanította nekünk. Mivel én figurális dolgokat készítetek, számomra elengedhetetlen volt ez a gyakorlatorientált szemlélet.

Ezekre a tanárimra szívesen gondolok, és sokat köszönhetek nekik. Ha viszont azt kellene megfogalmaznom, hogy művészi szempontból ki hatott rám, akkor nem tudnék neveket említeni. Természetesen nagyon sok kedvenc művészem van, de nem állítanám, hogy direkt módon hatottak volna arra, amit alkotóként csinálok. Inkább

egyres korszakok jelentenek sokat. Lenyűgöz a román és a gótika szobrászata. Engem az az ötletesség és kreativitás, ami ezeken a munkákon nagyon egyszerű formában jelenik meg, máig elvarázsol. Nem tudok szabadulni például az autuni szent Lázár templom háromkirályok ábrázolásától, ahol közös paplan alatt alszanak a bölcsek, miközben az angyal gyengéd érintéssel keltegeti őket, a betlehemi csillagra mutatva. Annyi szépség, tisztaság és harmónia árad ebből a munkából... Ráadásul az az egyszerű ábrázolásmód, ami – meg kell valljam – fiatalabb éveimben egyáltalán nem érintett meg, most számomra az értelmezési lehetőségek egész tárházát kínálja.

– Személyes alkotói munkád során milyen szakmai sikereidre vagy a legbüszkébb?

– Évek óta beválogatják a műveimet a Hajdú-Bihar Megyei Őszi, illetve 2016 óta a tavaszi Tárlatra is. 2016-ban a VIII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálén a *Szent László szekere* című alkotásom elnyerte a Magyar Művészeti Akadémia Képzőművészeti Tagozatának szakmai különdíját. Azóta született egy köztéri emlékmű is, amely Balmazújvárosban kapott helyet. Ezen kívül különösen megtisztelő számomra, hogy munkáim több református templomot is díszítenek.

– Sokan gyönyörködhattünk alkotásaidban több kiállításon, például Debrecenben is. Igazából a gyönyörködni kifejezés nem teljes, inkább azt mondom, hogy munkáidat nézegetve elgondolkodhat az ember a lét különböző aspektusairól, szintjeiről. Gyakran egészen filozofikus gondolatok is megfogalmazódnak a munkáid láttán. Ho-

gyan születnek ezek az alkotások?

– Nálam az alkotói folyamat mindig egy lassú érlelődés, ami az anyaggyűjtéssel kezdődik. Folyamatosan gyűjtök régi, nemes anyagból készült, ma már nem nagyon használatos tárgyakat. Sok esetben ezek a népi kultúra használati tárgyai, például szövőszék alkatrészek és más egyéb szerszámok. Gyűjtök idő rágta anyagokat is: korhadt fát, kopott bőrt, rozsdás vasat. Ezzel párhuzamosan minden különösebb szándék nélkül folyamatosan készítek különböző anyagokból fejeket. Később ezekhez a fejekhez alakul minden más. A talált dolgokkal körberakom magam. Keresgélek, megkeresem az adott anyaghoz, tárgyhoz illő karaktert. Ezeknek együtt már kialakul valamiféle hangulata, és ezzel elindítják a gondolkodást egy bizonyos irányba. Ekkor újabb elemekkel egészül ki az alkotás. Minél előrehaladottabb állapotba kerül a szobor, annál kevesebb lehetőséget ad a lényegi változtatásra. Tehát az alkotói folyamat egy pontján már a szobor diktál. Akkor látom késznek a munkát, amikor ránézek, és megérezem azt, hogy teljes a mű, nem változtatnék rajta semmit. Idáig nagyon sok kísérletezés és ötletelés után jutok el.

– A Biblia hogyan hatott az alkotói tevékenységedre és a tanításra?

– A tanításban direkter módon jelenik ez meg. Igyekszem sok, jelentős bibliai témájú képzőművészeti alkotást megmutatni, akár a hittanórákon is. Mivel európai kultúránk meghatározó eleme a kereszténység, így bőven lehet válogatni a kiváló alkotások között. Szeretném hinni, hogy a tanítás módját is átítatja a bibliai szemlélet. Igyekszem a gyerekekhez azzal a nyitottsággal

közelíteni, ahogyan Jézus fordult azokhoz, akik körülvették őt.

Ami az alkotásaimat illeti, direkt módon viszonylag ritkán jelenik meg konkrét bibliai téma vagy szereplő. Mégis minden munkámban ott van valami felfelé törekvés, valami, ami a szentség felé igyekszik. Angyalok, szentek gyakori szereplői a munkáimnak. Ezek a figurák szinte minden esetben egy magasabb emberi minőségre utalnak, és nem konkrét szentek sztereotip ábrázolásai. Az anyaggal való vívódásuk teszi őket törékennyé, sérülékennyé, de együttal éterivé is.

– Alkotói tevékenységed hogyan hat a tanításra? Esetleg ez a hatás oda-vissza egyaránt értelmezhető?

– Direkt módon talán nem hat. Az, ahogyan alkotok, viszont minden bizonnyal igen. Munkáim sok-sok ötletelés árán születnek, és talán ezért van az, hogy a tanítás során is igyekszem kreativitásra buzdítani a diákjaimat. Erre a szakköri munkám során több lehetőség van. A bábszakkörösemmel való közös munka is rendkívül inspiráló számomra.

– Hogyan látod a vizuális kultúra oktatásának a jelenét és a jövőjét?

– Sajnálatos jelenség, hogy a művészetek oktatása egy kicsit mindig mostohagyermek az iskolában. Sok szülő is így tekint rá. Pedig számos kutatás bizonyította már, hogy a művészetek gyakorlása milyen pozitív hatással van nemcsak a személyiség kiteljesedésére, hanem magára az intelligencia fejlődésére is. Az én emberképem közel áll a reneszánsz emberideáljához, vagyis a polihisztor eszményéhez. A mai kor értelmet favorizáló nevelési eszménye számom-

ra nagyon szűk. Akkoriban a kibontakozó tudomány, a hit és a megújuló művészet kéz a kézben járt. Ma mintha csak a bal agyféltekével törődni. A művészetek, így a vizuális művészetekkel való foglalkozás pontosan a jobb agyféltekéhez kapcsolódik erősebben. Felvetődik a kérdés, hogyan lehet teljes embert nevelni heti egy órában? A választ mindenki tudja.

A másik probléma, hogy a vizuális kultúra alapjainak letételére is kevés az erre szánt idő. Nem lehet elmélyülni semmilyen alkotói folyamatban, ha ehhez heti szinten 45 perc áll rendelkezésre.

– A digitális technika mennyiben van jelen a mindennapi oktatás során?

– Nagyon változóban van a világ. Érdekes jelenség, hogy a vizualitás sokkal nagyobb szerepet kapott az életünkben, mint korábban. Magam is tapasztalom, hogy az új generáció milyen könnyedén használja a digitális eszközöket. Én személy szerint igyekszem ennek a pozitív oldalát meglátni és használni. Meglepődve tapasztaltam a járvány tavaszi hulláma idején azt, hogy milyen sok kiváló kivitelezésű művésztörténeti PPT érkezett a gyerekektől. Egy évtizeddel ezelőtt az is elképzelhetetlen lett volna, hogy egy egész osztállyal kimenjünk egy zúzmarás délelőtt az udvarra telefonokkal fotókat készíteni, amelyeket később ők maguk szerkesztenek meg.

– Bibliodráma, báb, átélés azonosulás. Ezek azok a „hívó szavak”, amelyek tevékenységed egy egészen különleges területére mutatnak. Hogyan kezdődött ez és hogyan valósult meg az életedben?

– Még teológusként részt vettem a Báb

és Dráma a Hitoktatásban nevű kurzuson. Megvilágosító erejű volt a felismerés, hogy a bábokon keresztül a vizualitás mennyit segíthet egy bibliai történet megértésében, feldolgozásában, elmélyítésében és élményszerűvé tételében. Különösen megfogott az árnyjátékban rejlő lehetőség. Nagy előnye, a varázslatos hangulatán kívül, hogy az iskolában tanórai keretek között is alkalmazható (egyszerű anyagszükséglet, gyors elkészíthetőség). A bábozás azóta is igazi hobbi maradt. Tagja vagyok a Fabula et Figura Műhelynek, ami egy családi bábműhelynek. Saját feldolgozású darabokkal és saját készítésű bábokkal dolgozunk. Elsősorban bibliai témájú bábdarabokkal lépünk fel gyülekezetekben, óvodákban, iskolákban.

– Összességében az iskolai vizuális kultúrát tanító tanároknak mit tanácsolnál arról, hogy mi a legfontosabb a tárgy tanítása során, amire oda kell figyelniük? Milyen speciális feladata van a református iskoláknak ezen a területen?

– Számomra a szakmai felkészültségen túl, a folyamatos önképzés az egyik kulcsszó. Csak akkor lehet igazán lelkesíteni a diákokat, ha érzik, hogy a vizuális művészet a tanár számára is fontos. Érezniük kell rajtunk, hogy ez nem csak a munkánk, hanem a hobbink is. A másik fontos dolog az, hogy tanítsuk meg őket látni! A művészet képes erre. Emlékszem, gyermekként nem lelkesedtem különösen a virágokért. Aztán egyszer láttam Leonardo egy lilium-tanulmányát. A szépség egy egész világra nyitotta

ki a szememet. A harmadik az alkotói folyamat egyedülálló szépségének a felfedeztetése. Valamit létrehozni, ami esztétikai értékkel bír; ez a gyerek számára mindenkor élmény. Technikailag a legnehezebb kihívás a tantárgy oktatásában az, hogy ezt az élményt minden diák megtapasztalja függetlenül a kezűgyességétől. Ha sikerélménye van és lelkesen elvégzi a feladatot, a jegy már másodlagos lesz. Fontos, hogy az osztályzás a rajztanár számára is csak amolyan szükséges rossz legyen. Egyházi iskolák speciális feladata lehet a keresztyén kultúránk megismertetése a képzőművészeti alkotásokon keresztül. Az egyetemes, egyházi, és azon belül református jelképrendszerünkben való elmélyedés egy olyan világba vezetheti be diákjainkat, ami mára szinte kiveszőben van: a szimbolikus gondolkodás világába.

– Mik a további terveid?

– A szobrászkodás, még akkor is, ha az ember kis méretben alkot, tégigényes tevékenység. Szeretnék egy saját műtermet, ahol zavartalanul dolgozhatok. Ami a művészi terveket illeti, kiállításban nem nagyon érdemes gondolkodni ebben az időszakban. Az online térben megjelenő művészet jobb, mintha semmi sem történne, de nem képes pótolni a személyes találkozást a műalkotással. Ha az alkotói folyamatra gondolok, úgy érzem, hogy az alkotókedv nem hunyt ki bennem, és a kispasztikáim jelenlegi formanyelve és tematikája is még számos lehetőséget kínál arra, hogy egyedi munkák kerülhessenek ki a kezem alól.

Hazatérő (20x30 cm fa, vas, csiszolópapír)

Remete (25x20x20cm fém agyag,papír)

Csónakos (38x20x20cm fa, avokádómag, csont, fém, óraszerkezet)

Szenci MolnárAlbert

Szent (20x35cm fa, nyers agyag)

MŰVÉSZTANÁROK A REFORMÁTUS KÖZNEVELÉSBEN

MAGYAR JÓZSEF

Magyar Józseffel jó néhány évvel ezelőtt, szaktanácsadói körben, szakmai napokon találkoztam először. Később a reformáció 500. évfordulójára rendezett diákrajzpályázat legjobb munkáiból rendezett kiállítás megnyitóján, amely Pestszentimrén, a Senczi Molnár Albert Református Általános Iskolában volt. Ezen az alkalmon mint házigazda és mint a kiállítás rendezője fogadta a vendégeket. Ekkor nyertem betekintést – látva az iskolai rajztermet, gazdag szertárát, a kiállító térré varázsolt iskolai folyosót és teret – Magyar József tanárként is alkotó világába.

Egy másik emlékezetes alkalommal a Ludwig Múzeum festészeti galériájában rendezett szakmai napot. Erre az alkalomra a legismertebb előadókat hívta meg, akik a kortárs szakrális festészetről, illetve a rajzpedagógiáról tartottak előadást vizuális kultúrát tanító tanárok számára. Már ez is jelezte azt a szándékot, hogy a tárgyat tanító tanárok érezzék át – újra, közösségen is –, hogy milyen sokat adó, és nagy az a műveltség terület, amit át kell adnunk a diákjainknak. Újra megfogalmazódott bennem, mint már annyiszor, ha egy középiskolai órahálóra nézek: milyen kevés idő van

NÉVJEGY

Festőművész-tanár

a Senczi Molnár Albert Református Általános Iskola vizuális kultúra-média tanára

DÍJAK, TAGSÁGOK

2002. Művelődésért díj

2005. József Attila Képzőművészeti pályázat

2005. Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep, nívó díj

2006. Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep, nívó díj

2007. Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep, nívó díj

2008. „Ajka Tárlat 2008”, Országos képző- és iparművészeti kiállítás, alkotói díj

2009. „Ajka Tárlat 2009”, Országos képző- és iparművészeti kiállítás, alkotói fő díj

2012. Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep, Káplár Miklós Díj

2013. „Ajka Tárlat 2013”, Országos képző- és iparművészeti kiállítás, alkotói díj

5KOR Képzőművész Csoport alapító tagja, Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE) tagság

Magyar Vízfestők Társasága

Magyar Festők Társasága és a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének tagja

arra, hogy a diákokat a gyakorlati feladatok mellett bevezessük a művészettörténet és a vizualitás gazdag világába. Ezt a hiányt, ha nem is teljes mértékben, de némiképp

kompenzálhatja egy hiteles művésztanár a személyiségével, alkotói munkásságával, elkötelezettségével, mert ez sokszor hosszú távon nagyobb hatással van a diákokra, mint a szorosan vett lexikális tudás.

Magyar Józsefet is ilyen hiteles tanár személyiségnek tartom, különösen azután, hogy festészeti munkásságával is igyekeztem megismerkedni a számos híradásból, interjúból, katalógusból, amit róla olvashatunk, láthatunk. Festményeit szemlélve olyan lelki-szellemi mélység tárult elém, amely az évtizedek során mindig gazdagodott, formálódott, reflektált a különböző életeseményekre. Alkotásaiból, amelyek igen sokrétűek, egyszerre több idő- és lelki síkot megfogalmazó, de mégis egységes, őszinte és érzékeny világ bontakozik ki.

Szaktanácsadói tevékenységének egyik fontos, ha nem a legfontosabb területe, az évről évre meghirdetett „Jézus élete” Kárpát-medencei református rajzpályázat szervezése. Ennek a rendezvénynek mindig Magyar József a gazdája és egyben a záró kiállítás megrendezője is.

– Hogyan kerültél kapcsolatba a képzőművészettel, mik voltak azok a legmeghatározóbb élmények, amelyek a pályádon elindítottak. Kik voltak azok a személyek, tanárok, alkotók, akik a legnagyobb hatással voltak rád?

– Polgáron jártam általános iskolába. Már hetedikes koromban eldöntöttem, hogy rajztanár leszek. Minden szabadidőmben rajzoltam, festettem. Bújtam a művészeti könyveket. A polgári Művelődési Ház rajzsakkörén debreceni festőművészek tanítottak: Tilless Béla és Topor András. A hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium

rajz-tagozatú osztályában érettségiztem 1975-ben, Bíró Ferenc festőművész tanítványaként. Nyíregyházán a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán földrajz–rajz szakon végeztem, tanárom Balogh Géza képzőművész volt. 1980-tól Budapesten tanítok és alkotok. Nagy hatással volt rám a Magyar Iparművészeti Egyetem elvégzése. A rajz-környezetkultúra–multimédiás szakon korszerű szemléletet kaptunk Bodóczy István és Révész László képzőművészekről, illetve Timár Katalin művészettörténészről.

– Mit jelent számodra az, hogy Te egy református általános iskolában tanítasz? A tanári munkádba mennyire építed be a bibliai igazságokat a keresztyén hit élményét?

– Fontos, hogy a szakmai tudásunk mellett pedagógusként és alkotó művészként is empátikus töltöttséggel rendelkezünk. A hiten keresztül ez az érzékenység még fokozottabban jelentkezik. A szakrális alkotások műelemzésénél tapasztalható, hogy a diákok szemléletét mennyire áthatja a keresztyén hit élménye.

– Évek óta szervezed és rendezed a „Jézus élete” Kárpát-medencei református rajzpályázatot. Milyen élményeid, tapasztalataid vannak – persze a sok szervező munka mellett – a gyermekrajzokkal kapcsolatban? Miért tartod fontosnak, hogy évről-évre kiállításra kerüljenek a legjobb rajzok?

– 1992-től a Fővárosi Pedagógiai Intézet rajz szaktanácsadója voltam. A Református Pedagógiai Intézet szaktanácsadójaként (2015) sikerült megvalósítani egy régi elképzelésemet: a mai országhatáron is átnyúló rajzpályázat létrehozásával. A „Jézus élete” rajzpályázat az idén hatodik alka-

lommal került megrendezésre. A református iskolák tanulóinak és a felkészítő tanáraiknak így egy szakmai fóruma jött létre. A kiállításokról és a díjazott alkotásokról készült nyilvános videódokumentációk ösztönzően hatnak a részvételre. Szponzorok bevonásával értékes díjakat tudunk átadni. A legeredményesebb kollégák is díjban részesülnek. Az idén – a pandémia ellenére is – a versenyen 63 iskola vett részt, ebből 10 iskola Erdélyből, 3 iskola a Felvidékről pályázott. 657 gyermekmunka érkezett be és 98 kolléga készítette fel a tanulóit. A 26 díjazott alkotáson kívül még 108 művet állítunk ki. Ők emléklapot kapnak elismerésül. Az ünnepélyes díjátadó és kiállítás megnyitó mindig egy örömteli találkozó az alkotókkal és a kollégákkal. Terveim szerint a verseny a következő tanévben is megrendezésre kerül.

– Melyek azok a legfontosabb nehézségek, amelyekkel naponta meg kell küzdened az iskolai munka során? Mi a véleményed arról, hogy a NAT lassan kivezeti a mozgókép-kultúra és médiaismeret tantárgyat az iskola világából?

– Az iskolámban jó helyzetben van és támogatott a tantárgyam. Elismerik a munkámat. 8. osztályban médiaismeret és mozgókép-kultúra tárgyat tanítok. A média tanításában az igazi értékeket felmutató mozgóképek és a médiatörténet bemutatása mellett egyre inkább a közösségi média aktuális veszélyeire kell felhívni a figyelmet. Az új NAT lehetőséget ad a hon- és népismeret, valamint a médiaismeret és mozgókép-kultúra beépítésére a vizuális kultúra tantárgyba, és ez plusz óraszámot jelenthet.

Abban az iskolában, ahol erre nincs lehetőség, a vizuális kultúra tantárgy (leánykori nevén rajz) folyamatos óraszámcsökkenéssel néz szembe. Az óraszámcsökkenéssel a tantárgyat tanító kollégáknak azt kell tapasztalnia, hogy a tantárgya általános elismerése csökken. Ellentmondás ugyanakkor, hogy a kompetenciamérésekben feladatmegoldásoknál nagyos is fontos a „rajzos tudás”, és a gyakorlatias gondolkodás, mert gyakran a térábrázolásra épülnek ezek a feladatok.

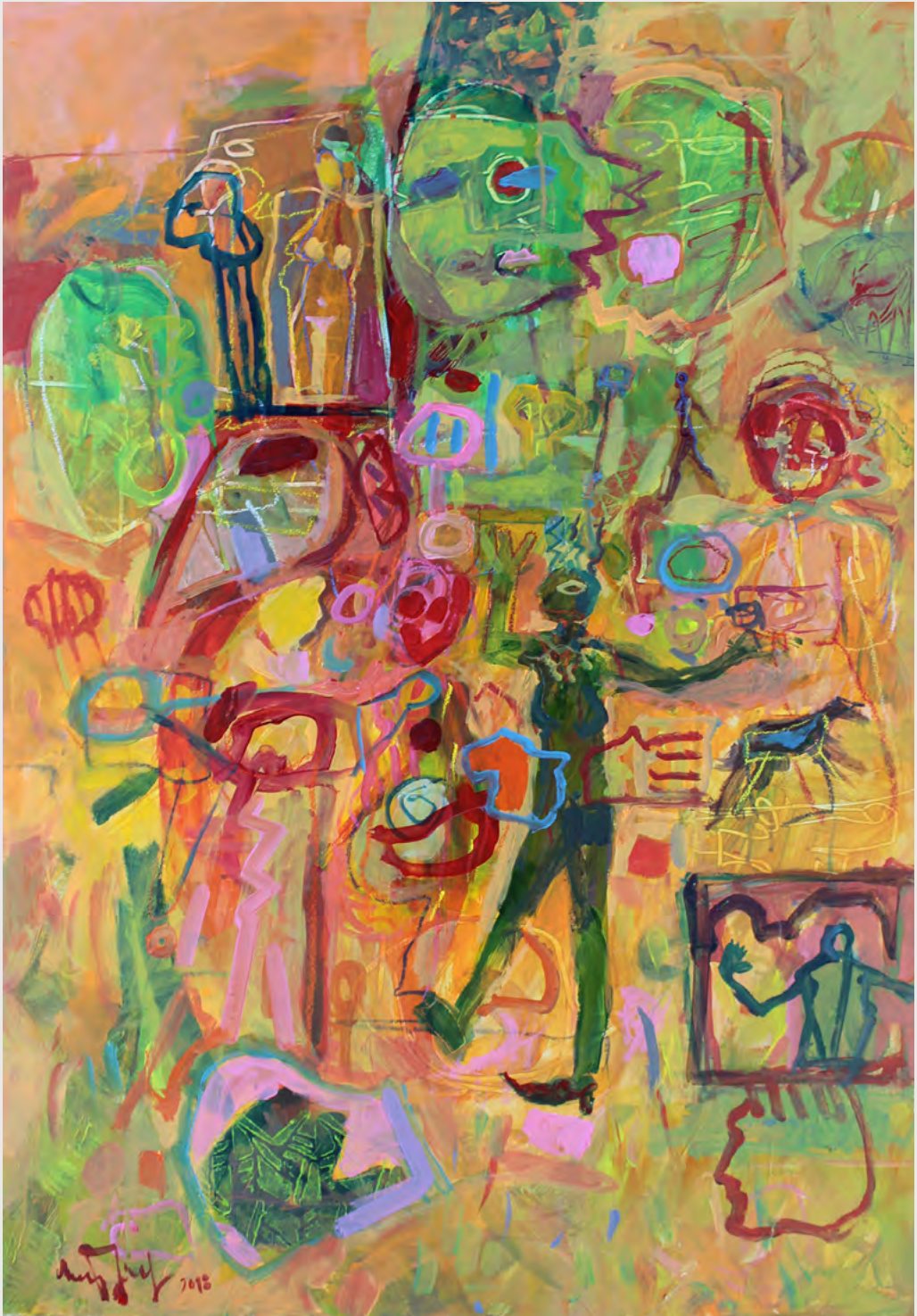
Fontos feladat és lehetőség a tehetség-gondozás. A Szencziben a média szakkörön videofilmek és animációk készülnek. Iskolánkban az adás – Pá.tv néven – minden tanteremben lejátszható és kivetíthető. A világot átölelő Incea videofilm versenyén, a pécsi diáktábor szemlén, Országos Diáktábor Fesztiválon több díjat nyertek az ifjú alkotók. A média mellett képzőművész szakkörön rajzolunk, festünk, agyagozunk. Sikeresen felvételiznek tanítványaim a művészeti vagy tagozatos középiskolákba.

– Végezetül, de nem utolsó sorban, mit tartasz a legnagyobb sikernek alkotói vagy tanári munkád során? Milyen terveid vannak a jövőre nézve?

– Az alkotó pedagógus mindig többet tud adni tanítványainak, különösen, ha művészeti tantárgyat tanít. Nemcsak tankönyvből, hanem a saját alkotó folyamatában szerzett tapasztalatokból is építkezik. Fesztőművészként tagja vagyok több országos képzőművészeti szervezetnek. Rendszeresen kiállítok önálló, csoportos, országos és nemzetközi tárlatokon. Hazai és külföldi művésztelepek munkájában veszek részt. Országos tárlaton, illetve művésztelepen többször díjazták munkáimat.

Egy távoli hely (akril, vászon, 60x60cm, 2019)

Gondolat akrobata (akril, farost, 100x70 cm, 2018)

Gyakorolt pózok (akril, vászon, 80x80 cm, 2018)

Pocsolya (akril, farost, 60x50 cm, 2018)

Személyes toposzok (akril, vászon, 80x80 cm, 2017)

SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. Bódiss Tamás DLA Károli Gáspár-díjas orgonaművész, karnagy, egyházzenesz, a Magyarországi Református Egyház egyházzenei vezetője

Fehér Ágota klinikai szakpszichológus, pszichológia szakos tanár, a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának egyetemi tanársegédje

Kun Katalin mesterpedagógus, a tatai Kenderke Református AMI és a Fürkész-program alapító igazgatója

Dr. Molnárné Ötvös Tünde református lelkész, iparművész, a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának tanára, a művésztanárokkal közölt interjúk készítője

Dr. habil. Pap Ferenc református lelkész, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának egyetemi tanára, Tanítóképző Főiskolai Karának dékánja

Dr. Szontagh Pál Ph.D. kutatótanár, a Református Pedagógiai Intézet igazgatója, a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának főiskolai docense

THE PEDAGOGY OF ART – THE ART OF PEDAGOGY

STUDIES

Ferenc Pap – Ágota Fehér, Talent promotion and talent management with the support of faith in the service of teacher training

Tamás Bódiss, New Reformed songbook in school practice

WORKSHOP

Katalin Kun, Seeker* 4D (for all branches of Arts) – complex Folk Art Project Education

**Seeker: a complex art education based on the foundations of folk art, with a project-based approach, an integrated skill object with a wide interdisciplinary connection of subjects*

PORTRAIT

Art teachers in Reformed public education – **Tünde Molnárné Ötvös, László Buka, Mónika Farné Kovács, Sándor Imreh, Gábor Kustár, József Magyar**

MAGYAR REFORMÁTUS NEVELÉS

református pedagógiai folyóirat

Megjelenik évente 4 szám. Letölthető: <http://refpedi.hu/mrn>

ISSN: 1585-7565

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet (RPI)

1041 Budapest, Árpád út 51. A épület I. emelet 1.

www.refpedi.hu

Felelős kiadó: Református Pedagógiai Intézet Igazgatója

Főszerkesztő: Dr. Szontagh Pál Iván

A folyóirat szakértői lektorálási folyamatot követően jelenik meg. Ennek során egy külső és egy belső lektor (szerkesztőbizottsági tag) véleményezi a beküldött tanulmányt és javasolja a megjelentetését. A szerkesztőbizottság tagjai az MRE elismert, PHD fokozattal rendelkező szakemberei pedagógiai vagy katechetikai, valláspedagógiai területen.

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Pedagógiai tanulmányok lektorai:

Dr. Szenczi Árpád, főiskolai tanár, az Arany János Református Általános Iskola igazgatója

Dr. Pompor Zoltán, MRE

Dr. Szontagh Pál, RPI

A valláspedagógiai tanulmányok lektorai:

Dr. Siba Balázs, KRE-HTK

Dr. Szénási Lilla, SJE

Dr. Szászi Andrea, RPI

Szerkesztőbizottsági titkár, olvasószerkesztő: Bajnokné Vincze Orsolya

Olvasószerkesztő: Rózsahegyi-Nagy Márta

Tördelő: Rezessy Szabolcs

A korábbi évfolyamok számai és a közlési feltételek az RPI honlapján elérhetőek.

A szerkesztőség fenntartja a jogot a kéziratok nyelvi-stiláris javítására, a szerkezeti elemek egységesítésére, a logikai hibák korrigálására és a tipográfia kialakítására.

Az egyes közlemények tartalmáért a szerző a felelős.

© Református Pedagógiai Intézet, 2021

